

RUTES

AMAGADES DE

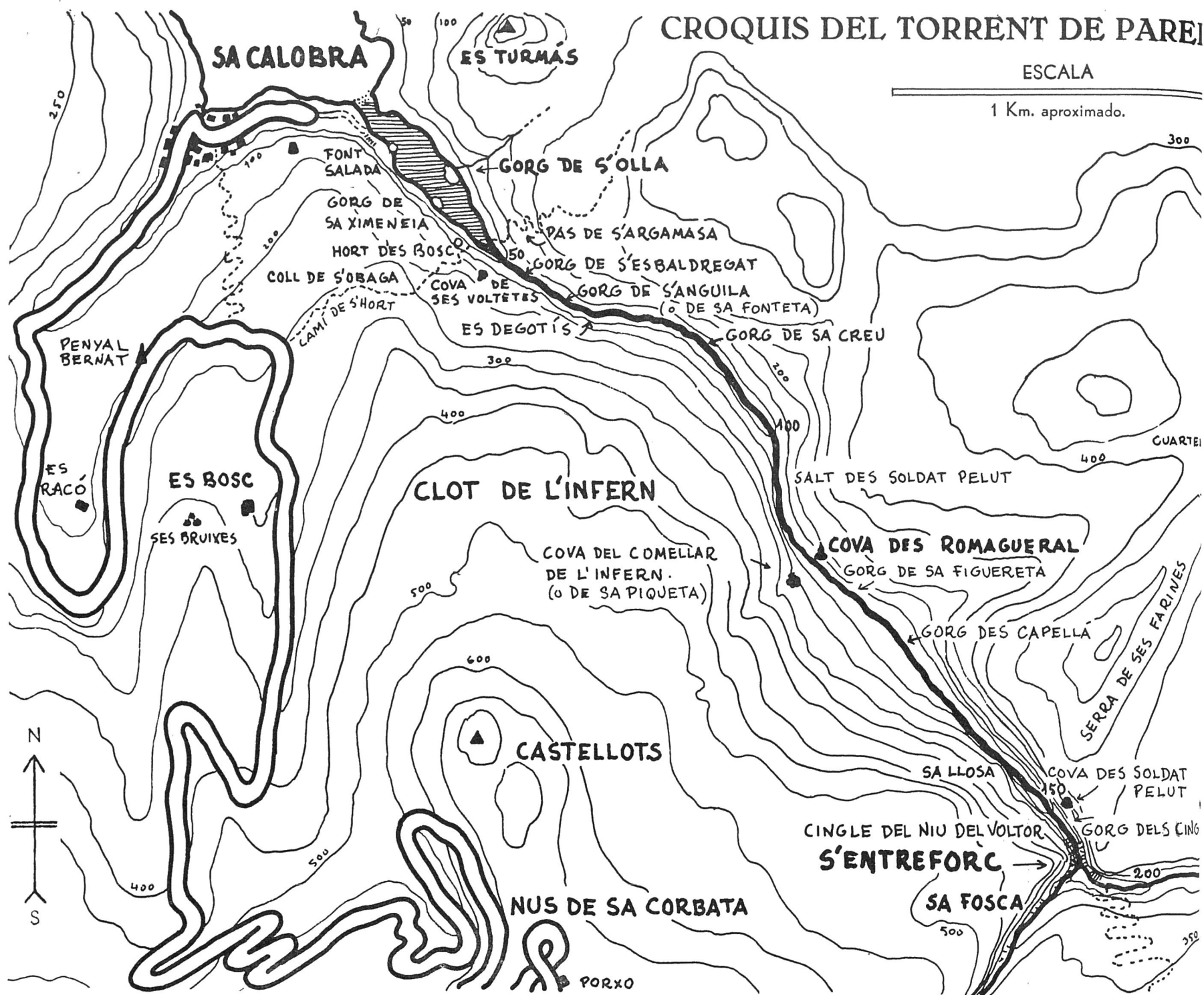
MALLORCA

16

TORRENT DE PAREIS

II) L'ENTREFORC - LA CALOBRA

Coberta:

La part alta de la bretxa de L'Entreforc, en l'inici del Torrent de Pareis, vista des del mirador de la carretera a La Calobra.

(Ve de l'anterior fascicle n.º 15)

ERA SECUNDARIA. (o mesozòica).

Començà fa uns 230 milions d'anyades i en durà aproximadament 180 milions. Al final d'aquesta era (Cretaci superior) es prepara i comença paulatinament l'emersió de les zones balears de Mallorca i Eivissa. El mar que les rodeja és en ocasions poc profund, alternant amb períodes de major i més considerable profunditat. En aquest mar predominen els *ammonites*, cefalòpods, els fòssils dels quals els troben actualment en profusió en algunes altures de la Serra Nord i zones properes. Aquest mar té successius a anços i retrocessos, adés descobrint, adés submergint terres.

Durant aquesta època, en el fons del mar que cobreix el que seran les futures Balears, es van sedimentant ingents quantitats de calisses dolomítiques i de calisses fines, disposades en grans bancals d'un espessor de gairebé 300 metres. Es tracta de detritus provinents de les costes del mateix mar i dels massissos emergits en el que després seran zones catalano-llevantines. Detall curiós: Aquestes sedimentacions calisses estan mancades en absolut de fòssils. No així les sedimentacions argiloses, que alternen amb les calisses en èpoques de major profunditat marina, i abunden d'*ammonites* i moluscs diversos.

Finalment, després de milions d'anys transcorreguts en aquest joc d'emersió-immersió (lent però constant tira i afluixa en la forma i profunditat d'un mar inestable, degut a la modificació de les seves con-

ques i voreres per la pressió lateral d'encontrades forces genètiques), quedà fora de les aigües d'aquest mar una extensíssima àrea de terres comprensives de gran part de l'Europa Sud i Occidental. En les seves ribes s'integraren les que un dia llunyà formarien les illes Balears així com també Còrcega i Sardenya. D'aquesta manera la futura Mallorca quedà unida i sense solució de continuïtat a la que seria després península ibèrica, com a vorera sud d'un extensíssim continent nòrdic. Al Sud d'aquest continent seguí reduint-se en unes èpoques i extinguent-se en altres. L'antic mar de Thetis, no sempre molt pregon, deixant al descobert o tapant-les successivament en aquest joc de vaivé —possiblement encara no acabat—, els turons i plataformes submarines més superficials.

Damunt les terres emergides poc elevades, es formaren nombroses conques lacustres, els llacs i aiguamolls de les quals eren alimentats per corrents d'aigües dolces. El clima era tropical i amb un ric règim de pluges. En les zones d'aiguamoll cresqué una exuberant vegetació, al mateix temps que en els seus boscos pullulava una fauna rica, igual que en les tèbies aigües dels llacs i pantans. Les aigües torrencials arrossega en cap al seus llits quantitats ingents de matèria vegetal que, disposades en capes successives i cobertes a la vegada per altres de llims, al descompondre's i fossilitzar-se, formaren els dipòsits de lignits.

ERA TERCIÀRIA. (o cenozòica).

Començà fa uns 70 milions d'anys i durà aproximadament fins fa dos milions d'anys.

En el començament d'aquesta era, durant el seu període Eocen l'inestable mar de Theis, que al final de l'era anterior havia deixat al descobert les extenses terres abans esmentades, a on estava la futura plataforma balear, avançà novament al seu damunt amb poderosa empenta, cobrint amb les seves aigües grans extensions de terra de la futura Europa Sud i Occidental. Aquestes invasions marines es produïren durant el període Oligocèn. Naturalment, sota

(Segueix en la contracoberta posterior)

79. De bell nou ens trobam a l'eixample de la confluència dels dos torrents (d'Aubarca i del Gorg Blau) devora la paret del propi Entreforc, l'ombra del qual, projectada per un sol de migdia, compareix a l'angle inferior esquerre.

Enfront, el començament del Torrent de Pareis, encaixonat a l'esquerre per l'altíssim muraldal del «Cingle des niu des voltor» i a la dreta per les quasi verticals parets de la «Serra de ses farines», ensorrades en part per tenir la base minada per l'envestida de les aigües del Gorg Blau (v. foto 77). En aquesta fotografia la perspectiva fa que la «Cova del Soldat Pelut» sembli quasi al ras dels nivells assequibles de l'ensorrament.

Començam a baixar torrent avall. El pas per devora la paret de l'esquerre és impossible. L'únic pas viable és pel mateix ensorrament de la dreta, a on l'us ha marcat com un senderó.

80. Estam travessant l'ensulziada. La vista és retrospectiva. Els enormes còdols taponaren gairebé totalment el llit del torrent, i els que quedaren més amunt sense arribar al fons semblen a punt de caure. El pas, però, no té cap dificultat, per més que

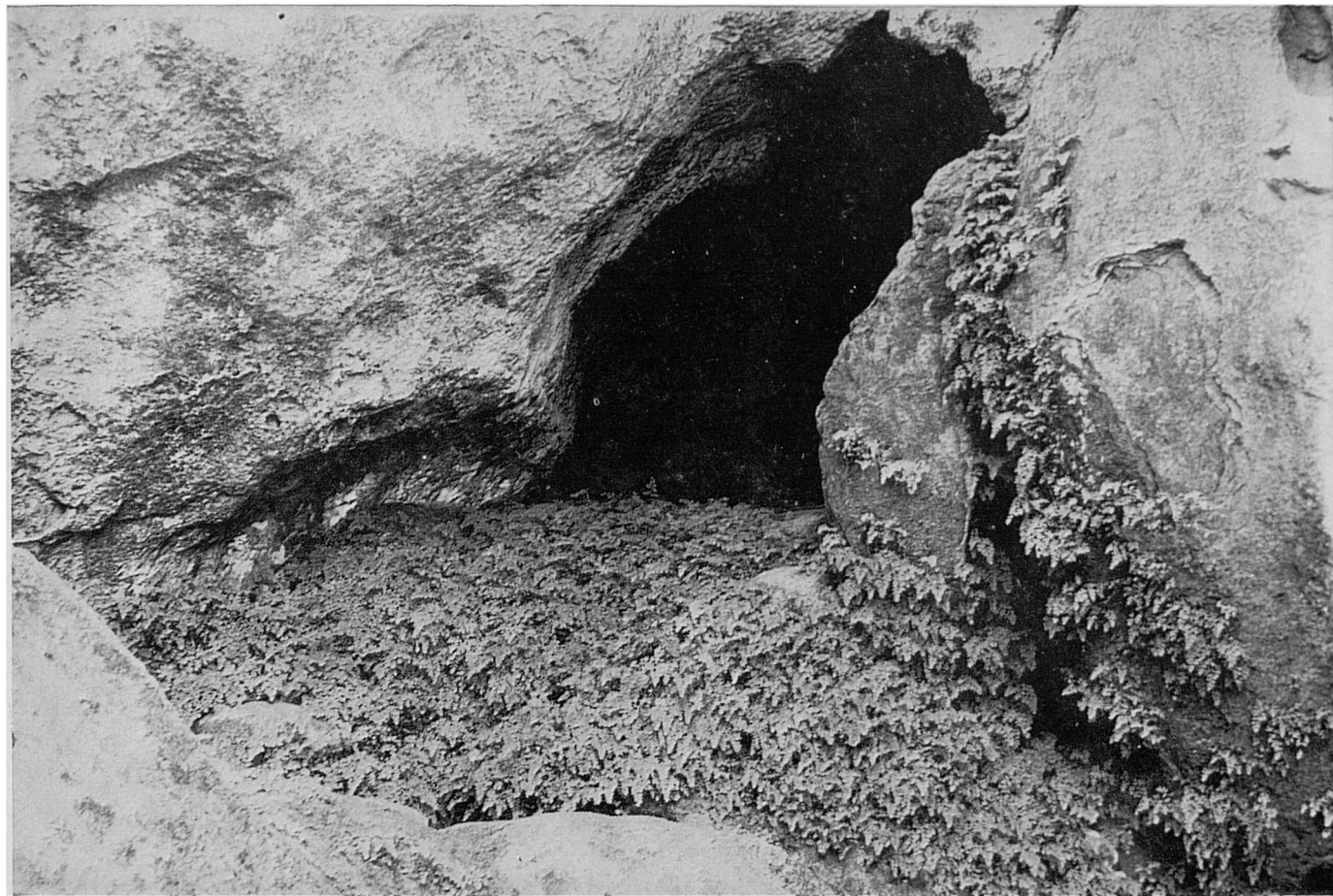
un es sent allà aclaparat i insignificant.

Darrera queden, empetitides ja per la distància, la cantonada i les colossals parets de l'Entreforc (v. fot. 41), aquí dalt, enfront i sobreil·luminades pel sol.

81. Entre els enormes blocs de l'enderroc per on anam baixant hi ha recambrons i enforinyais, un dels quals oferim aquí en comparació amb la figura humana. Les difícils i perillosament relliscadisses rampes no ens permeten d'arribar més prop de la boca.

Les formacions calcàries i l'erosió de l'aigua, tot evidentment posterior a l'ensulziada, indiquen que aquesta degué succeir fa moltíssims milers d'anys.

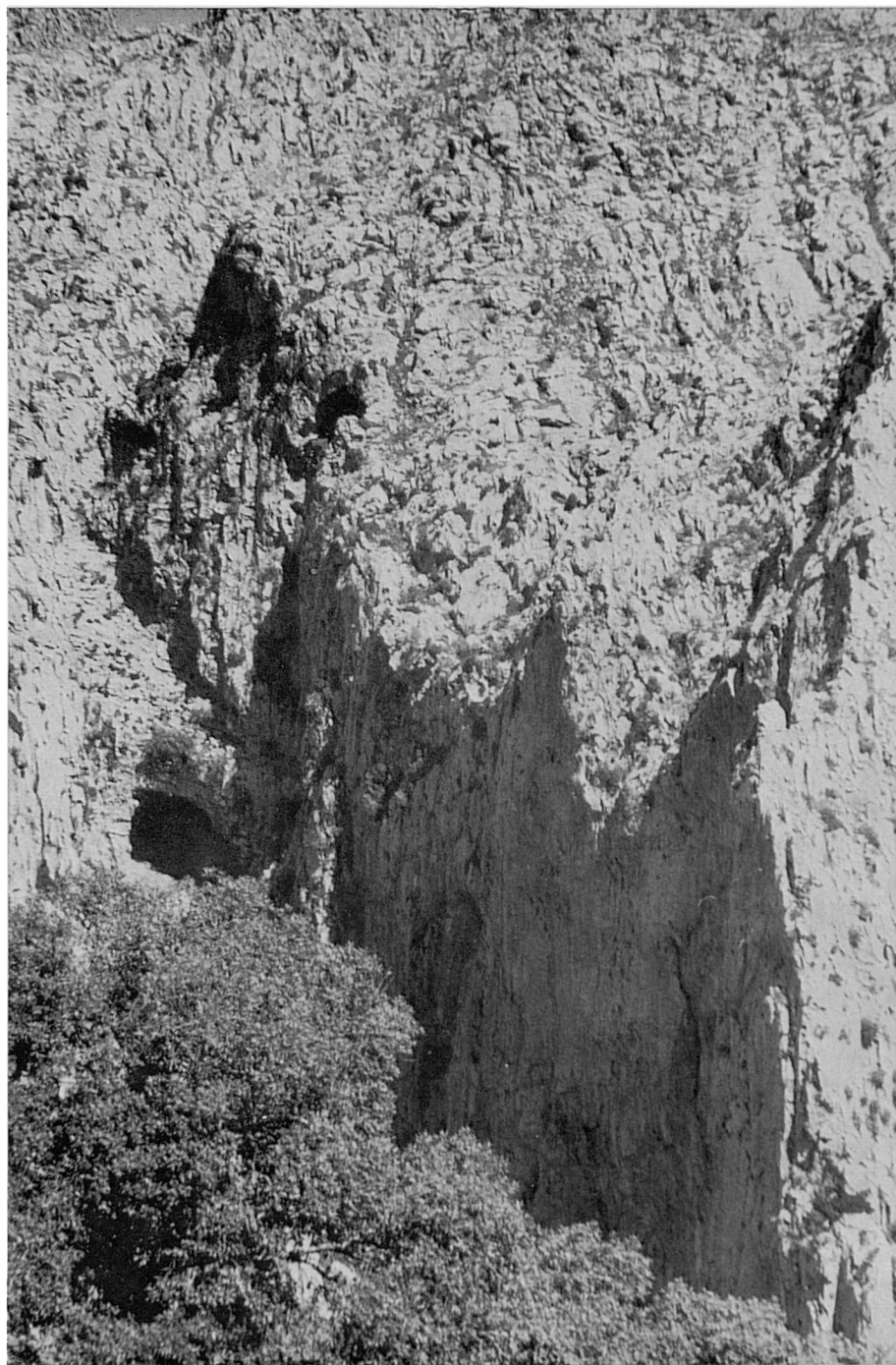

82. Allà on una ombrívola humitat la fa possible, la vida s'aferria amb força a la dura roca, com en aquest mateix cocó, que aquí oferim més de la vora. Una tupida colònia d'exhuberants falgueres es desplega des de l'interior de l'obscura cova i sembla atropellar-se i lluitar per tal de no abandonar-ne el llindar, a on troba l'humitat indispensable enmig de l'hostil aridesa de les amuntegades roques.

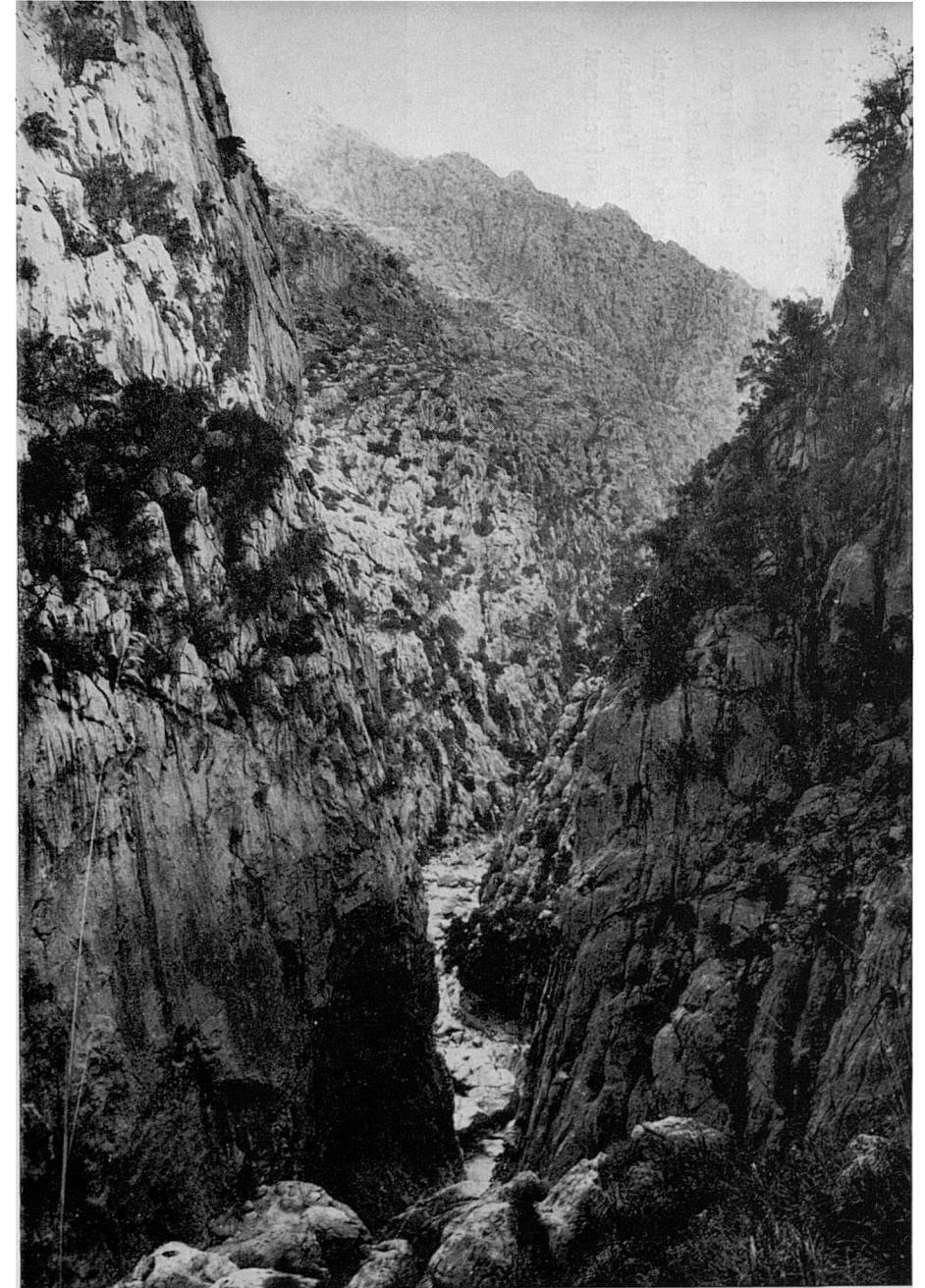
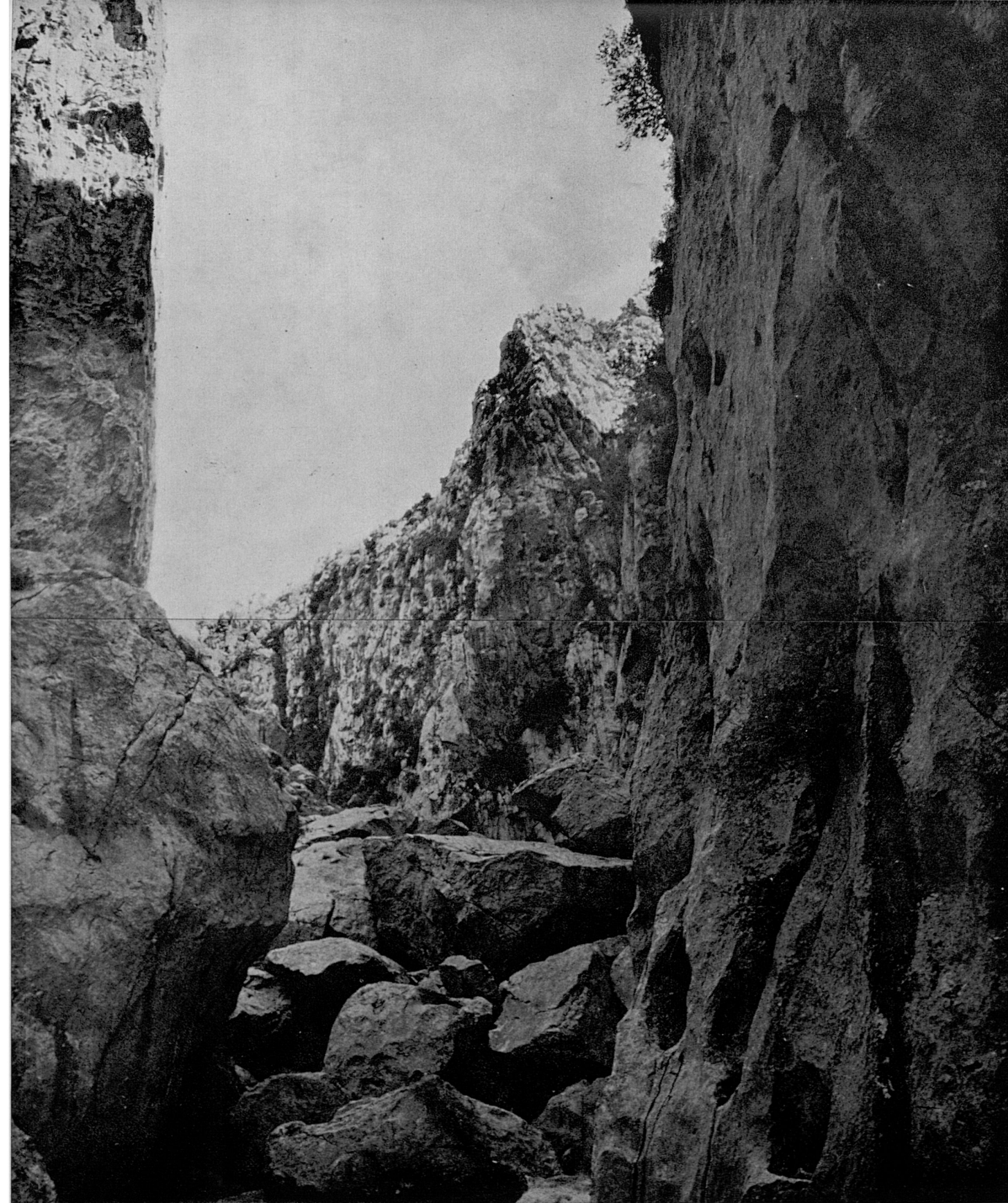
83. Fins ara hem avançat ben poc en la nostra baixada. Ens trobam al fons d'un paratge, les altures del qual pot veure el lector des del mirador de l'Entreforc en la carretera de Sa Calobra, situat en la cornisa de «Ses penyes de son Nebot». La part alta del sector on ens trobam ensorrats, es veu des d'aquell mirador tal com es veu en la coberta del present fascicle, o bé tal com la presentam aquí, acostada amb teleobjectiu. En aquesta foto, presa igualment des d'aquell mirador, es veuen els cims i les intransitables cresteries que empresonen l'Entreforc i l'inici del Torrent de Pareis, i la boca de la «Cova des Soldat Pelut», que una capritxosa perspectiva fa semblar sobre l'espessor d'unes mates molt prop de la càmera fotogràfica.

Això és el que es veu còmodament des del mirador i dubto molt que li deixi endevinar al lector, o pugui donar-li tan sols una lleugera idea del què hi ha en el fons, al peu d'aquestes parets i que, encara que molt lluny de la realitat...

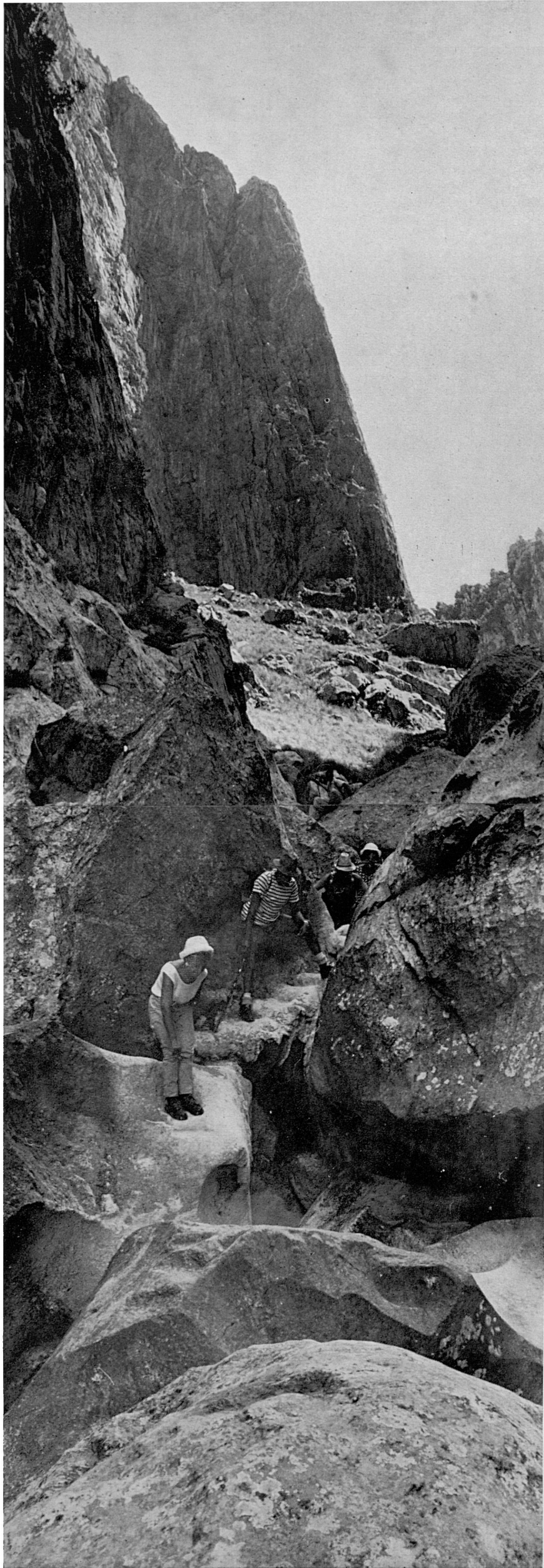
84. ...intenta mostrar-li aquesta foto, que en part identificarà amb l'anterior per la «Cova des Soldat Pelut» i el vèrtex rocós i punxagut al seu damunt. La vista està presa des de l'ensorrament per on anam baixant. Allà baix, al fons del llit del torrent, hem situat un dels companys per tal que la figura humana ajudi a apreciar les dimensions relatives de l'impresionant conjunt.

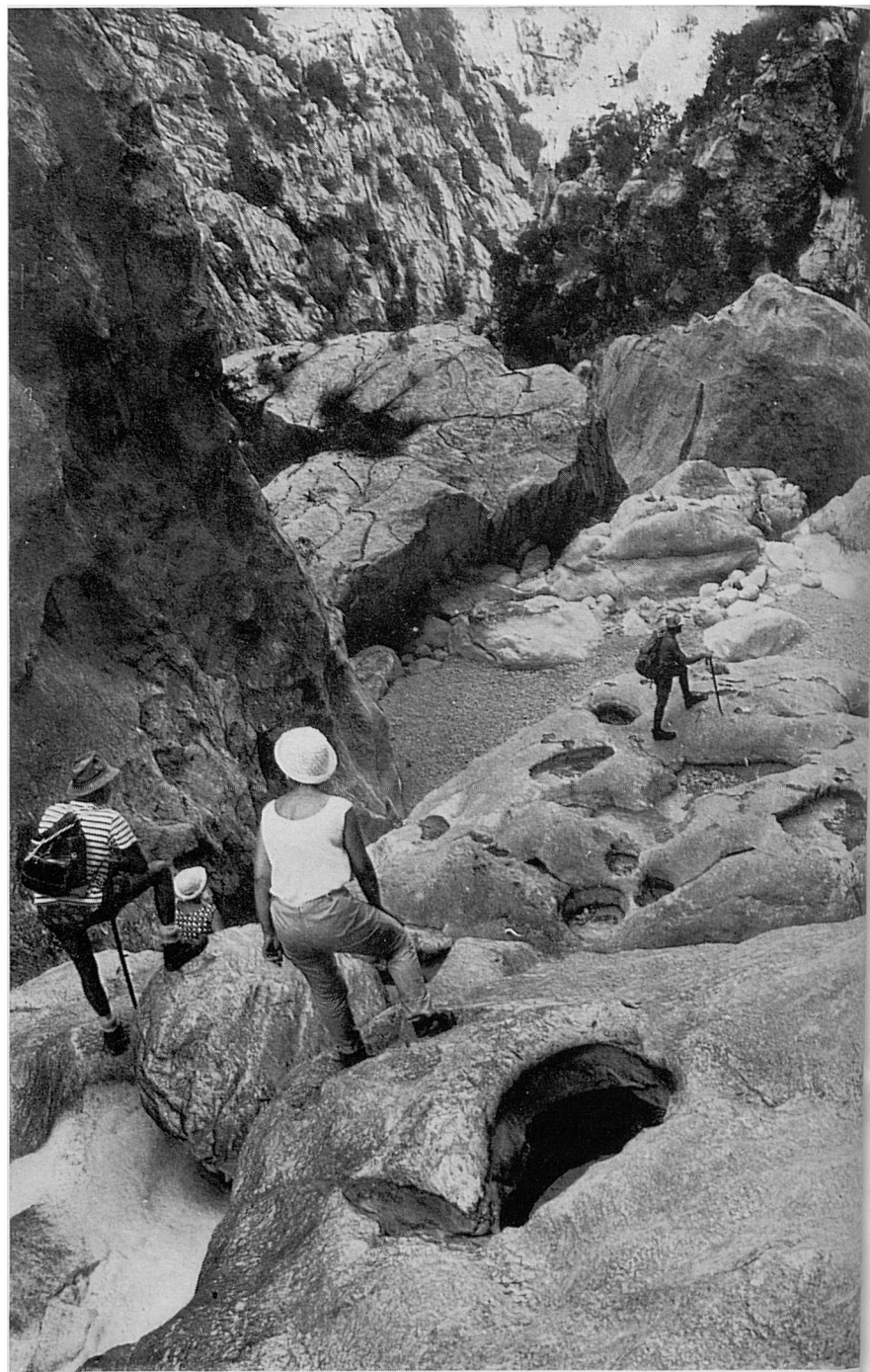
85. Girant la vista endarrera compareixen entre les verticals parets de la «Serra de ses Farines» (esquerre) i les del «Cingle del Niu des Voltor» (dreta) la cantonada i el capcurucull de les de l'Entreforc, per darrere de l'amuntegament de roques que obstrueixen el llit del torrent.

86. Mirant cap endavant compareix un tros del llit del torrent de Pareis, aparentment regular vist des d'aquesta altura, enfonsat en les impracticables parets calisses d'uns paratges apocalíptics que amaguen en la seva part superior l'elevat «Clot de l'Infern».

87. Malgrat del seu aspecte agressiu i de la seva feretat, el llit del Torrent de Pareis té pocs passos difícils i, per suposat, cap no és insuperable o realment perillós, en no esser que corri l'aigua; en qual cas les roques són temiblement reliscadisses i els nombrosos gorgs que cal travessar nedant suposen un engorrós obstacle.

Seguim aquí baixant per entremig de les roques del repetit ensorrament de la peret occidental de la «Serra de ses Farines». L'enorme buit deixat pel fantàstic enderroc s'aprecia perfectament en la fotografia.

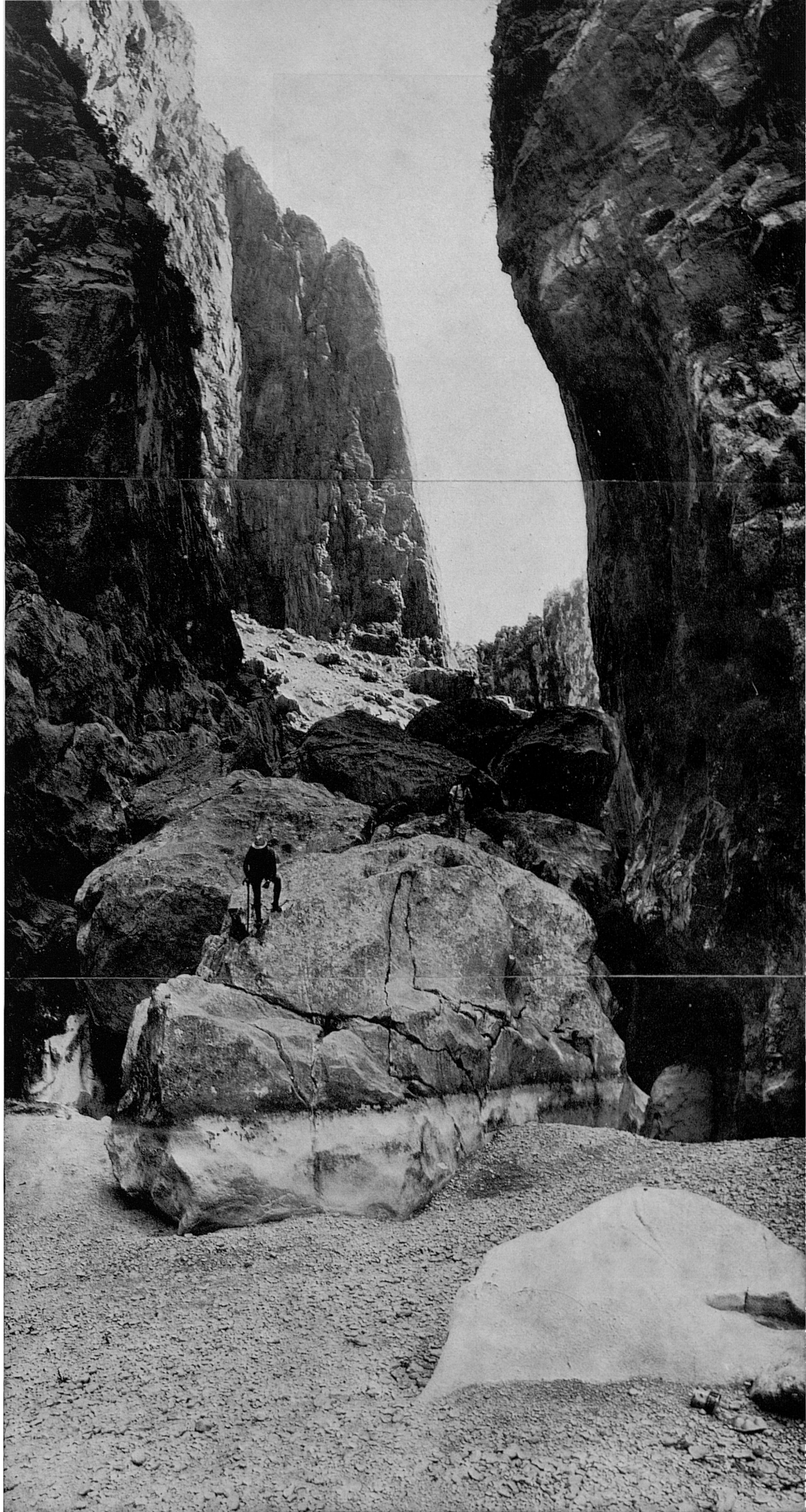
88. Fins allà baix arribaren rodolant els enormes còdols. El cataclisme del desprendiment degué retronar en aquestes fondalades amb l'estrèpit d'una horrorosa tempestat. ¿Quan s'esdevingué tot això? La llisor i l'erosió del bloc que ara mateix trepitjam indiquen que jeu aquí des de moltíssims de milenis.

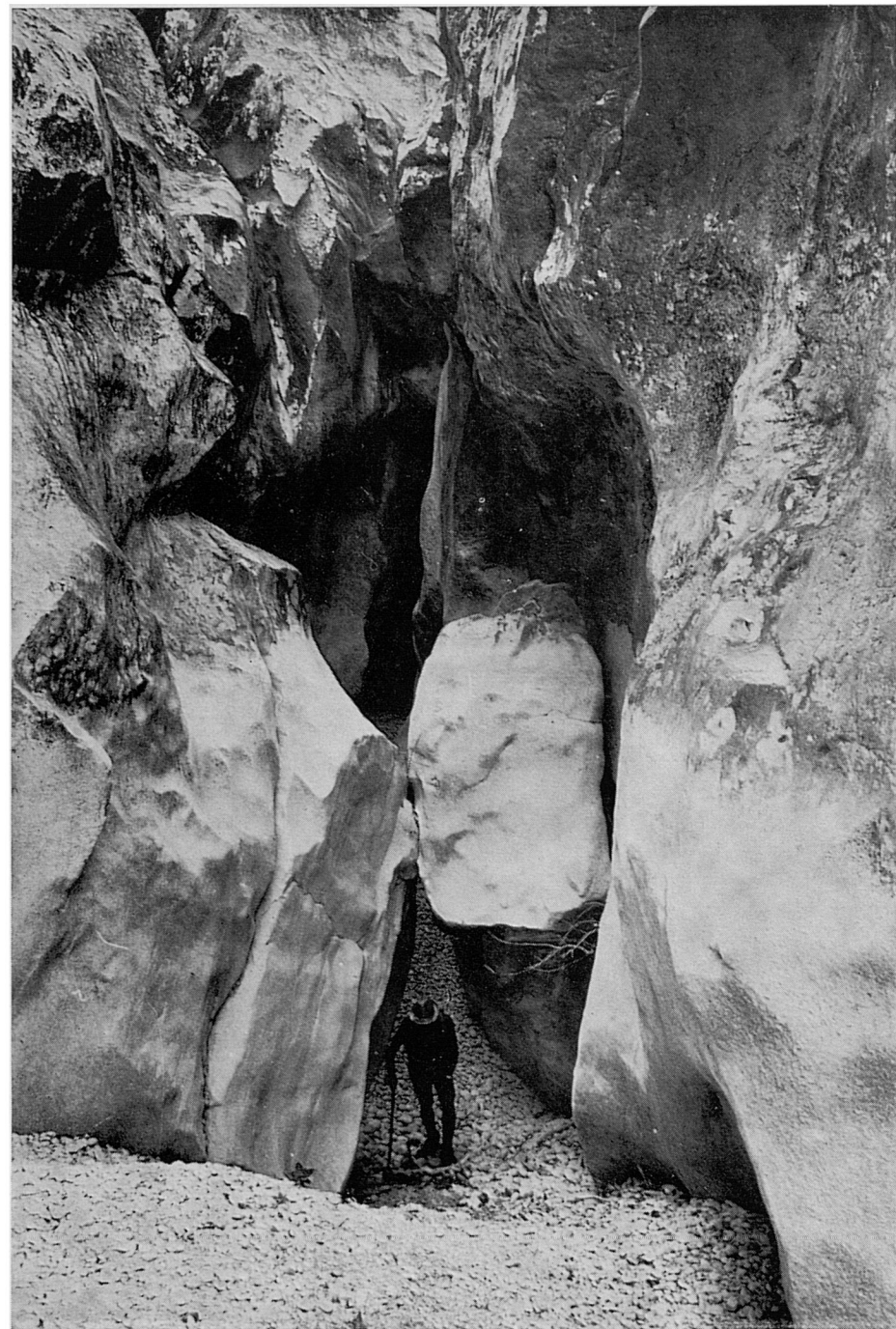
Més avall, produït per l'aigua retinguda entre les roques, com pareix el «Gorg dels Cingles», aleshores en sec, sobre el qual està a punt de saltar l'excursionista més avançat.

89. El fotògraf ha passat davant, i des del propi Gorg dels Cingles ha presa aquesta vista dels que van baixant. Al fons es veu encara un tros de la dentada cresteria de la paret de l'Entreforc.

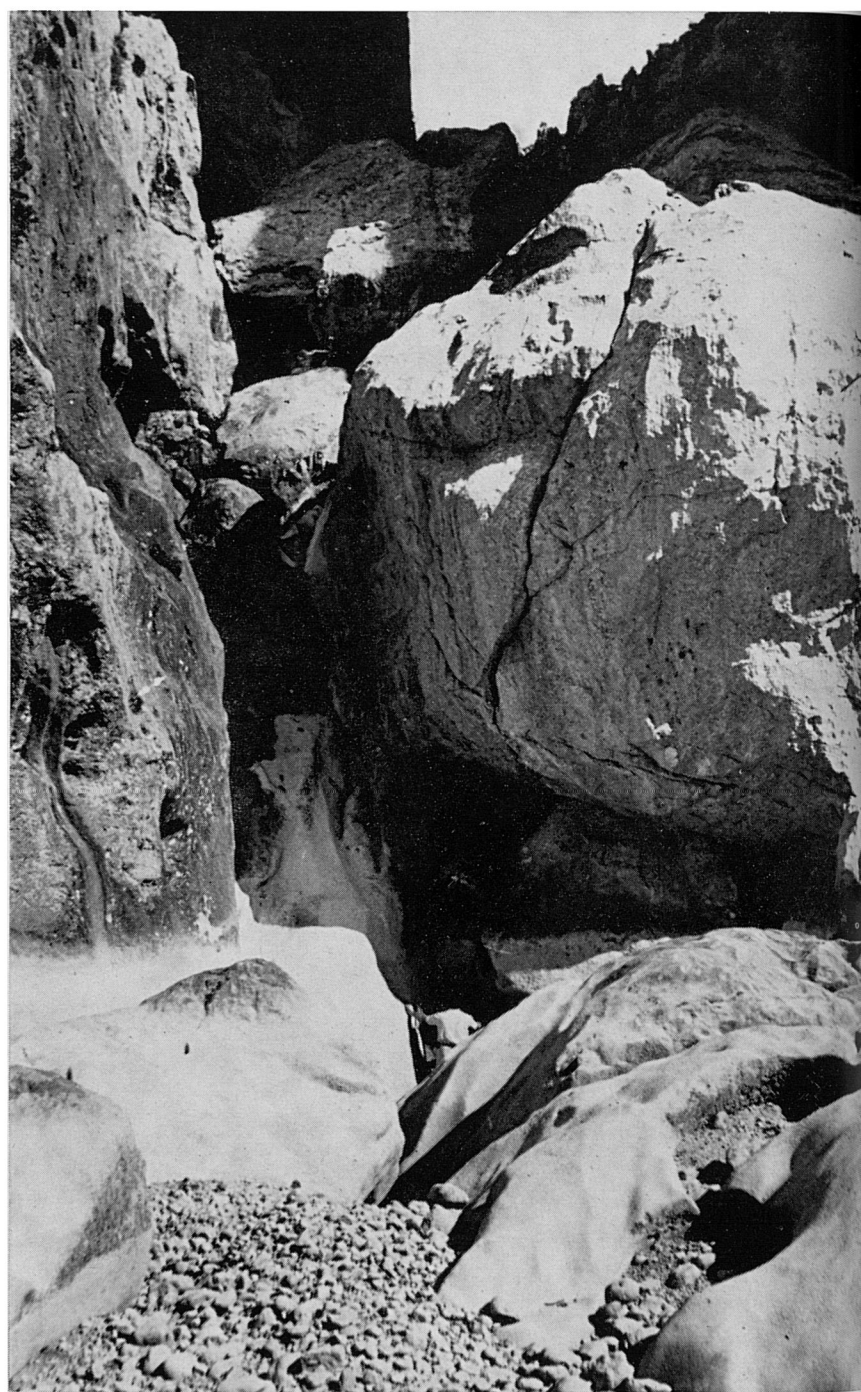
Estam baixant el torrent en ple estiu. D'hivern, quan corre l'aigua, i fins i tot en primavera el Gorg dels Cingles, de poca fondària i de fons sorrencós és, vist tot baixant, d'un agradósíssim color maragda que invita al capbussó. Un capbussó per altra banda inevitable si es vol seguir la marxa, ja que no hi ha manera d'esquivar-lo i s'ha de travessar per força nedant. Quan està com ara en sec, la cosa es redueix a un simple salt de dos o tres metres sobre la blana arena del fons.

Darrere d'aquesta roca, entre ella i els altres blocs amuntegats, hi ha buits i passadissos que s'omplen igualment d'aigua, formant túnels que es comuniquen uns amb altres. Vegi el lector les seves dimensions en comparació amb la figura humana. El passadís de la dreta —vegi's la roca encaixada que sobressurt un poc del nivell de l'aigua—...

90. ...s'enfonsa i s'interna d'una manera no fàcil d'endevinar ve-
gent només la foto gran anterior. Repetim que aquí tot és colossal
i la fotografia pot oferir sols un simple esbós del natural.

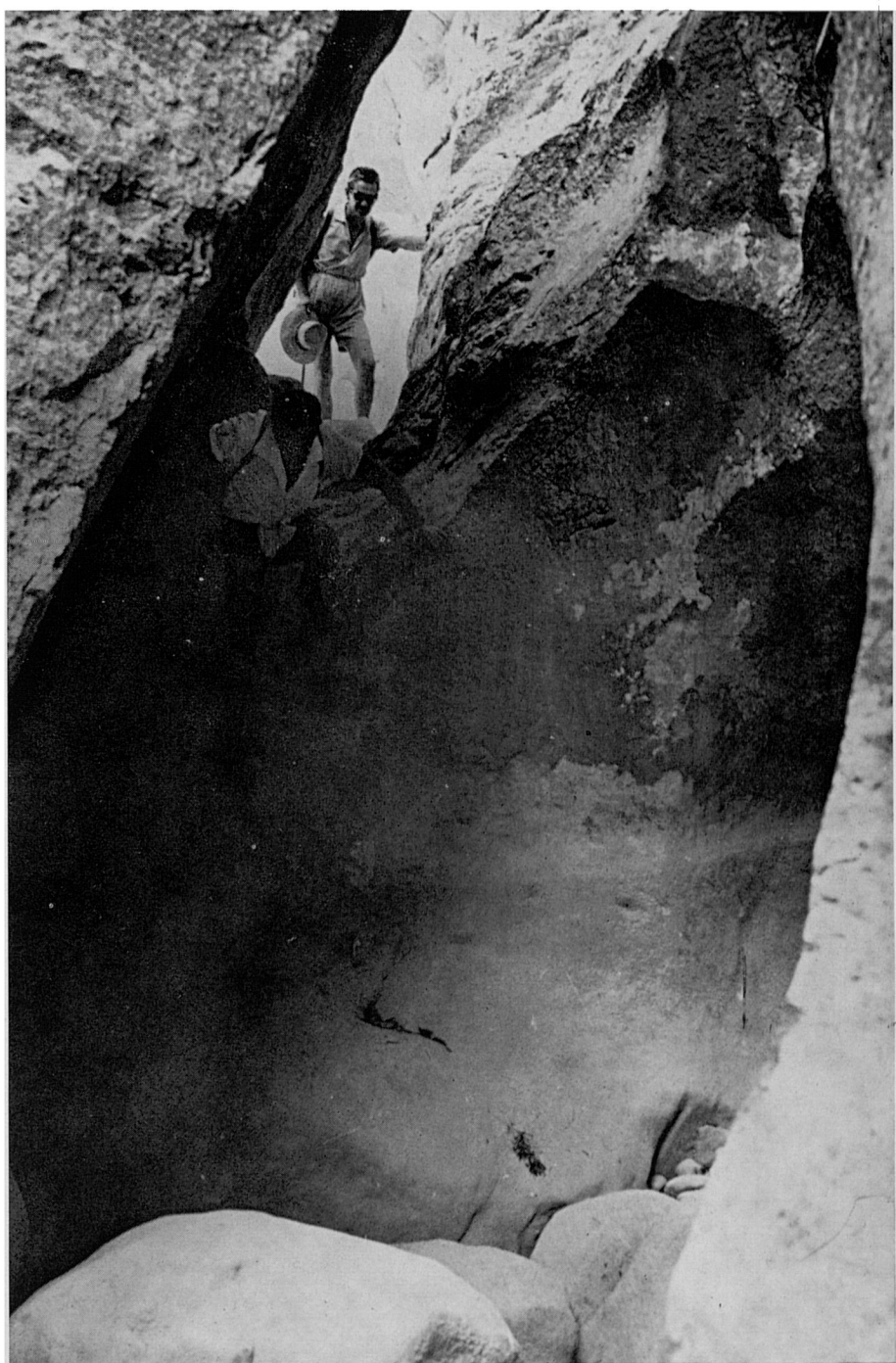

91. Per l'esquerre hi ha igualment passadissos en els quals la fi-
gura humana, sota l'aclaparadora massa de la roca, serveix de punt
de referència. La part baixa, més blanca, marca el nivell de les
aigües.

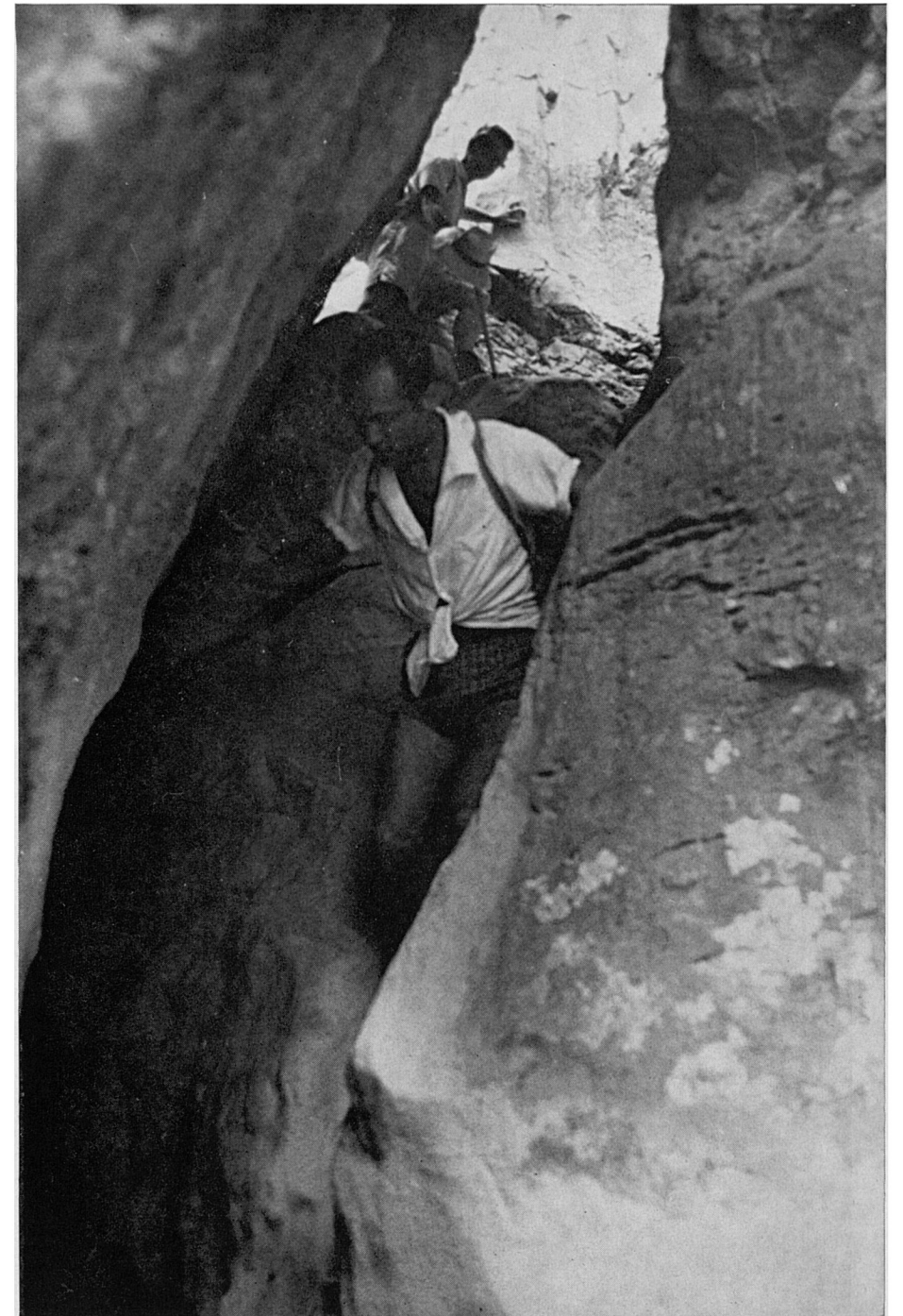
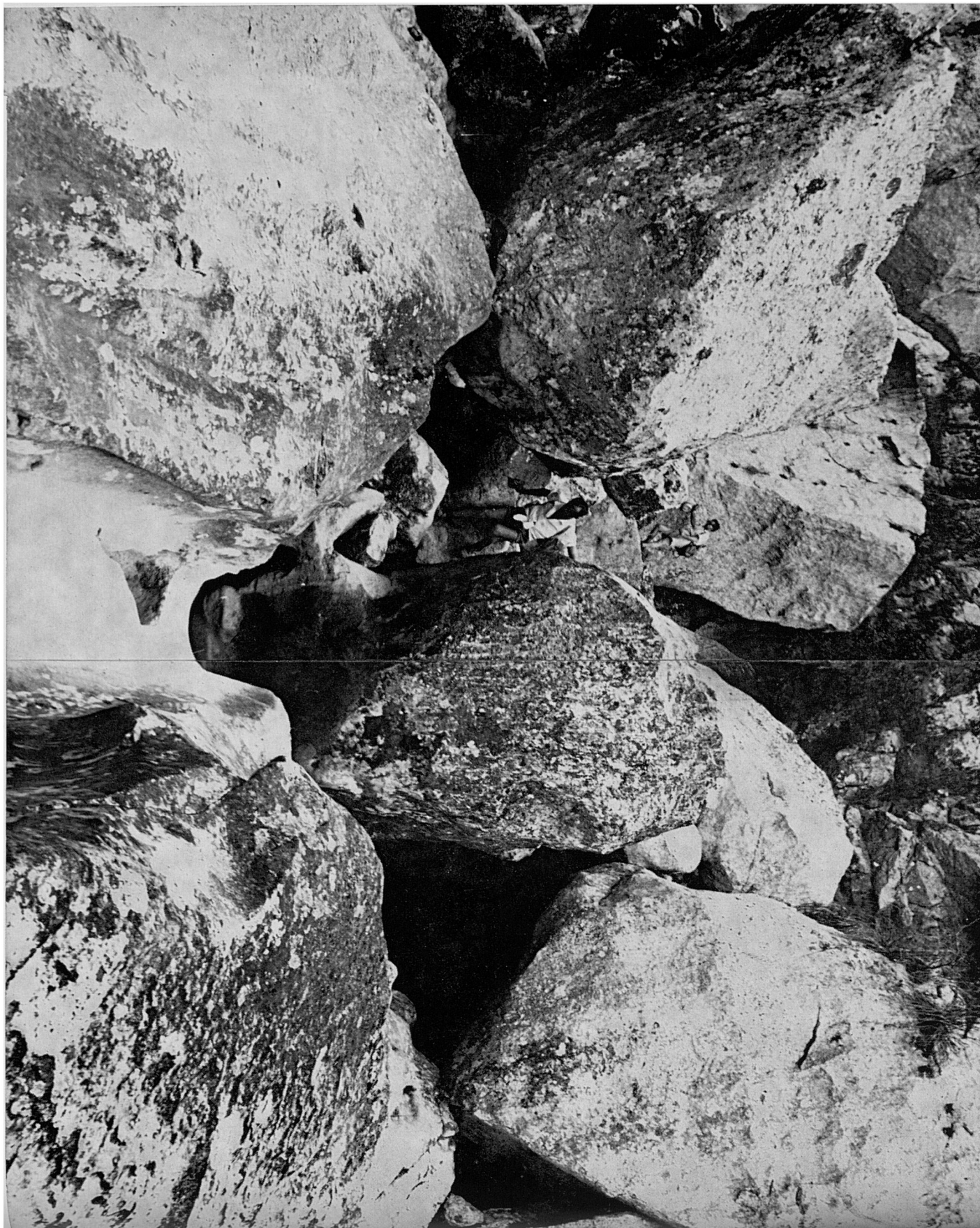
La primera vegada que travessàrem el torrent fins a Sa Ca-
lobra —fa ja alguns anys— corria l'aigua en plena plètora líquida.
Per excés de confiança o per manca d'experiència no tornàrem en-
rera. Sort que duïem a prevenció un matalàs neumàtic que ens per-
meté de transportar en sec les moxiles i els aparells fotogràfics, i
ajudà a alguns companys més dèbils o temorecs. Fou una alligona-
dora petita odissea.

92. Per seguir endavant, al deixar el «Gorg dels Cingles», cal esmunyir-se per un forat que hi ha a l'esquerre entre dues roques. No ofereix cap perill. Cal només anar amb precaució...

93. ...afirmant bé els peus per evitar una relliscada. Hagent-hi aigua la cosa és més simple i no cal anar amb tants miraments i precaucions: un capbussó i tot resolt, sense perill de rodar al fons i de rompre's un os, cosa que aquí seria una bona complicació.

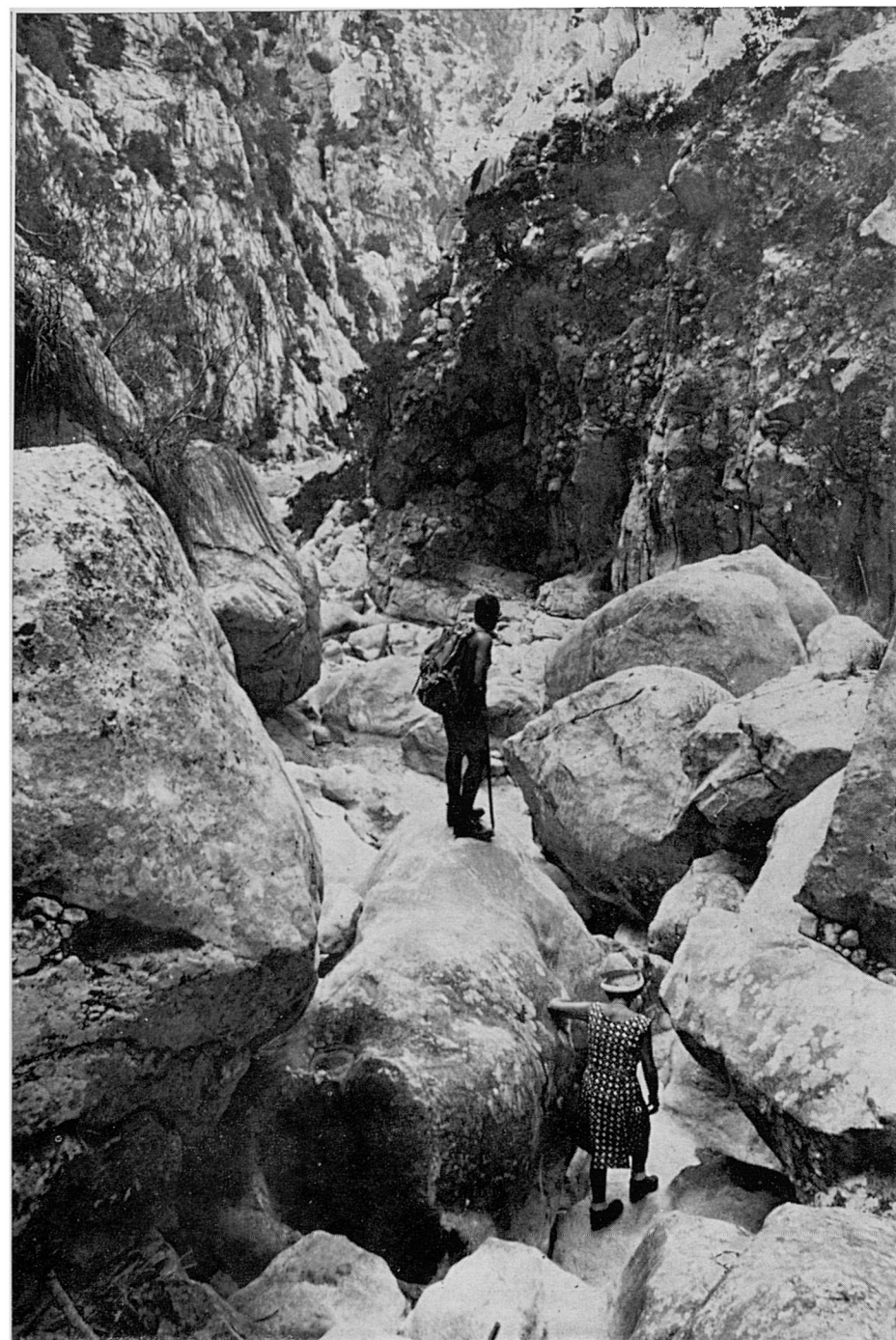
94-95. Durant aquest primer tros del torrent hem d'anar sortejant roques despreses i anar cercant els millors o els únics passos, que moltes vegades solen coincidir amb els del curs o sortida normal de les aigües.

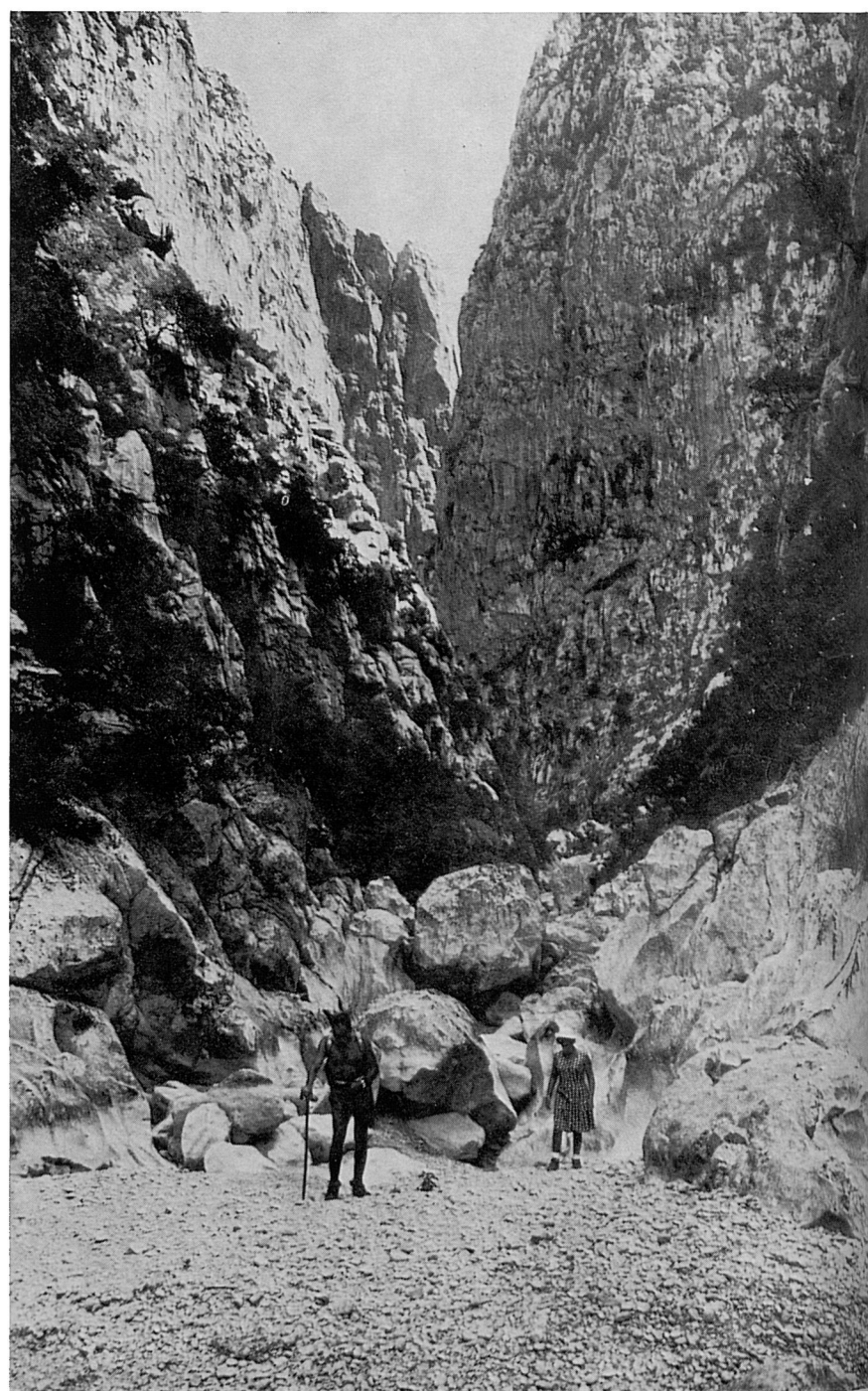
96-97. Un poc més avall, les parets que flanquegen el llit del torrent deixen d'esser perpendiculars i es van acabant per tant

els colossals blocs que l'obstrueixen, producte d'exceptacionals ensorraments.

98. No és que n'hi manquin, ni que el sol deixi d'estar erissat de grans còdols despresos, però ja no són de tan considerables proporcions, per que les parets, amb molta més inclinació i més accidentades, no es presten tant a que les roques es desprenguin com allà on els murs eren més drets.

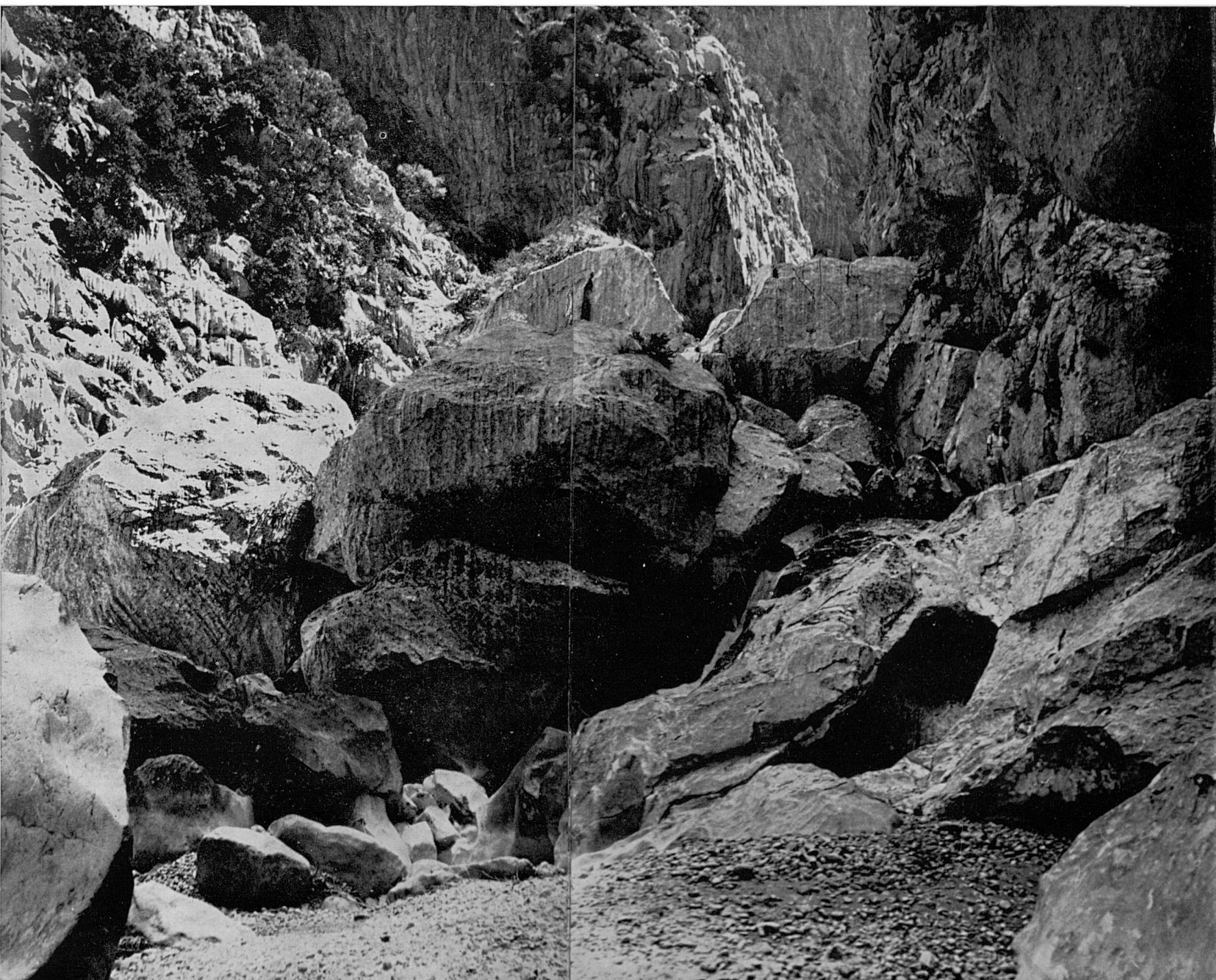

99. Una mirada endarrereja ens fa veure l'estret canó que acabam de travessar, encaixonat entre les altíssimes parets del «Cingle des Niu des Voltor» (dreta) i les de la cara occidental de la «Serra de ses Farines» (esquerre).

100-101. Una vegada atrapat l'excursionista en aquestes fondalades del Torrent de Pareis, passi el que passi, no li queda altra alternativa que seguir torrent avall fins a Sa Calobra, o desfer el camí

fet. No hi ha possibilitat de sortides laterals, perquè les parets que tanquen el llit de l'aigua ni poden ésser escalades ni permeten cap sortida.

102. Un poc més avall el millor pas és per una cornisa de la dreta. Es fàcil de reconèixer per estar quasi totalment recoberta de grans ginebrons molt esponerosos.

103. D'estiu —que és l'estació més propícia per baixar pel

Torrent de Pareis per trobar-se en sec—, el sol cau implacable en aquestes fondalades, i la calor es fa tan densa i palpable com el pastós silenci que reina en aquells indrets. En alguns clots de l'erissat torrent solen quedar alguns bassiots encara no eva-

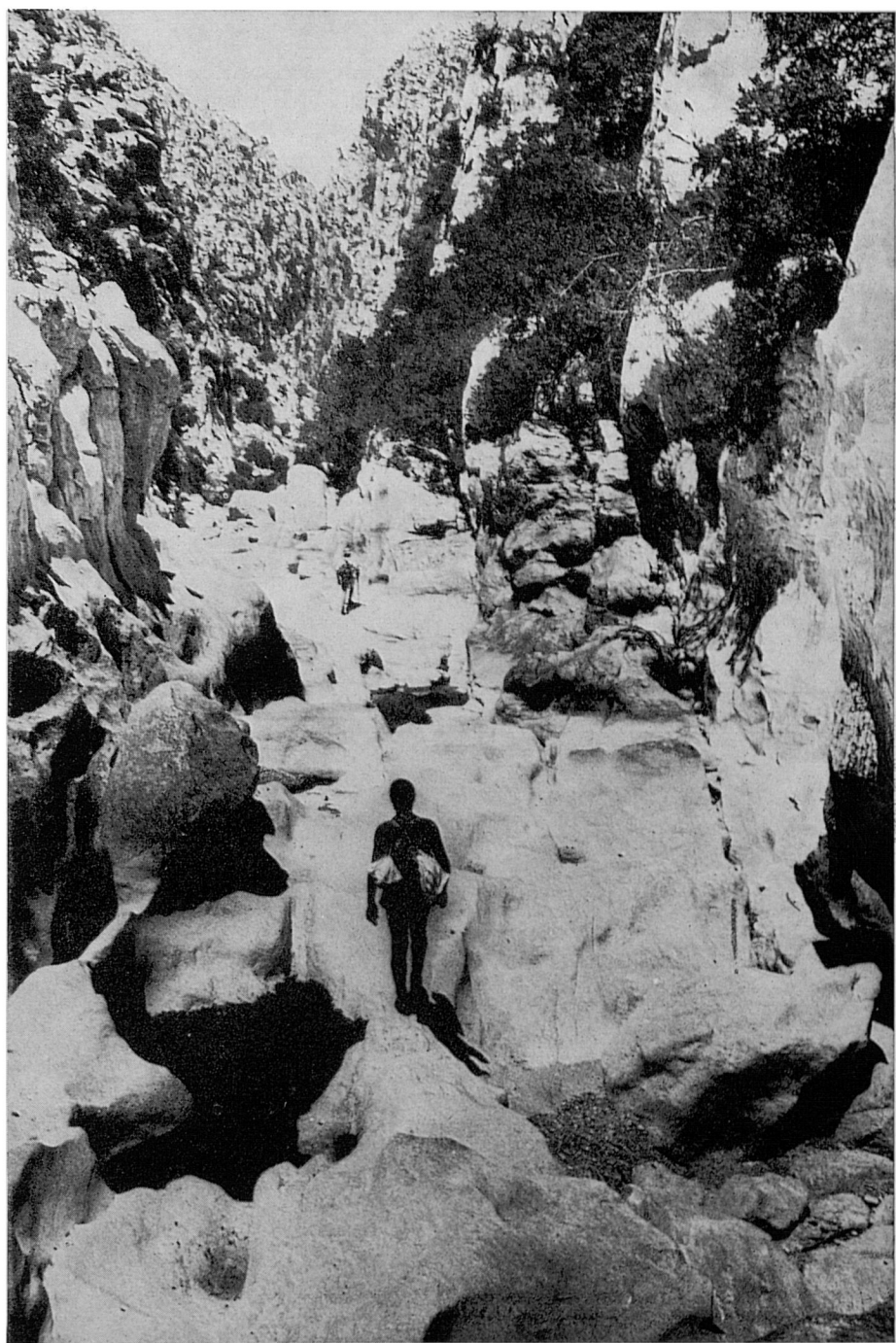
porats, residus de gorgs habituals. En aquests bassols es refugia la vida com en un darrer reducte de salvació, i alguns d'ells negrejen de bestioles aquàtiques, condenades amb tota seguretat en sa majoria a una segura mort per dessecació. Cap dubte que algunes assoliran de sobreviure, per a tornar encendre de bell nou la vida quan altra vegada les aigües vífiques tornin a omplir els gorgs i bassals fins a vessar.

En l'aigua d'aquests bassiots ens aturam per mitigar la calor i alleugerir la suor, remullant-nos com poguem.

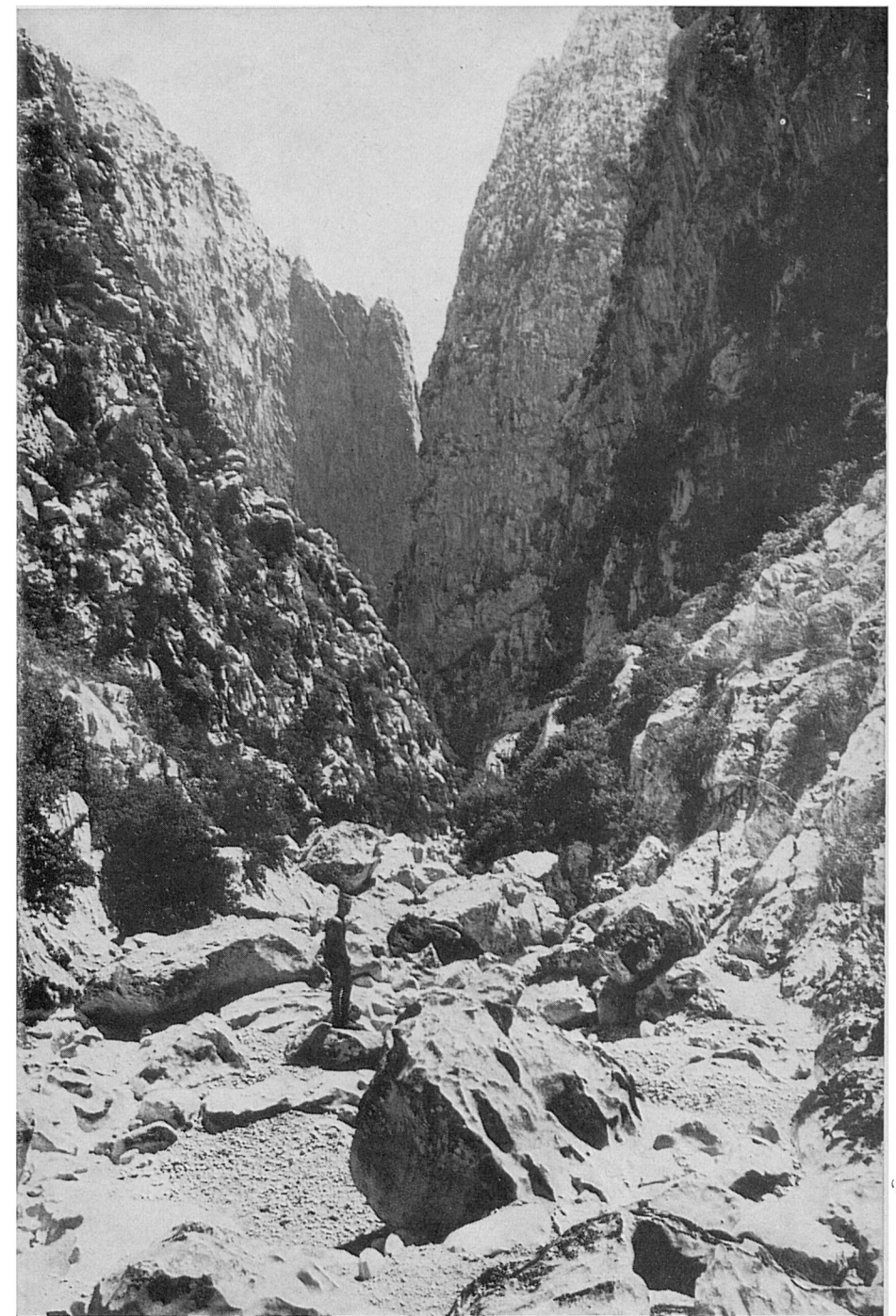
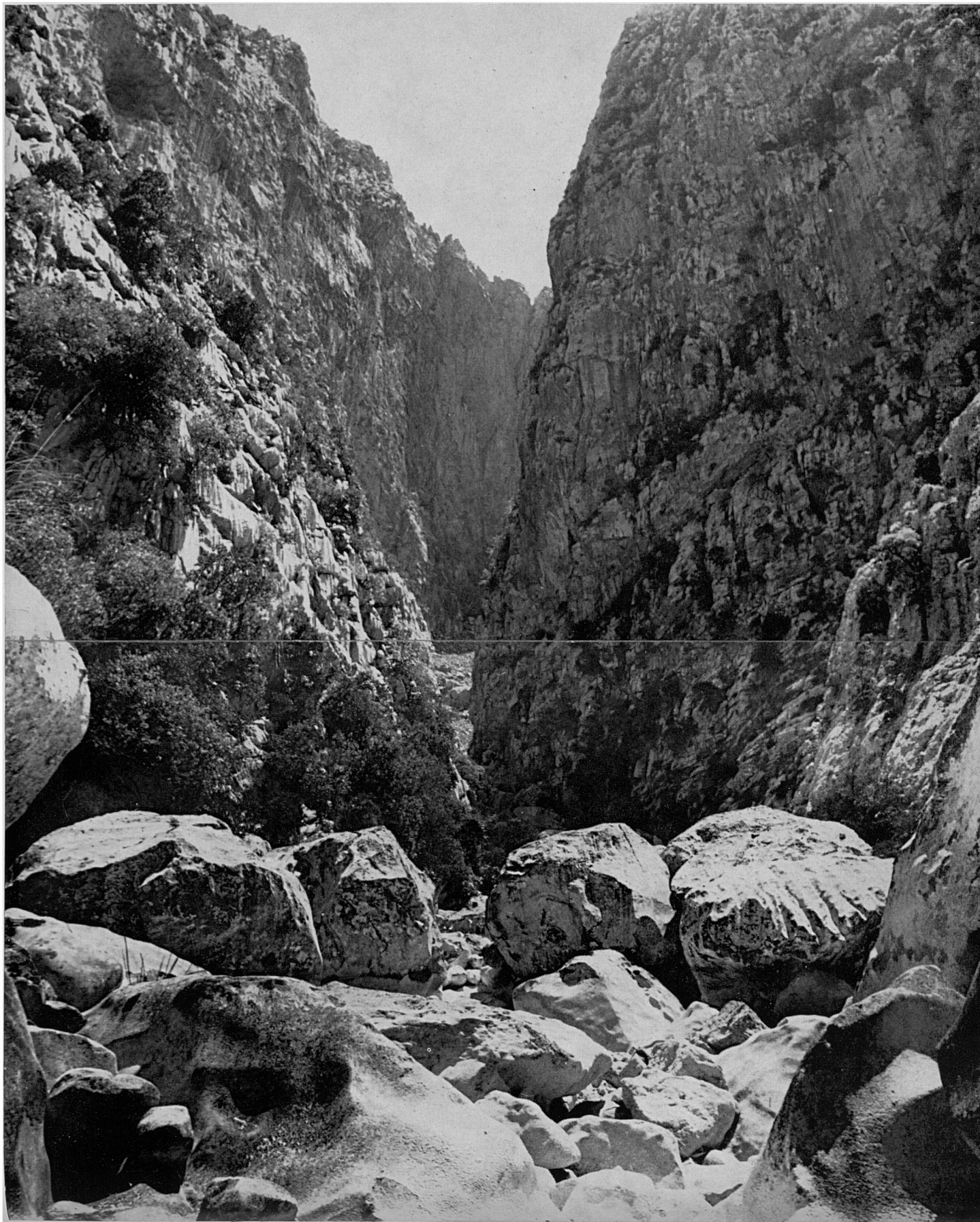

104. En el llit del Torrent de Pareis és inútil de cercar un senderó. Seguim la baixada tantejant en cada moment els passos millors, o saltant d'una roca a l'altra, sense que enlloc es presentin problemes de consideració.

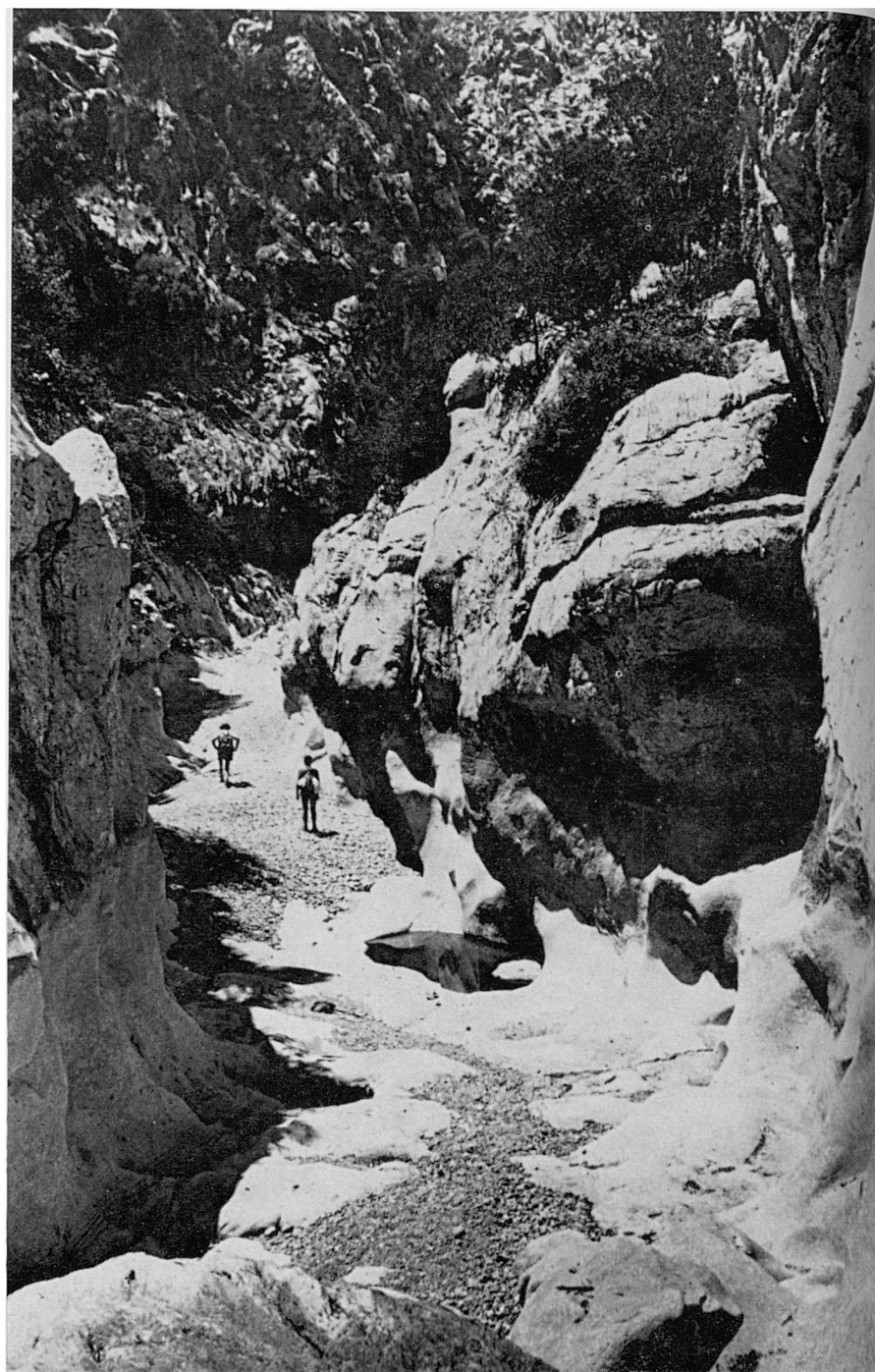
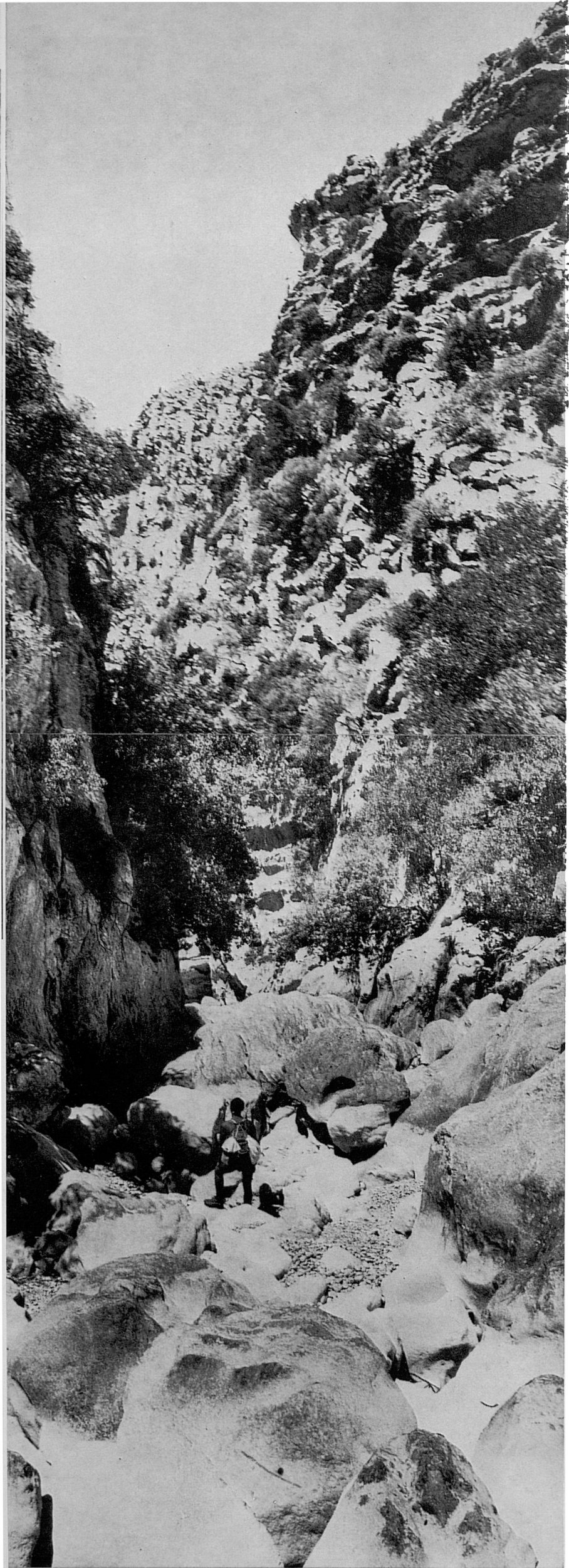

105. La vista es troba sempre com a tancada a l'enfront per l'aparent unió dels murs que limiten el torrent que, semblen ajuntar-se allà lluny, talment com si haguéssin de tallar-nos el pas; així com anam avançant, però, la gorja es va eixamplant al davant nostre...

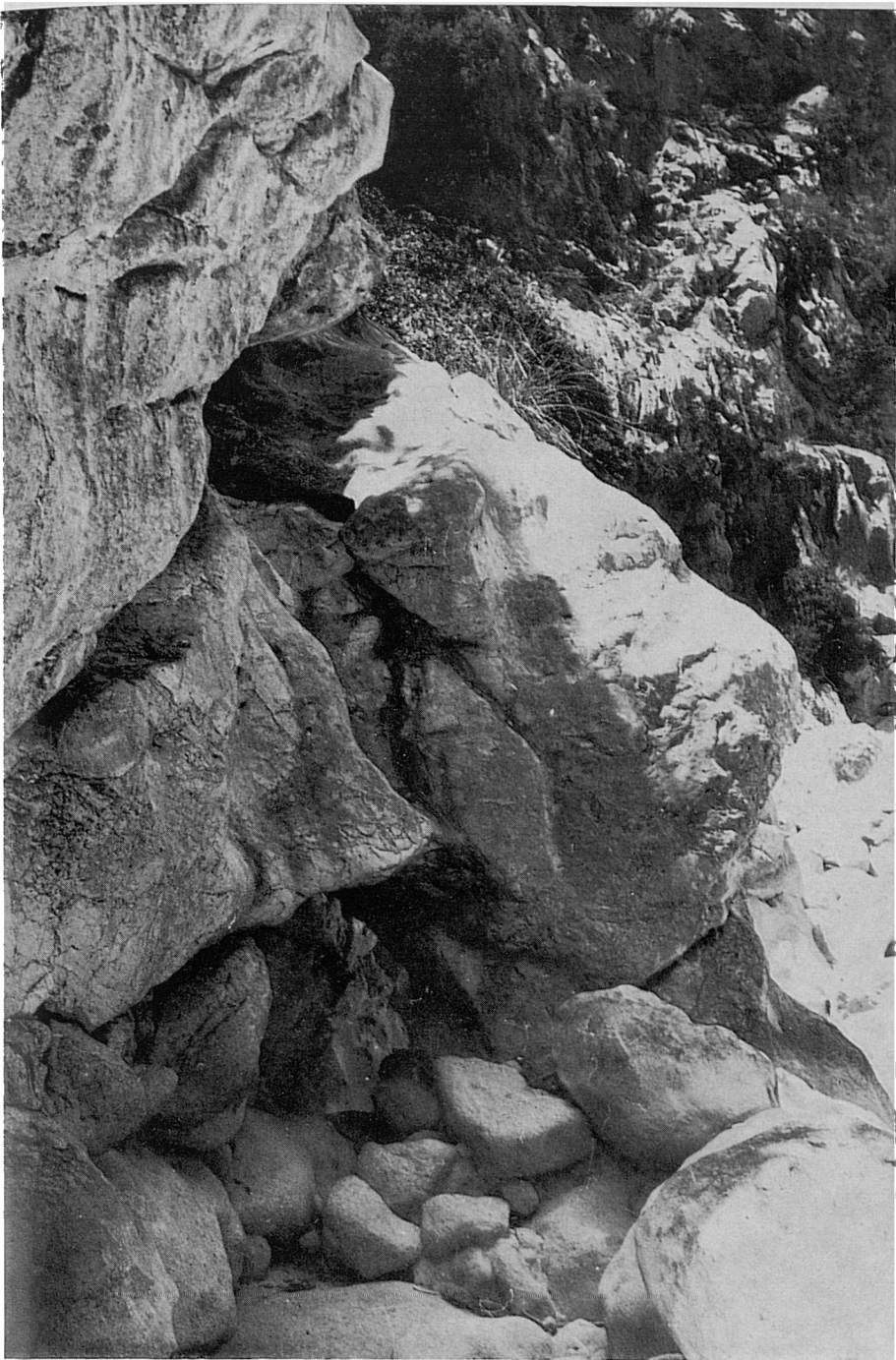
106-109. ...presentant-nos noves perspectives emmarcades, ja retropectives, ja cap endavant, amb les meravelles de les seves fisures i esclatxes impressionants i el salvatge i llatzerat aspecte de la seva esqueixada configuració.

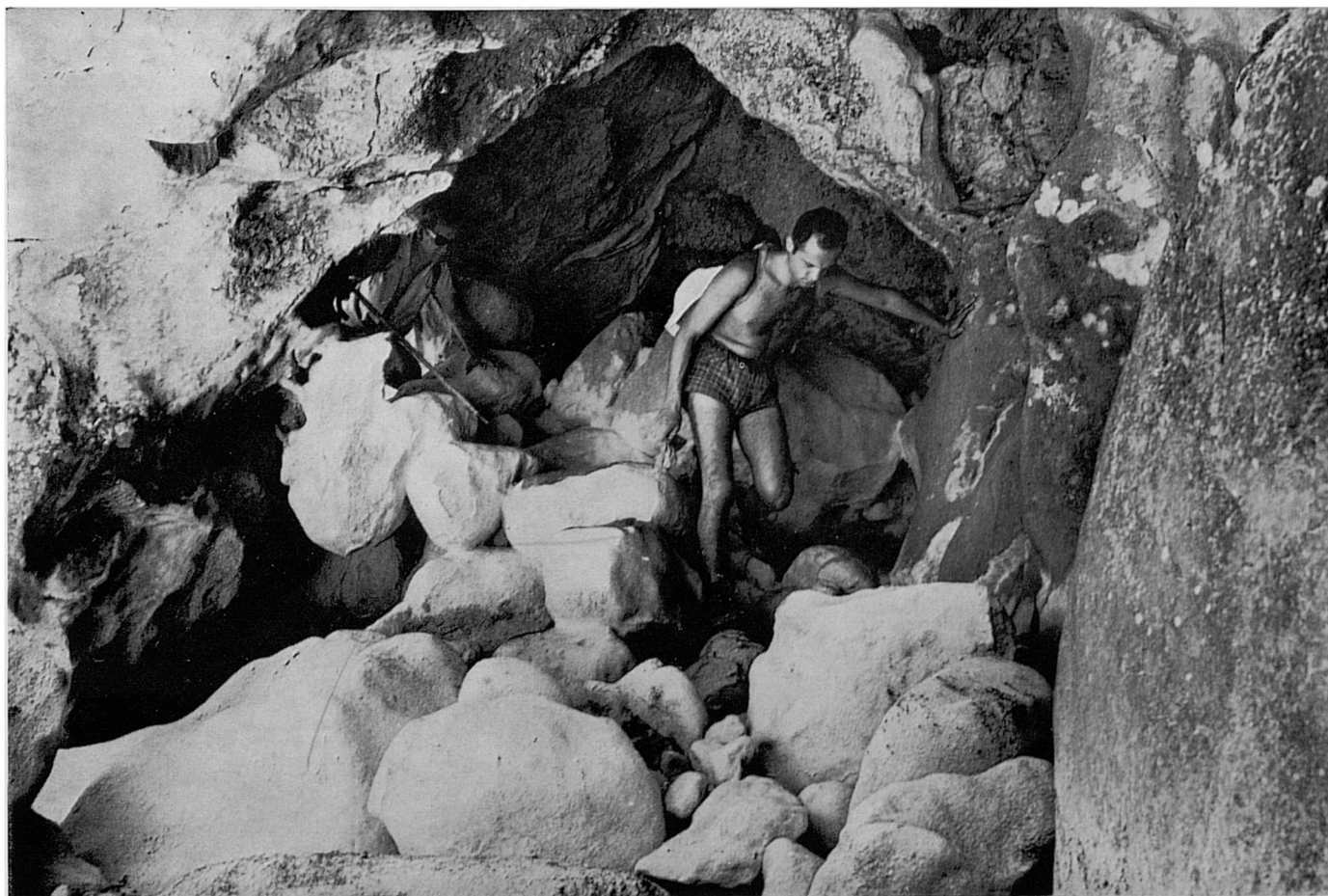
110. En ocasions el llit del torrent es torna a estrènyer, deixant sols estrets passos a les aigües...

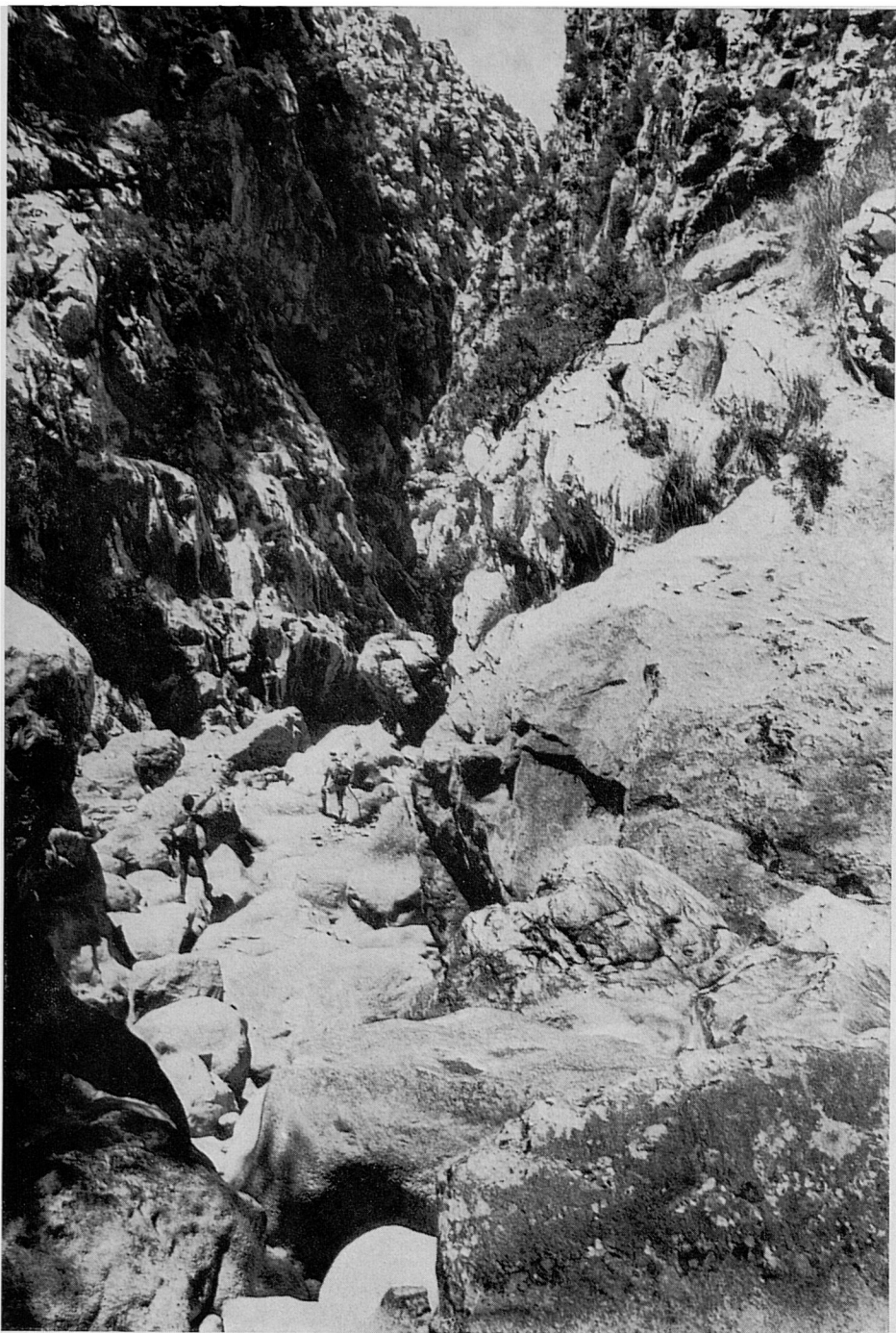
111. ..., o donant lloc a gorgs de major extensió i profunditat. Aquest, ara igualment en sec, que travessam, es conegut amb el nom de «Gorg des Capellà». Es tradició que un clergue de Lluc, que baixava torrent avall amb dos escolans a dir missa a l'èrmita de Sant Llorenç, prop de les cases de Sa Calobra, perdé la vida al voler passar-lo nedant, donant-li el nom que ara té. Per suposat, quan està ple d'aigua no es possible de passar-lo d'altra manera, ja que les parets que el limiten no permeten escalada.

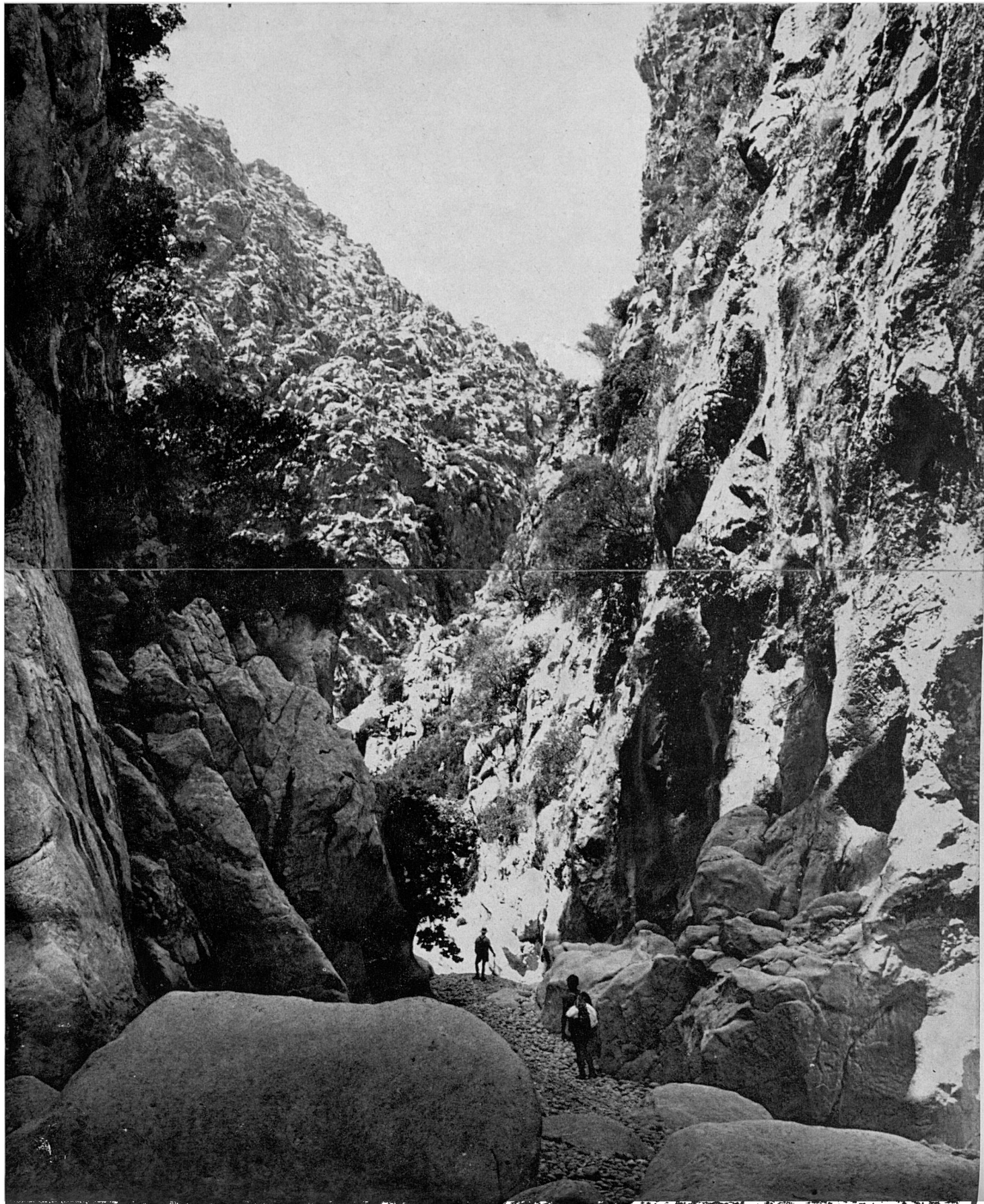
112. Una altra volta, en aquest punt, hem d'esmunyir-nos pel forat que fa veure la fotografia, a la part esquerra. Aquí es veu l'entrada, barranc avall...

113. ...i aquesta altra foto en mostra, presa des de l'altra part, l'interior i la sortida. Com es veu, el pas no té cap dificultat.

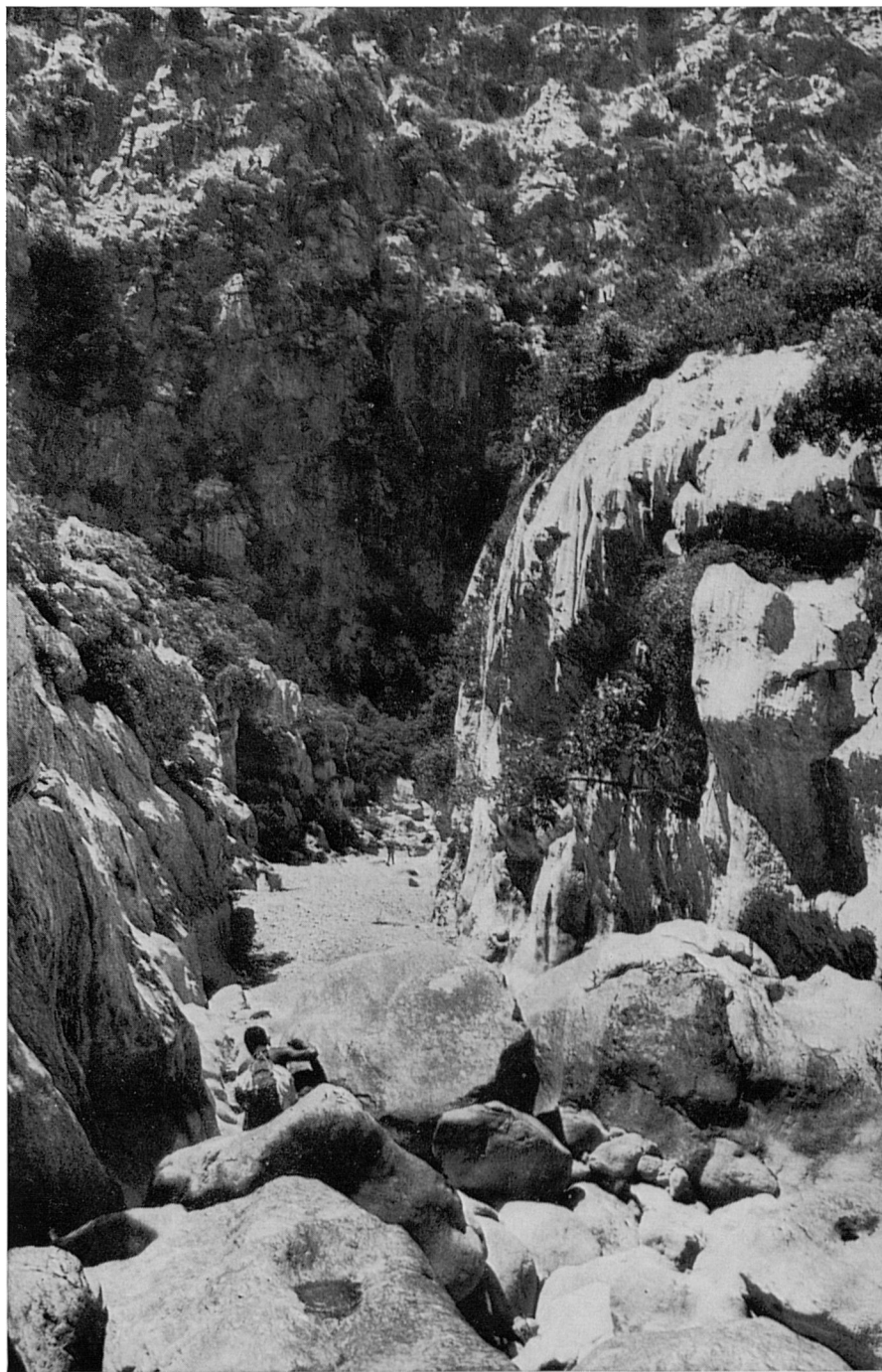
114-115. Hem recorregut aproximadament un terç del torrent de Pareis. De bell nou les parets tornen a voler-se juntar i fer-se més perpendiculars i elevades, donant lloc a estretes gorjes a les quals rarament arriba el sol, fins i tot d'estiu. Els murs de l'esquerre sostenen l'accidentat altiplà del «Clot de l'Infern».

116. Per mes que fa bastant de temps que caminam, el tros recorregut no és molt, degut a avançar-se molt lentament pels obstacles que cal salvar seguit i per les sovintejades detencions per tal d'admirar les múltiples i canviants meravelles d'aquell món estrany i al·lucinant, dur i agressiu.

Una ullada endarrera encara ens permet de veure allà dalt les elevades parets que empresonen l'Entreforc. La de la dreta, al fons, és la del «Cingle des Niu Voltor».

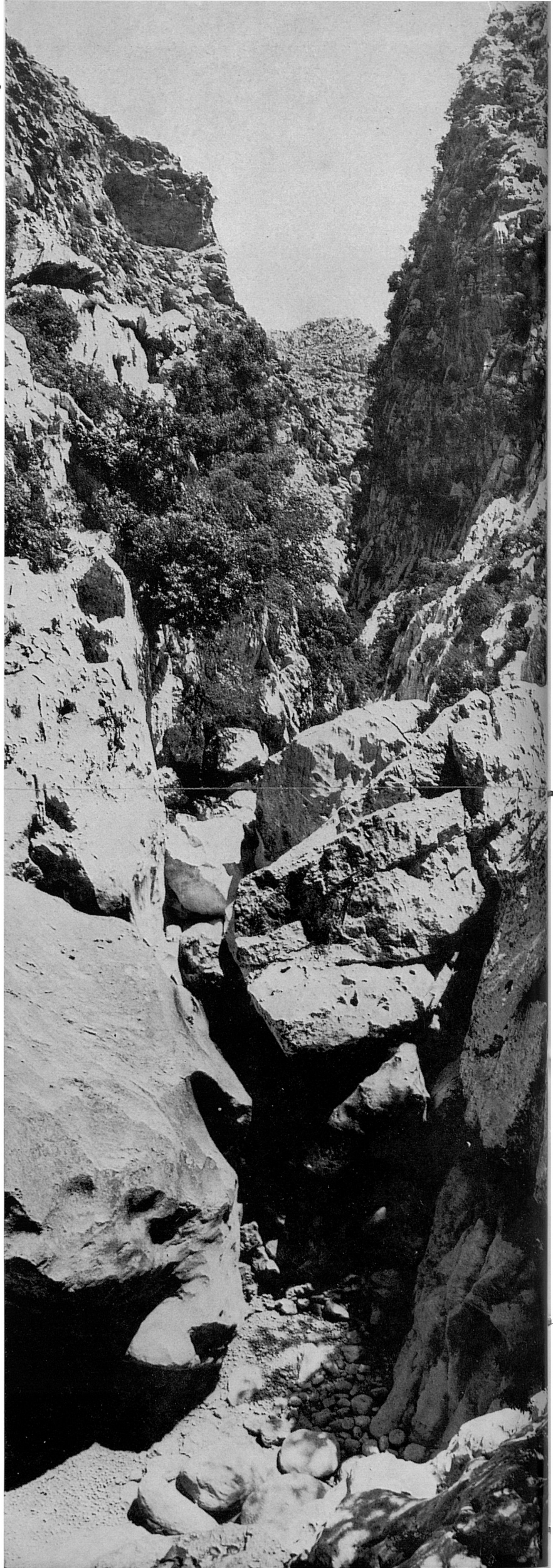

117. Estam arribant a un indret a on ens cal sortir lleugerament del curs del torrent. La paret de l'esquerra, gràcies a un baixest que ve del comellar de l'Infern, es dulcifica una mica al peu i permet d'esquivar el Gorg de la Figuereta, que d'altra manera presentaria sèries dificultats, sobre tot estant en sec, per tenir un escaló molt difícil de salvar.

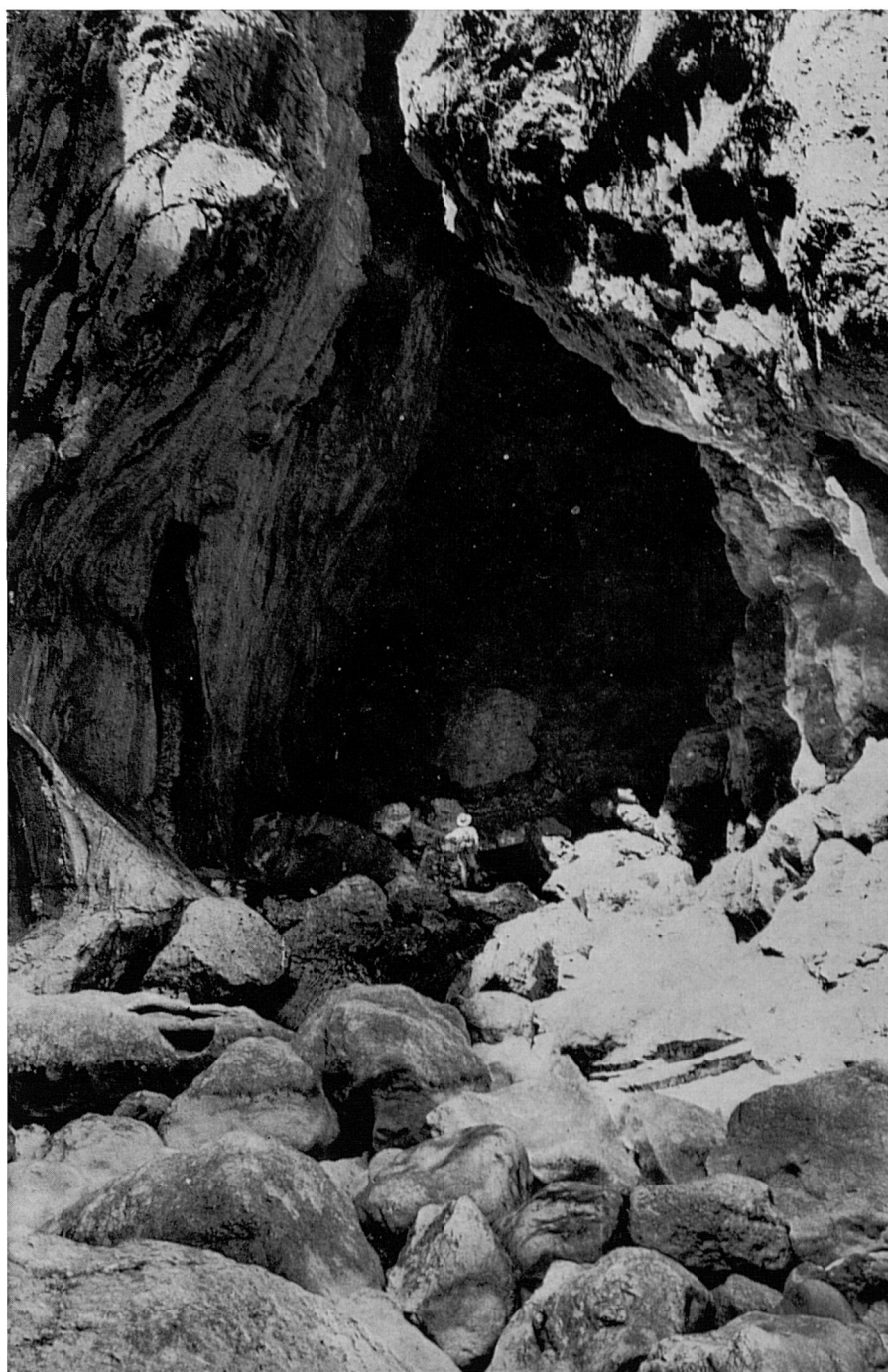
118. Hem arribat a la part superior d'aquest escaló. El lloc està a la vista de la «Cova des Romagueral» i, com queda dit, el pas es troba a la nostra esquerra, escalant un poc la paret per entre unes mates. A penes cal pujar uns cinc o deu metres i tot seguit es torna recuperar el curs del torrent.

119. Aquesta és la vista des de l'altra part del «Gorg de sa Figuereta», de l'escaló difícil de salvar.

120. Allà mateix ens trobam ja amb la «Cova des Romagueral» en un recolze del torrent. El paratge és d'allò més desolat i salvatge i a partir d'allà es comencen a estrènyer més les gorjes del torrent, entre parets verticals que semblen talment tocar-se al cap d'amunt.

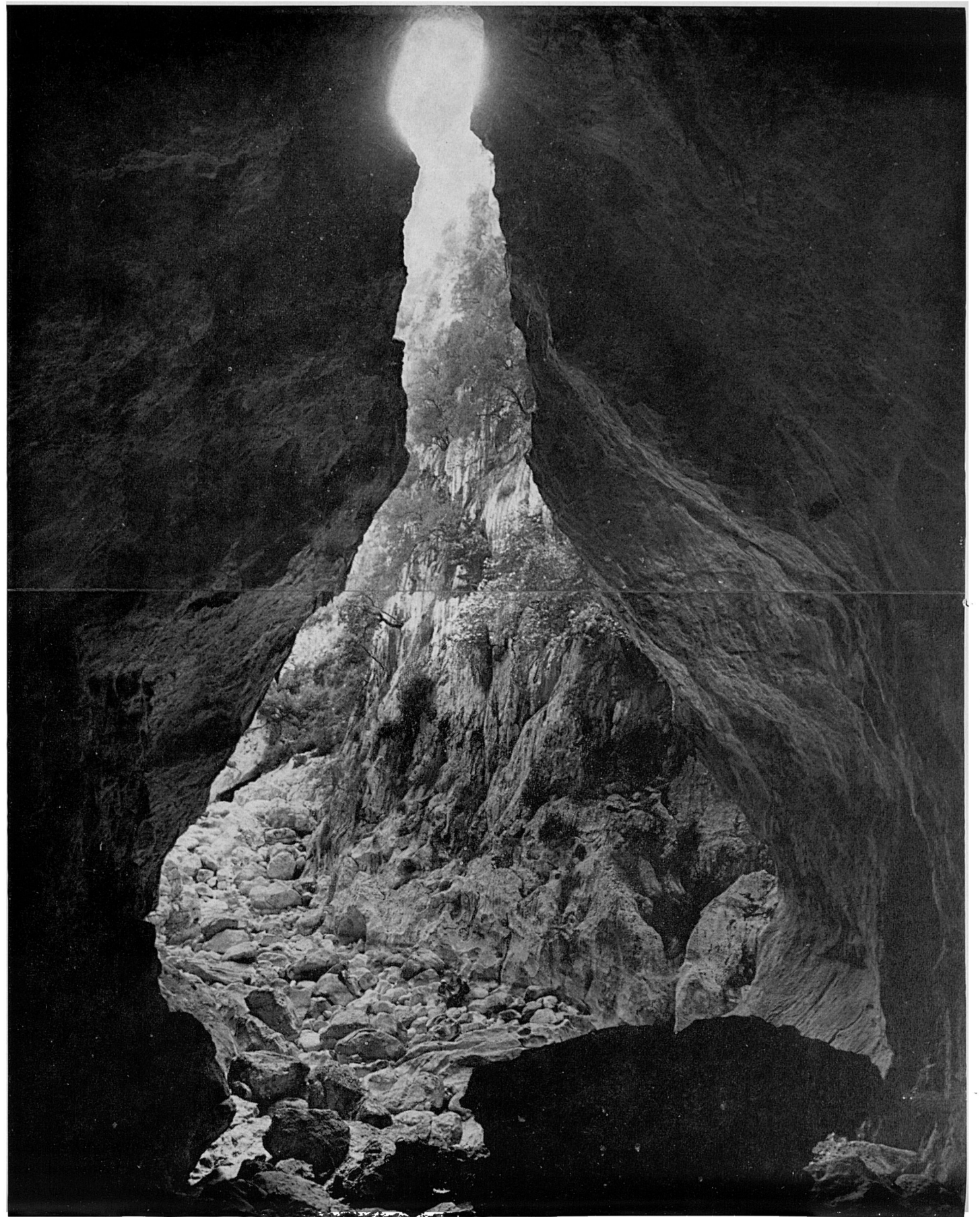
121. Ens acostam a la boca de la cova. Sembla que també aquesta cova sia deguda a l'erosió de les aigües del torrent, com es pot observar per la direcció d'aquestes en la foto anterior.

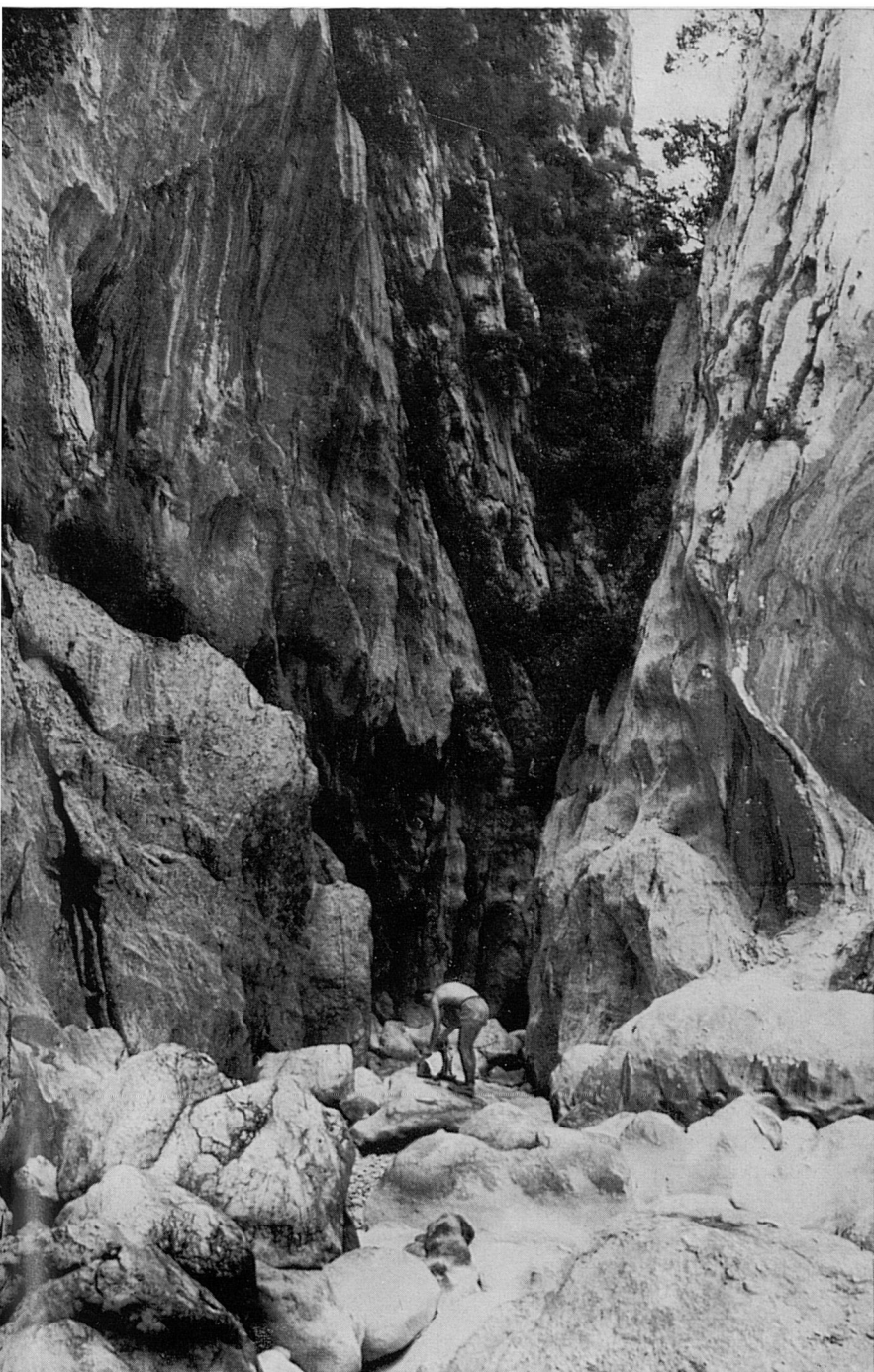
Entrem a la cova, que és d'enormes proporcions...

122. ...i la inspeccionam en tots els racons accessibles fins a la paret del fons. La boca té una estranya forma de pera i a l'interior hi fan el niu els coloms salvatges, que hi viuen tranquil·lament durant l'hivern, quan no és fàcil d'arribar a la cova per causa de l'aigua. A penes el llit del torrent permet de ser travessat, els caçadors les delmen sense compassió a tirs, en l'interior mateix de la cova.

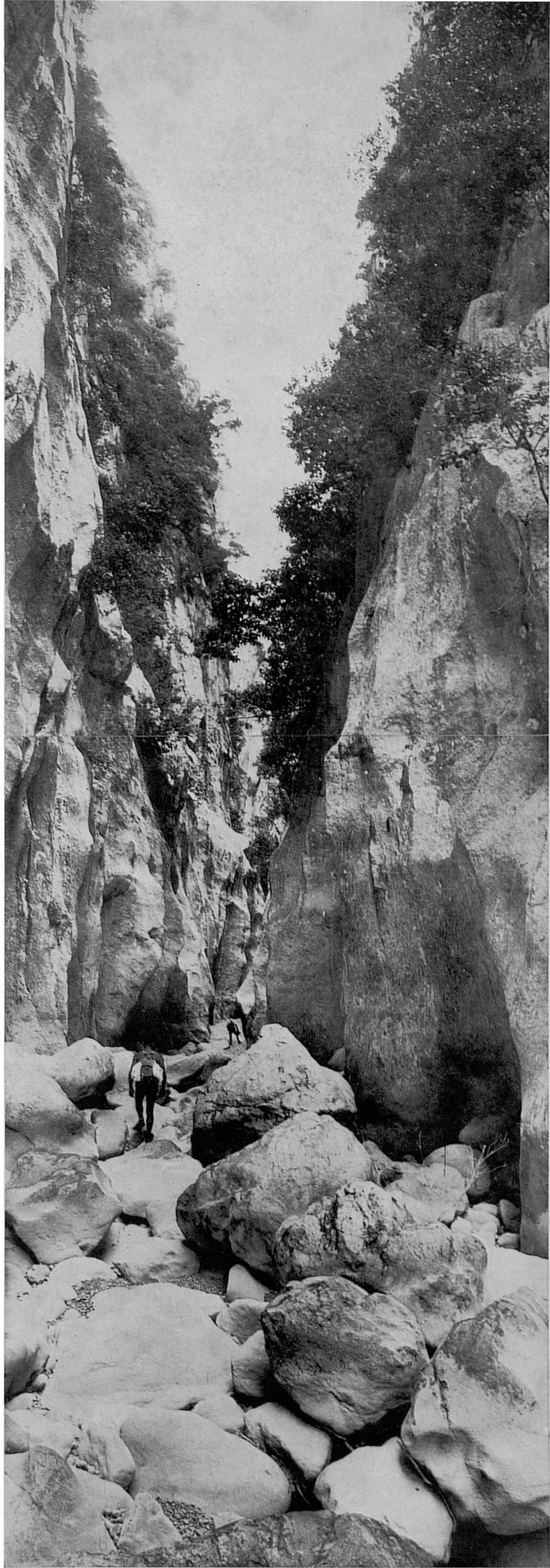
123. Sabent les enormes dificultats que ofereix, prenim aquesta vista de la cova, de dins cap a fora. Les roques disseminades pel llit del torrent semblarien simples palets de riera si no es trobassin allà els tres companys de grup que estableixen la relativitat dels tamanyes.

124-125. Malgrat tot el que fins aquí hem vist, el Torrent de Pareis no ha acabat les seves sorpreses, reservant-nos encara la part millor del seu recorregut, sols igualada, sinó superada, per la pròpia Fosca i la seva meravellosa avantcambra, que oferirem en el fascicle anterior.

A partir de la Cova des Romagueral, com hem dit, el llit del torrent es comença a estrènyer de forma extraordinària i les seves altes parets quasi perpendiculars semblen voler-se tocar al cap d'amunt. El sol, entra aquí en contades ocasions en tot l'any, i en aquestes gorjes reina una mesquina llum difusa. El gran contrast entre les ombrívols fondalades i les altures il·luminades pel sol, no ha permès que aquestes sortissin en la fotografia gran, donant aspecte de cel estirat en forma de V quan allà enfront la vista —mil vegades més perfecta i aguda que qualsevol placa fotogràfica— acusa al natural unes altres parets tancant els horitzonts.

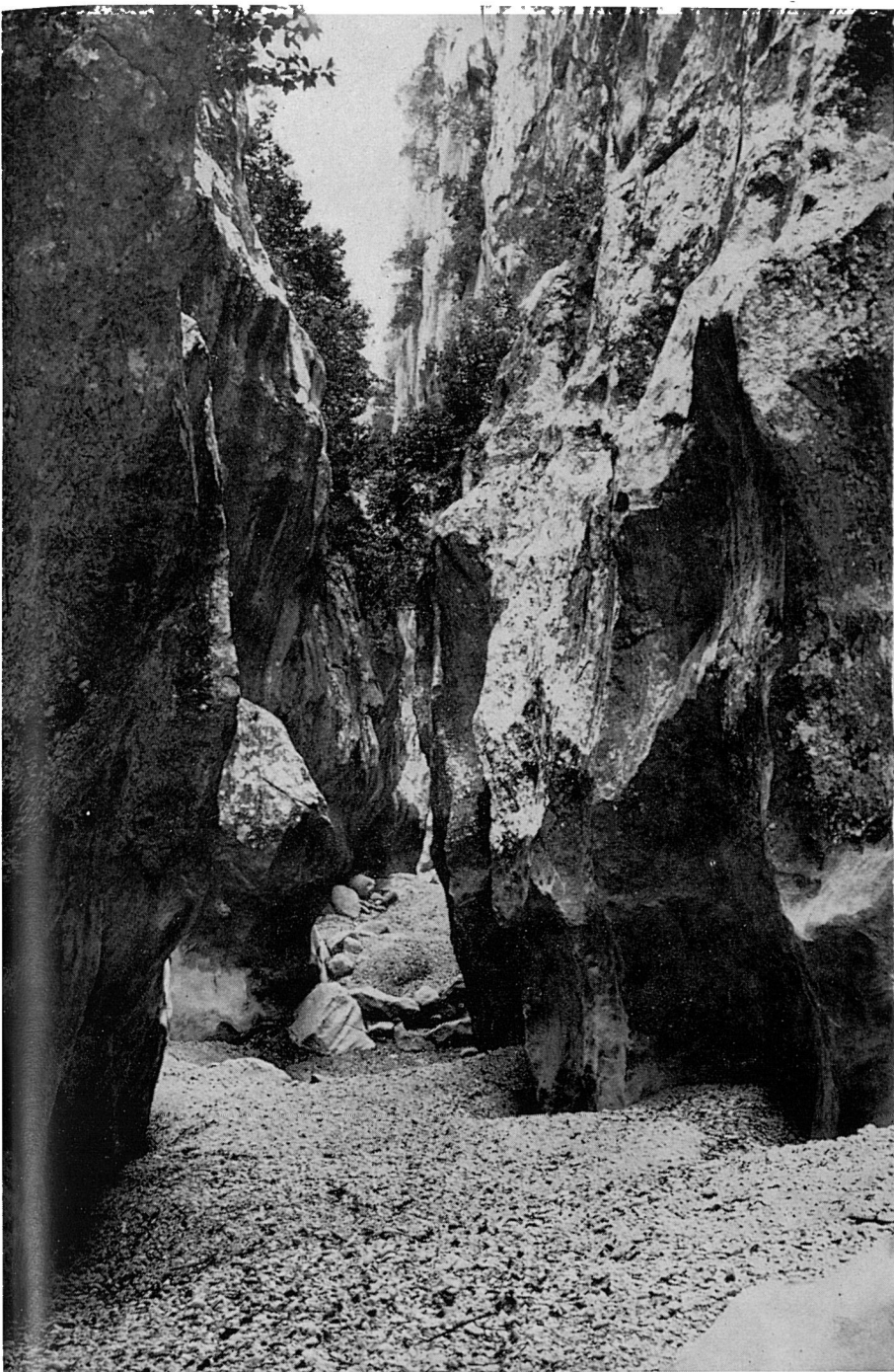

126. I de prompte, empresonat entre dos còdols, ens sorpren l'espectre d'una tragèdia; la petita tragèdia d'una vida insignificant (n'hi ha cap que ho sia?) extingida sense esperança d'ajuda en l'espantosa soletat i l'impietós abandó d'aquells paorosos paratges: una geneta, arrastrada sens dubte per la torrentada, que intentà salvar-se escalant una de les roques, quedà amb el cap encaixat entre dos còdols, impotent per desfer-se'n. La llarga espera de la mort, reflectida en el rostre, hagué d'esser per ella plena d'angoixa i d'espant.

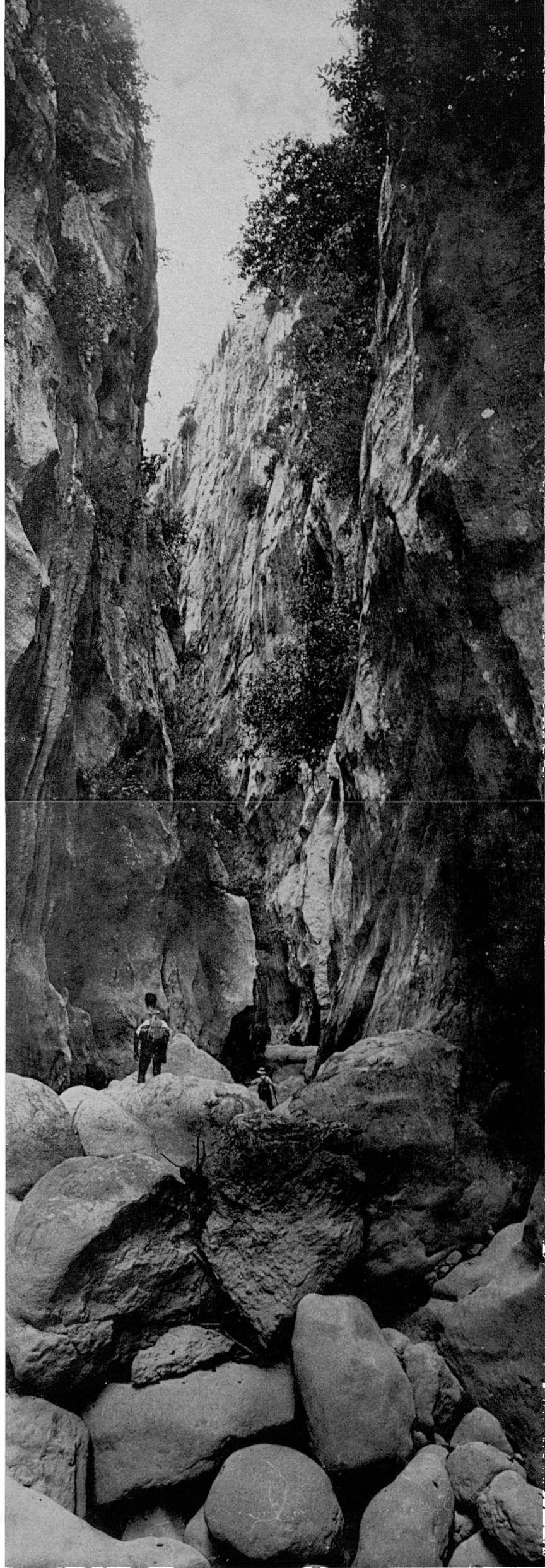

127. Segueix sorprenent-nos la tràgica grandesa d'aquest sector del torrent...

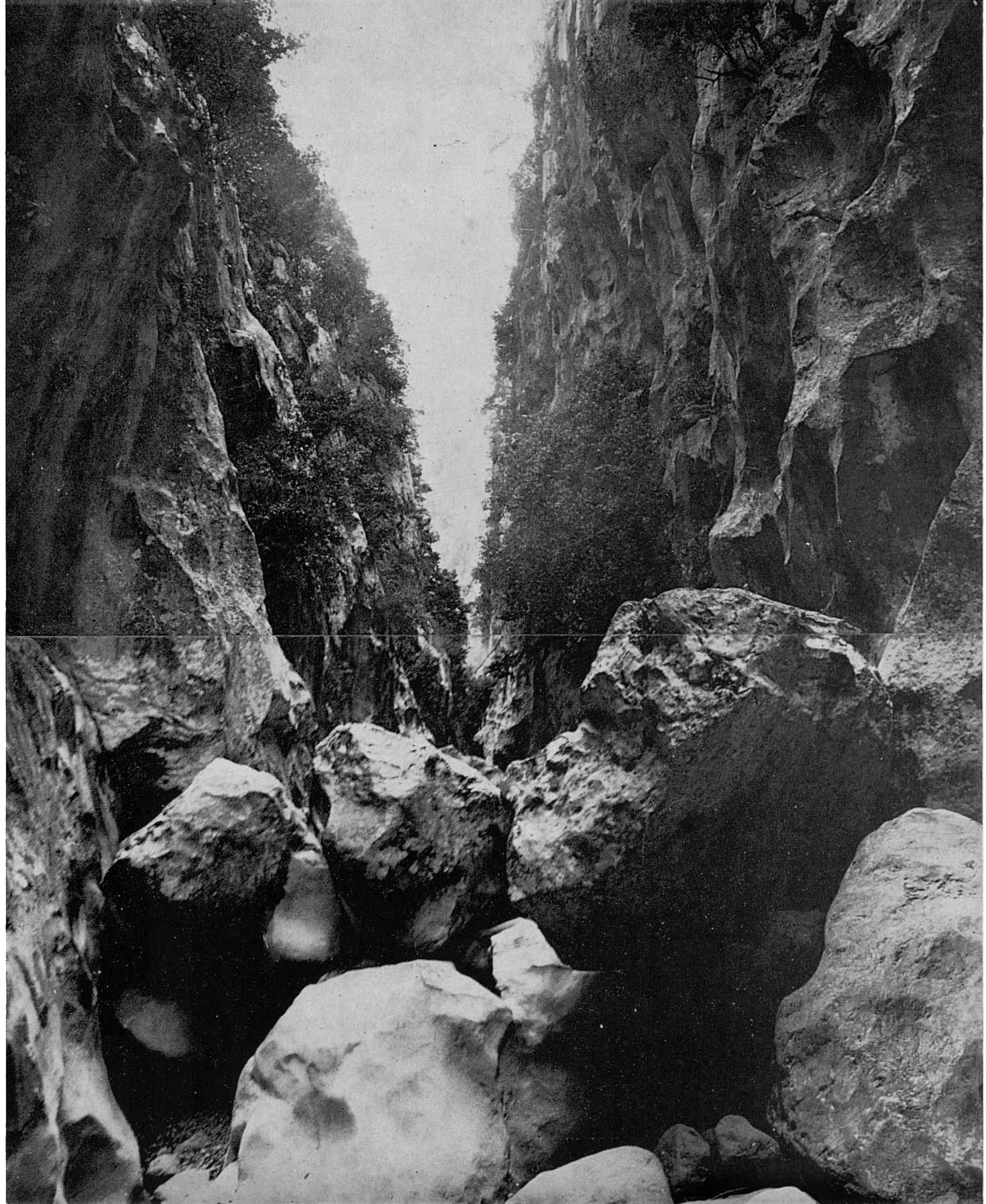
128. ...que per moments va adquirint major solemnitat, descobrint angles nous i insospitades perspectives, com difícilment podria imaginar-les la més fantasiosa inventiva. Ja travessa bocins de sòl quasi pla i arramblat...

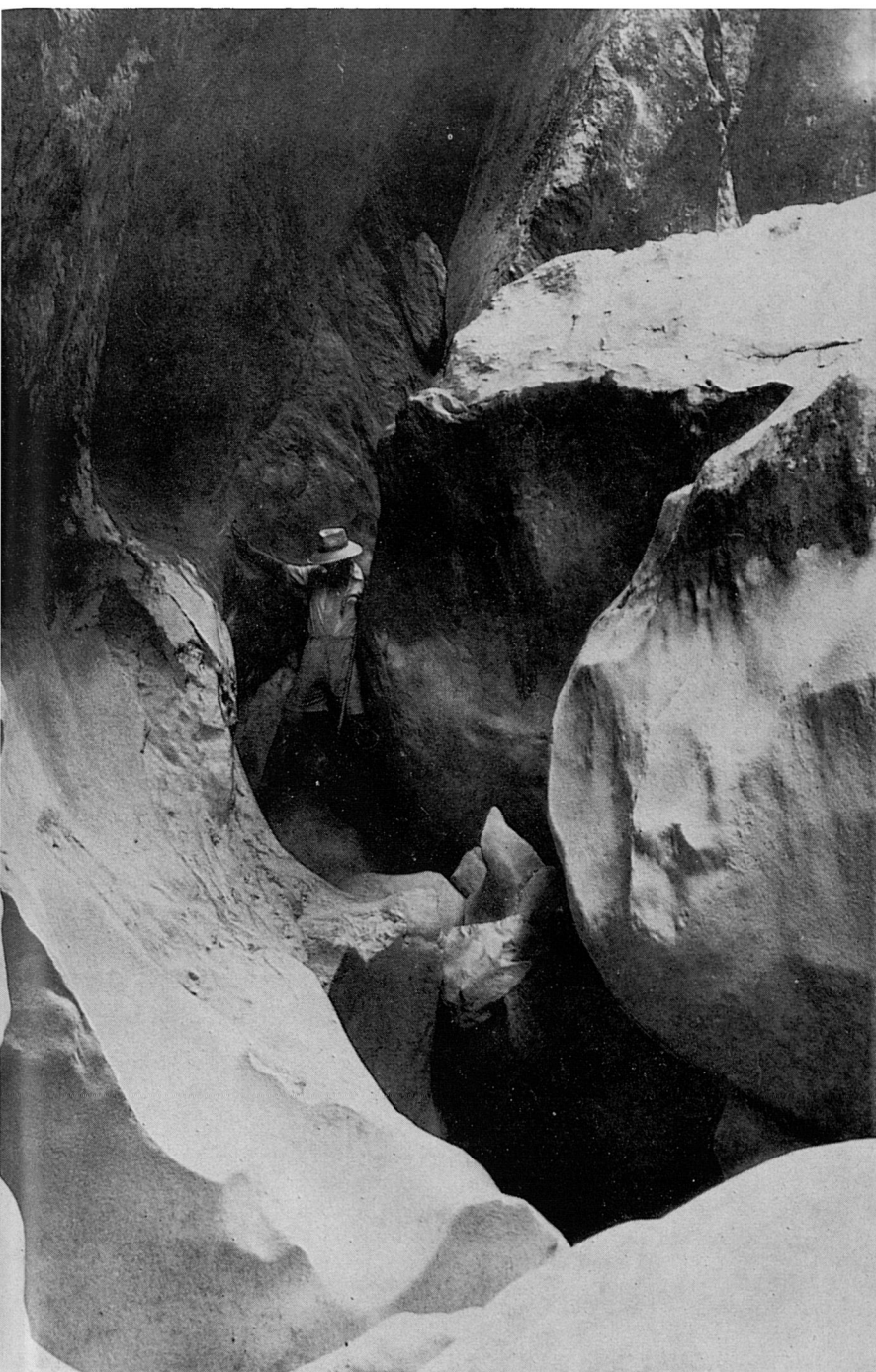
129. ...o bé trossos a on les roques s'amunteguen fent-lo difícil i gairebé intransitable. En aquest sector hi ha un paratge conegut amb el nom de «Salt des Soldat Pelut», però no l'hem pogut identificar en la seva exacta situació. Existeix la llegenda que aquell soldat, desertor i proscrit, que habitava la cova del seu nom en una de les parets de l'Entreforc (v. foto 84), perseguit per la justícia i sense possibilitat d'altra sortida saltà d'un mur a l'altre del torrent en un punt que es troben molt junts en el cap curucull, aconseguint d'aquesta manera burlar els seus perseguidors, que no s'atreviren a fer el mateix. Per part nostra posam molt en dubte el tal salt i fins i tot la mateixa residència habitual en la susdita cova.

130-131. En alguns indrets els desprendiments obstrueixen el torrent en forma que semblen fer els pas impossible...

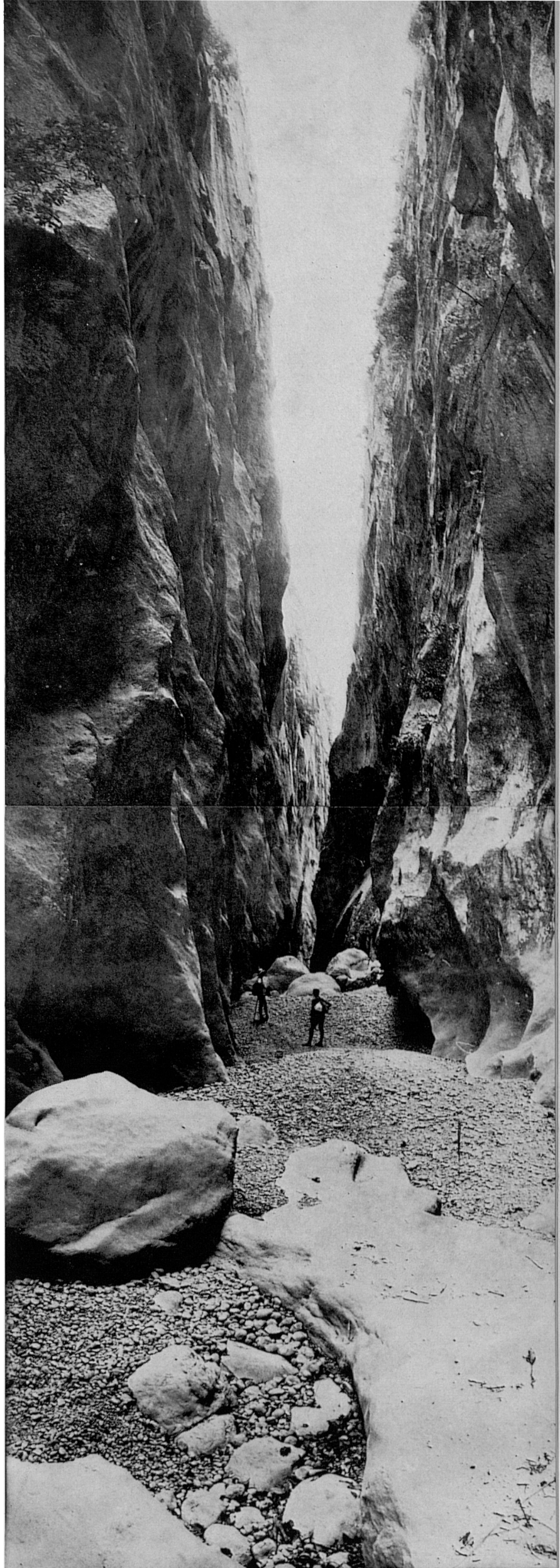

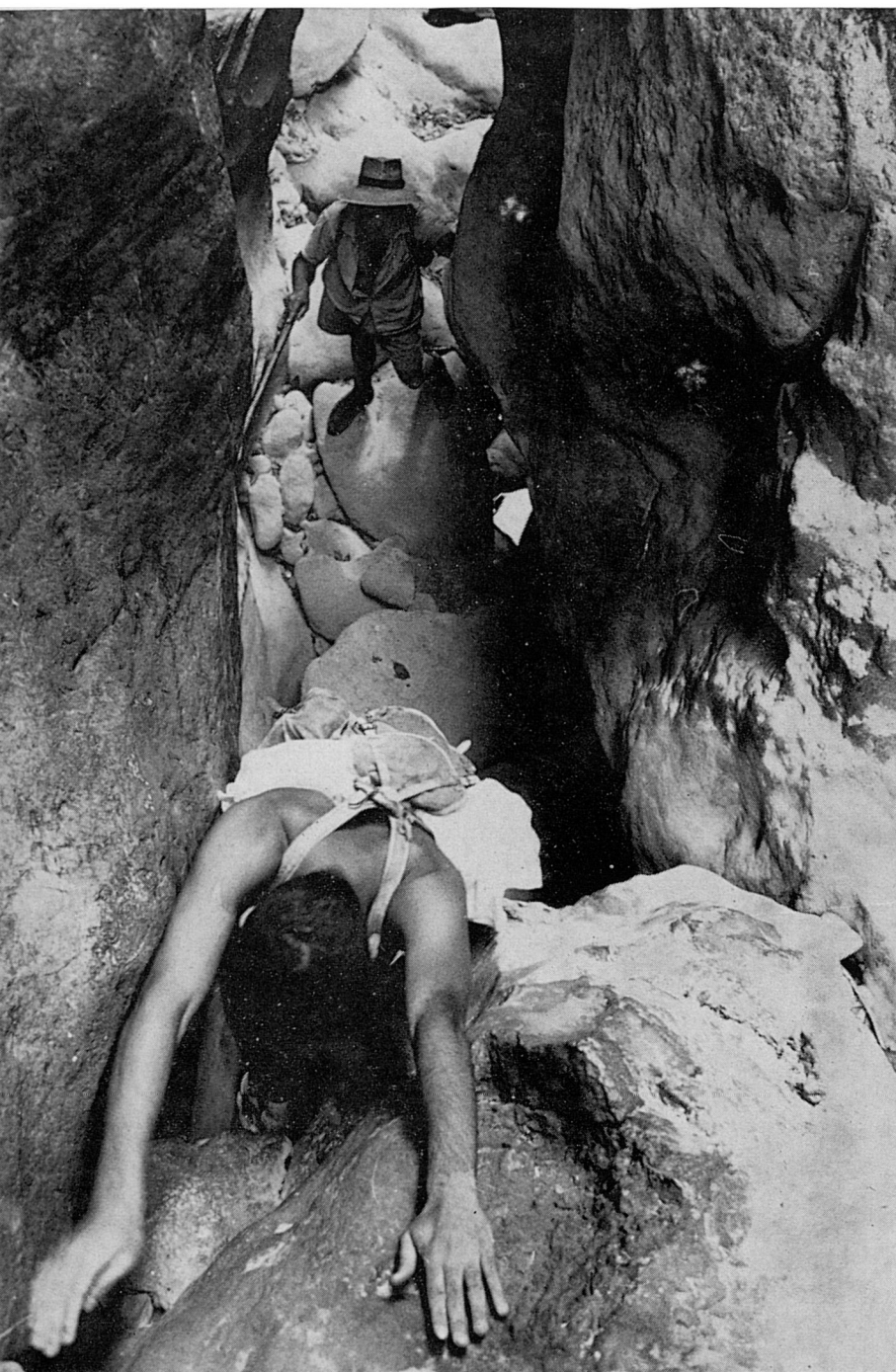

132. ...però sempre hi ha un resquici per on seguir sense grans dificultats, fins i tot en aquell punt a on un bromista ha deixat escrit, a l'entrada obligada d'una estreta escletxa —que per major sarcasme dóna a un clot quasi sempre amb aigua—, la graciosa advertència: «Grassos, estrenyiu-vos».

133. Hem recorregut ja sens dubte més de la mitat del torrent i no ens trobam massa lluny de la desembocadura, per més que els turistes visitants de Sa Calobra no s'atreveixen a arribar fins aquí. Només qualcun s'aventura de vegades per curiositat uns centenars de metres torrent amunt.

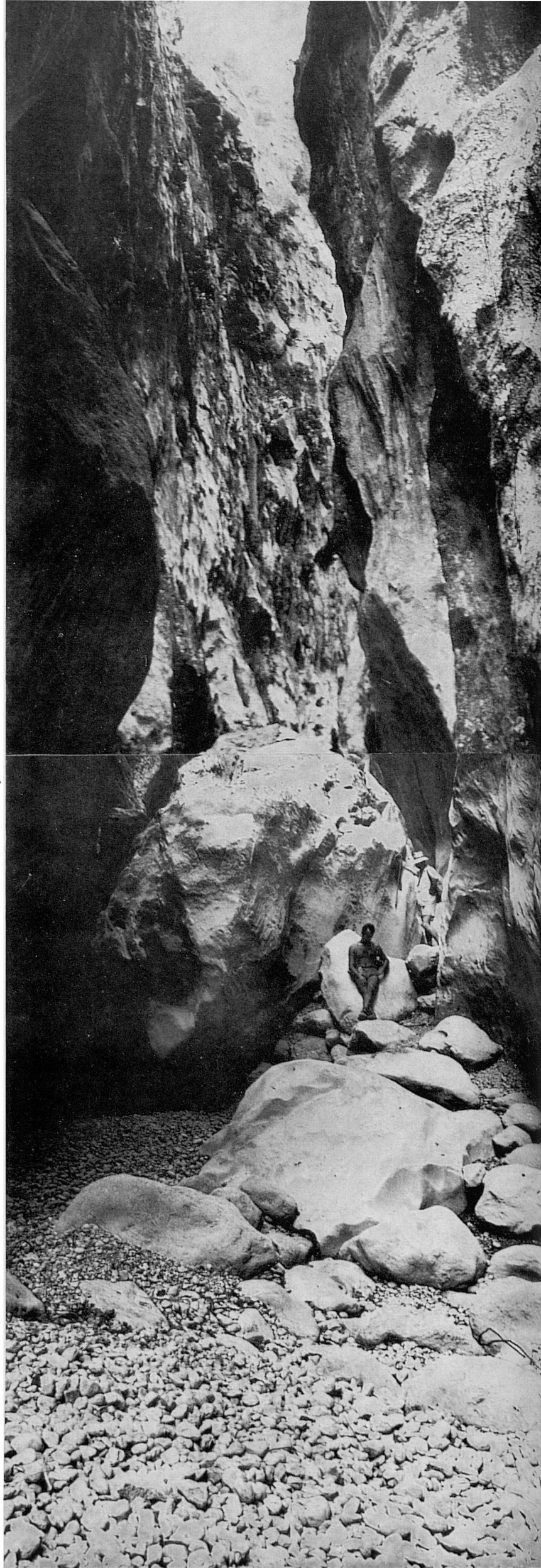
Res no fa pressentir encara aquí la proximitat de llocs freqüentats i fins i tot amb barraques de refrescs; res no minva encara aquí el sorprenent realisme, la sublim solemnitat i el majestuós silenci d'aquests paratges, els més braus, salvatges i grandiosos de Mallorca.

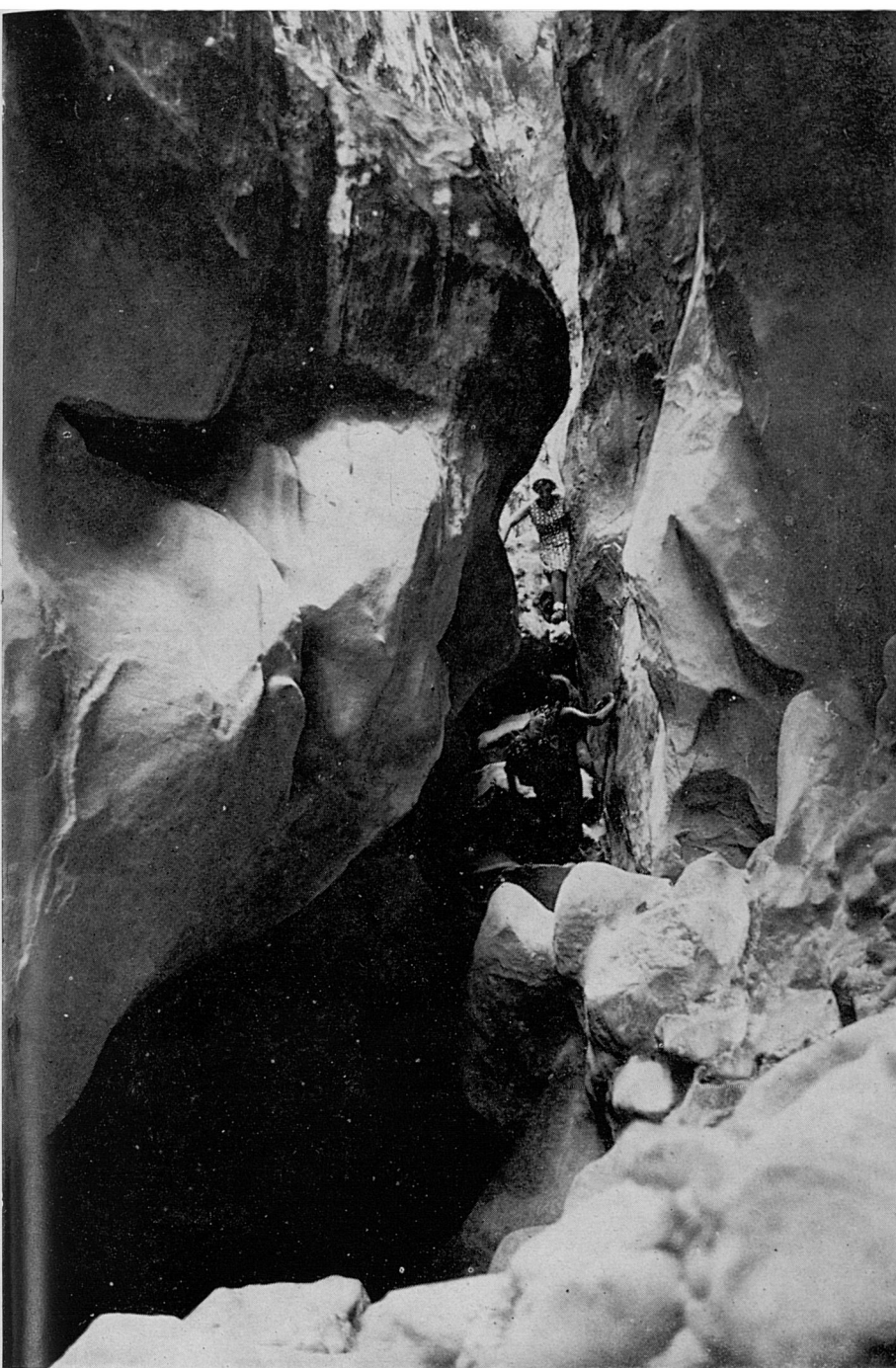

134. Alguns passos segueixen oferint certes dificultats...

135. ...i ens hem d'aturar a cada moment en la contemplació admirada i aclaparada de inacabables i meravelloses perspectives. Hauriem volgut prendre cada sector i cada caire d'aquest tros encaixonat del torrent, perpetuant així el record emocionat de la memorable travesia ja que difícilment es trobarà un altre sector a Mallorca més digne de multiplicar-ne les vistes, però ens aturà la idea de no engrossir massa el fascicle i conseqüentment el seu cost.

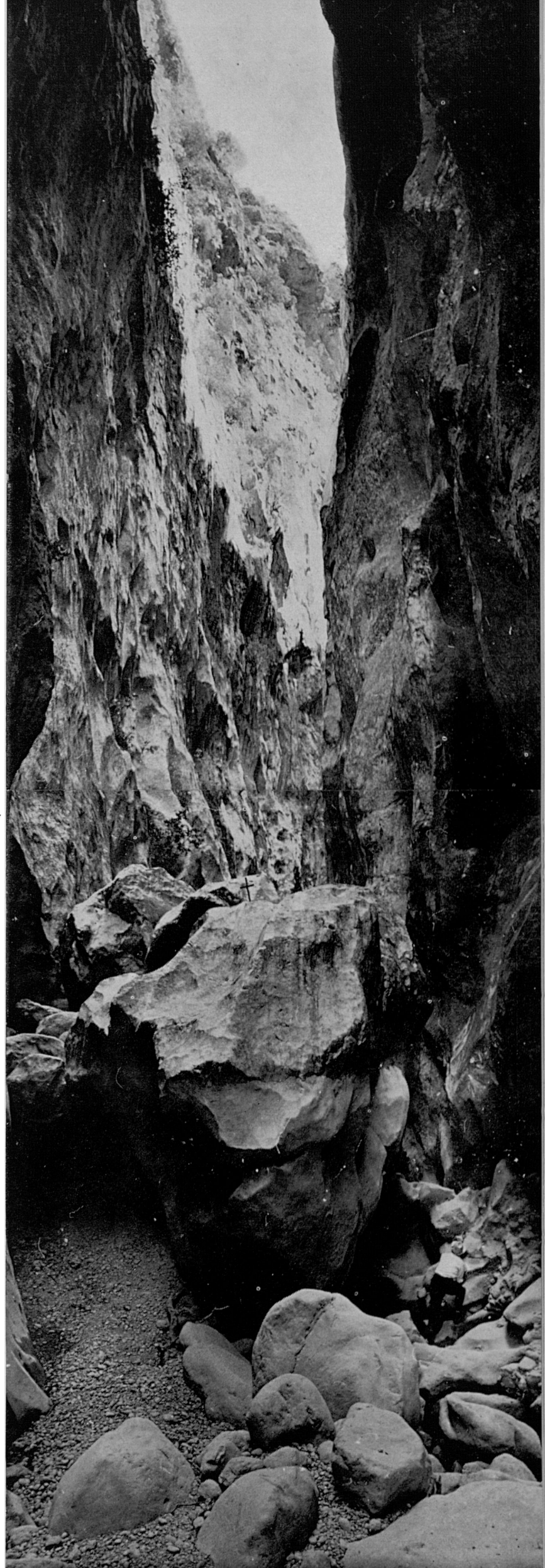

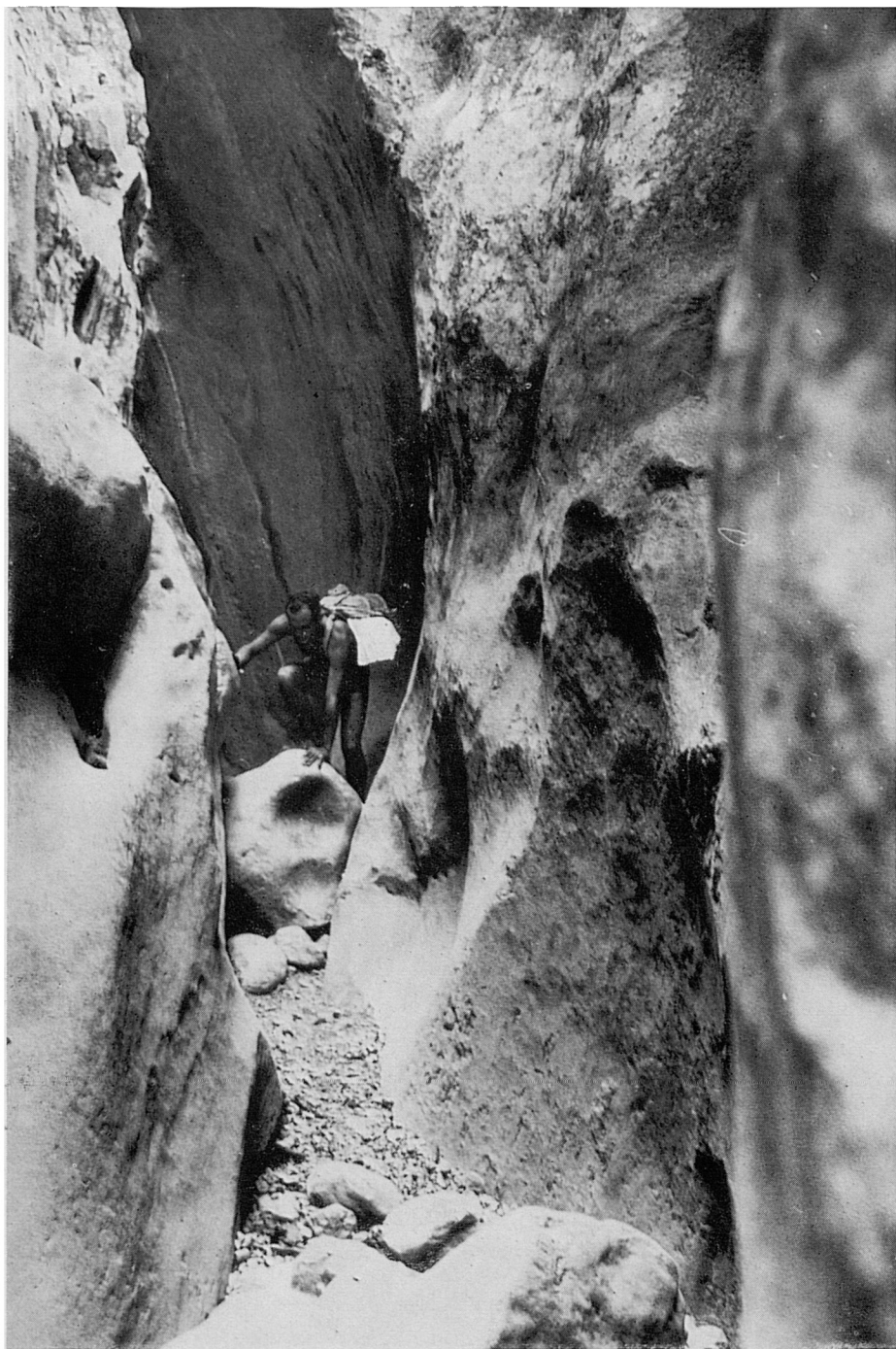

136. Un altre pas amb certa dificultat pels timorats o els no massa àgils...

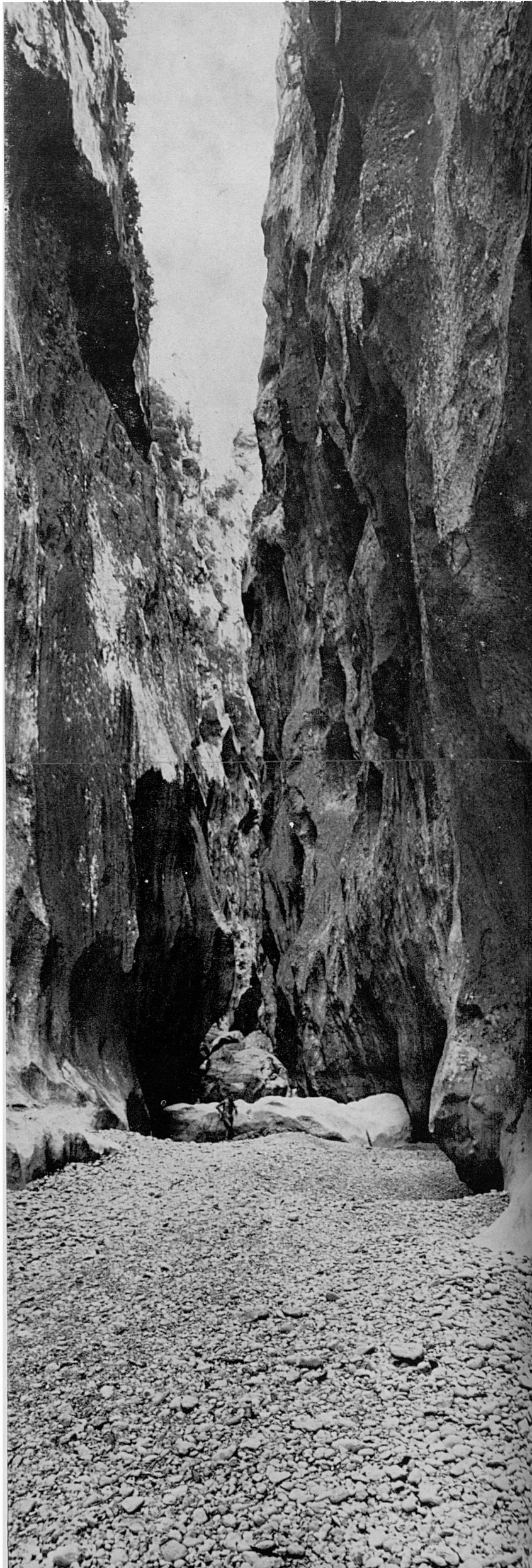
137. ...i ens trobam en el «Gorg de sa Creu», fins a on solen arribar alguns, i pocs passen més enllà, dels visitants de Sa Calobra.

La creu que es veu demunt la roca és de ferro i hi fou posada l'hivern de 1965-1966 per un estol de joves coneguts. En la nostra darrera baixada del torrent —estiu de 1966— ja no hi era. Aquesta foto és presa pel maig del mateix any.

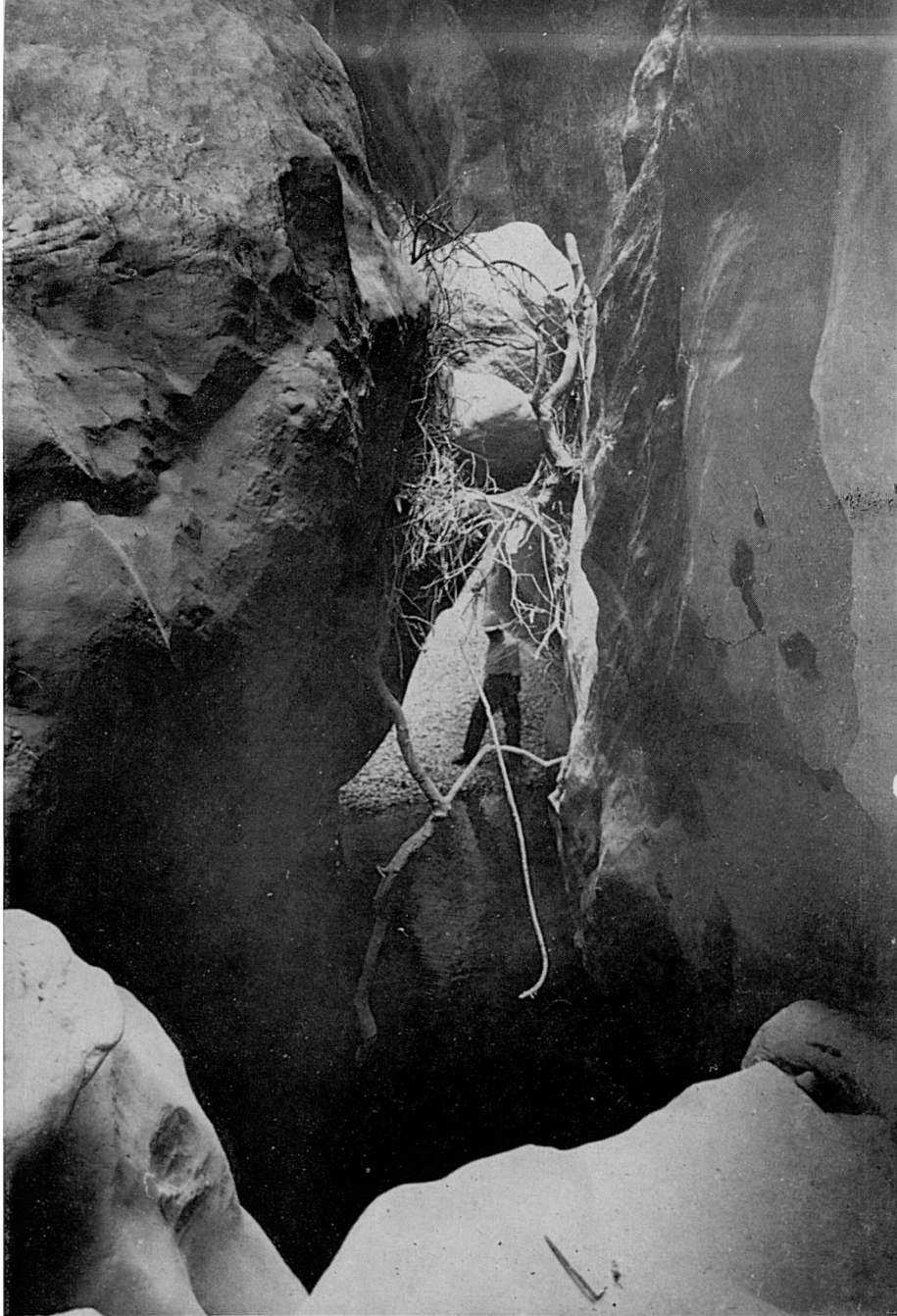

138. Les enormes roques, que jeuën aquí des de fa milenis, dei-xen a voltes uns passos estrets a les aigües, passos que, de no existir, ens farien impossible o molt difícil la sortida.

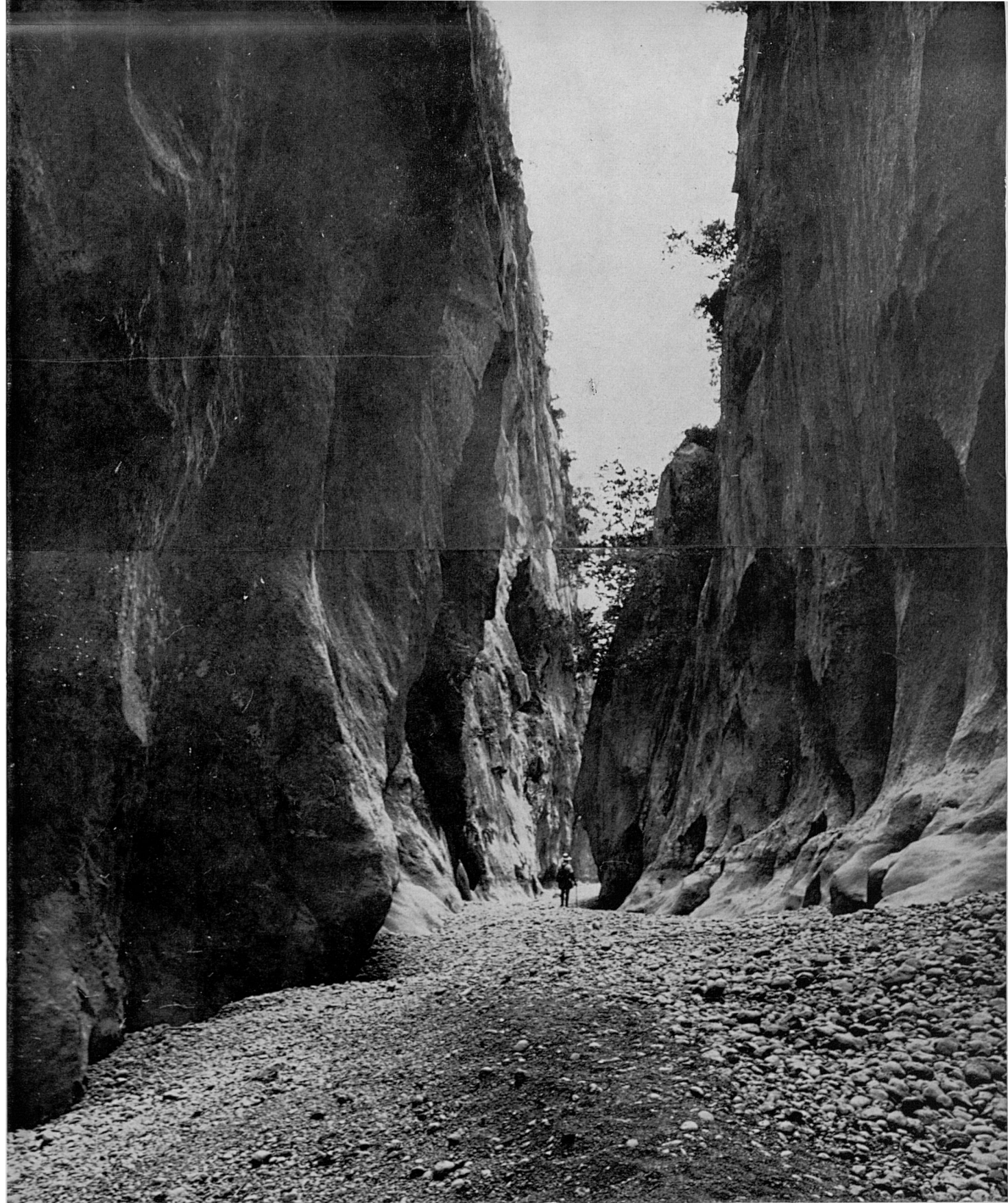

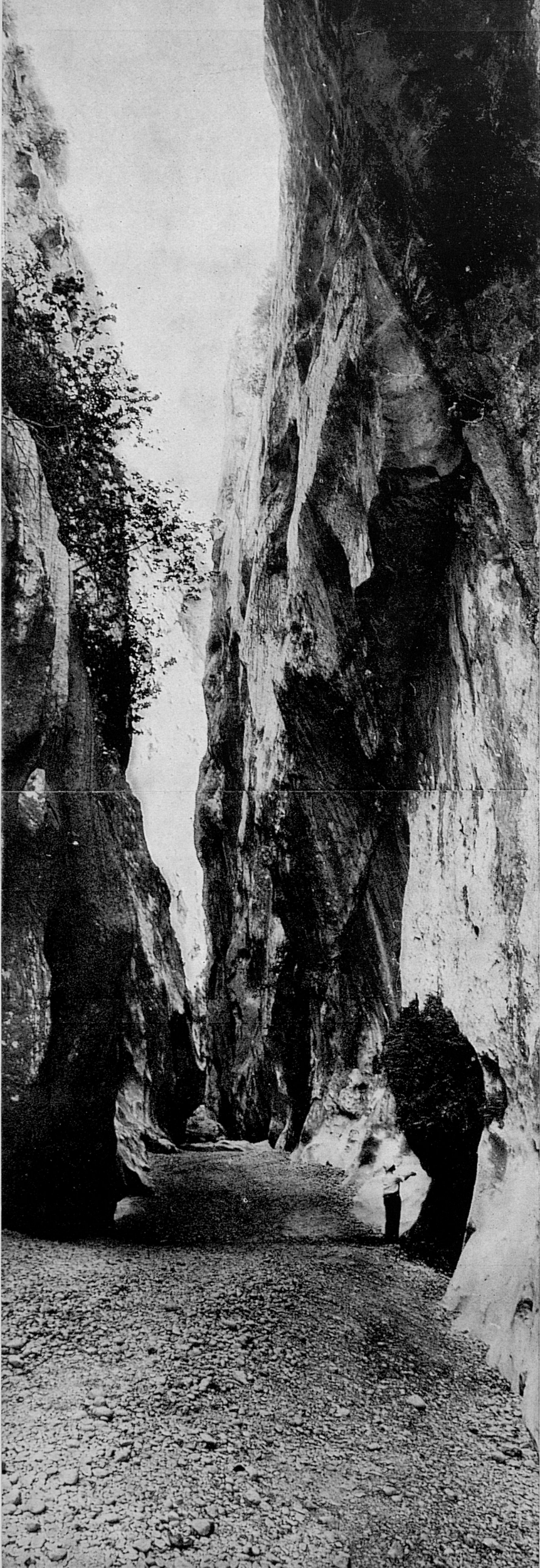
139. Aquesta és una vista retrospectiva del curs del torrent des del centre del «Gorg des Degotís», un ample bassal que, quan està ple, és un obstacle seriós pels qui intenten travessar-lo, per l'exten-sió i la fredor de l'aigua.

140. En qualche punt del seu extrem superior queden uns ombrívols bassols durant tot l'any i, com aquí mateix, senyals del nivell assolit per les torrentades.

141. A partir d'aquí ja es dulcifica extraordinàriament el llit del torrent. La foto està presa des del mateix lloc que la núm. 139 — centre del «Gorg des Degotís» — però en sentit contrari, és a dir en direcció a la mar.

142-144. El gorg pren nom d'una gotera d'aigua dolça que es filtra a través de l'alta paret de roca. Aquesta gotera o degotís és un gran alivi pels qui baixen torrent avall, perquè sempre s'hi arriba assedegat. El degotís és ben visible, perquè l'exudació surt d'un abultament de la paret, sempre humit i cobert de falgueres.

Les fotografies 142 i 143 mostren idèntic paratge, però en caires distints. No hem sabut resistir la temptació de incloure-les totes dues.

145-147. A partir d'aquí el llit del torrent comença a eixamplarse i les parets a perdre perpendicularitat. La foto 145 mostra un gran monolit punxagut sembrat en el centre. Qui sap si no seria això l'anomenat «estaló» que no hem identificat en cap altre indret del torrent.

148-149. Estam ja bastant a la vora de l'ampla rambla final de la desembocadura, quan arribam al «Gorg de s'Anguila» o de «Sa Fonteta». Es un gorg d'aigua dolça, sempre clara, alimentat

per un fontinyol en un del racons. A aquest filet d'aigua deu el seu nom, així com a algunes anguiles que hi viuen. Aprofitam l'ocasió per prendre un bany reconfortant.

150-151. El gorg que segueix —«Gorg de s'Esboldregat»— té també aigua sempre, encara que el nivell arriba a baixar moltíssim d'estiu. Tot ell està invadit per grans còdols d'un ensorrament. La primera foto el mostra torrent avall; la segona des de

la part contrària. Tambè a aquest gorg solen pujar a nedar alguns visitants de Sa Calobra, però no sempre l'aigua hi és neta i clara.

152. Hem entrat ja en l'eixample arramblat final del Torrent de Pareis. La fotografia ens mostra en visió retrospectiva els llocs d'a on venim. A partir d'aquí fins a la mar es va eixamplant cada vegada més. Aquesta és gairebé la única part del torrent que arriba a veure el turista corrent i allò que es divulga amb el reclam de «Torrent de Pareis». No es que aquest darrer tros no sia bell, grandios i espectacular, però sí la seva part més petita i la de menor solemni-

tat i emoció, com s'és vist. Es quelcom tan sols com els compassos finals d'una gran sinfonia.

153-154. En les dues fotografies que segueixen es mostren aspectes ja més familiars de l'espaiosa rambla del torrent en les immediacions de la desembocadura.

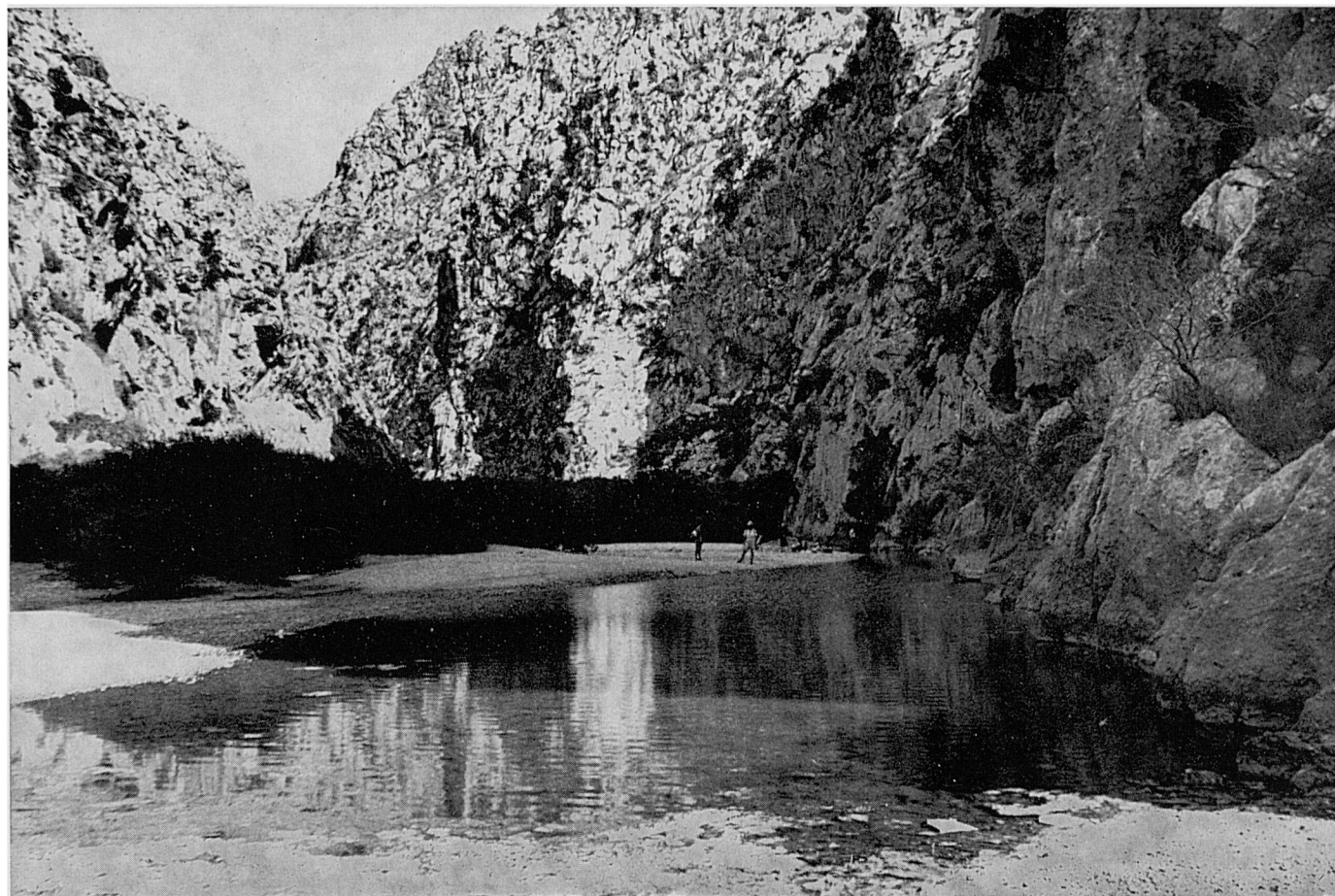

155-156. Arribam al «Gorg de sa Ximeneia», sempre amb aigua, alimentat per la petita «Font de s'Hortet des Bosc», un hort avui abandonat i perdut entre els matolls de la rambla. A l'altre costat i quasi a la mateixa altura es troba el «Gorg de

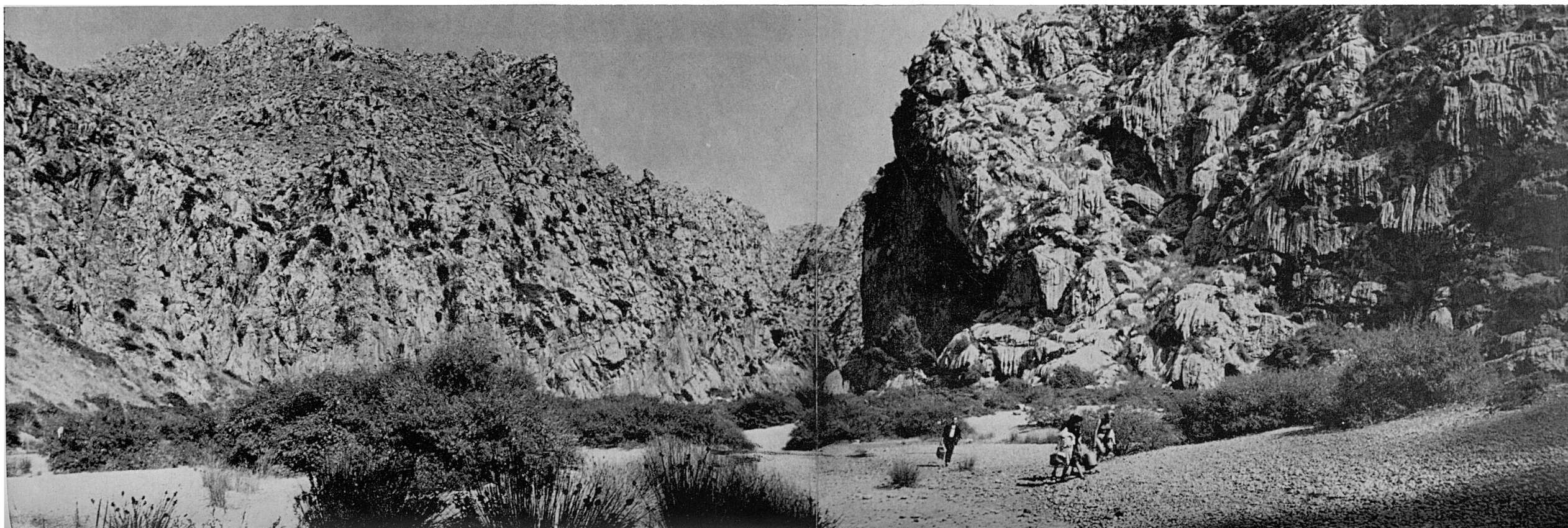
s'Olla», ja molt prop de la desembocadura del torrent, la bretxa final de qual, oberta en les parets que tanquen l'ample anfiteatre terminal, es veu allà mateix.

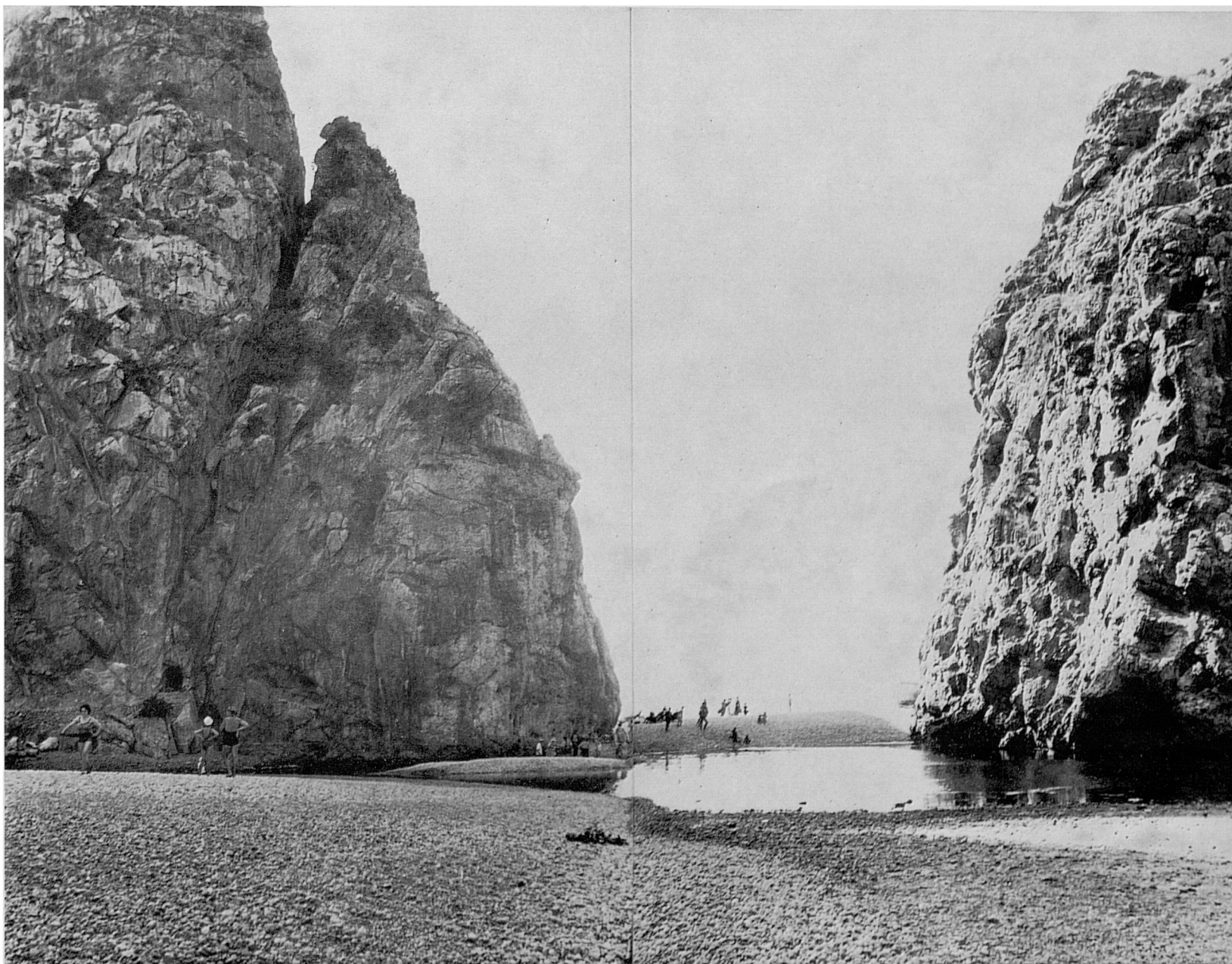
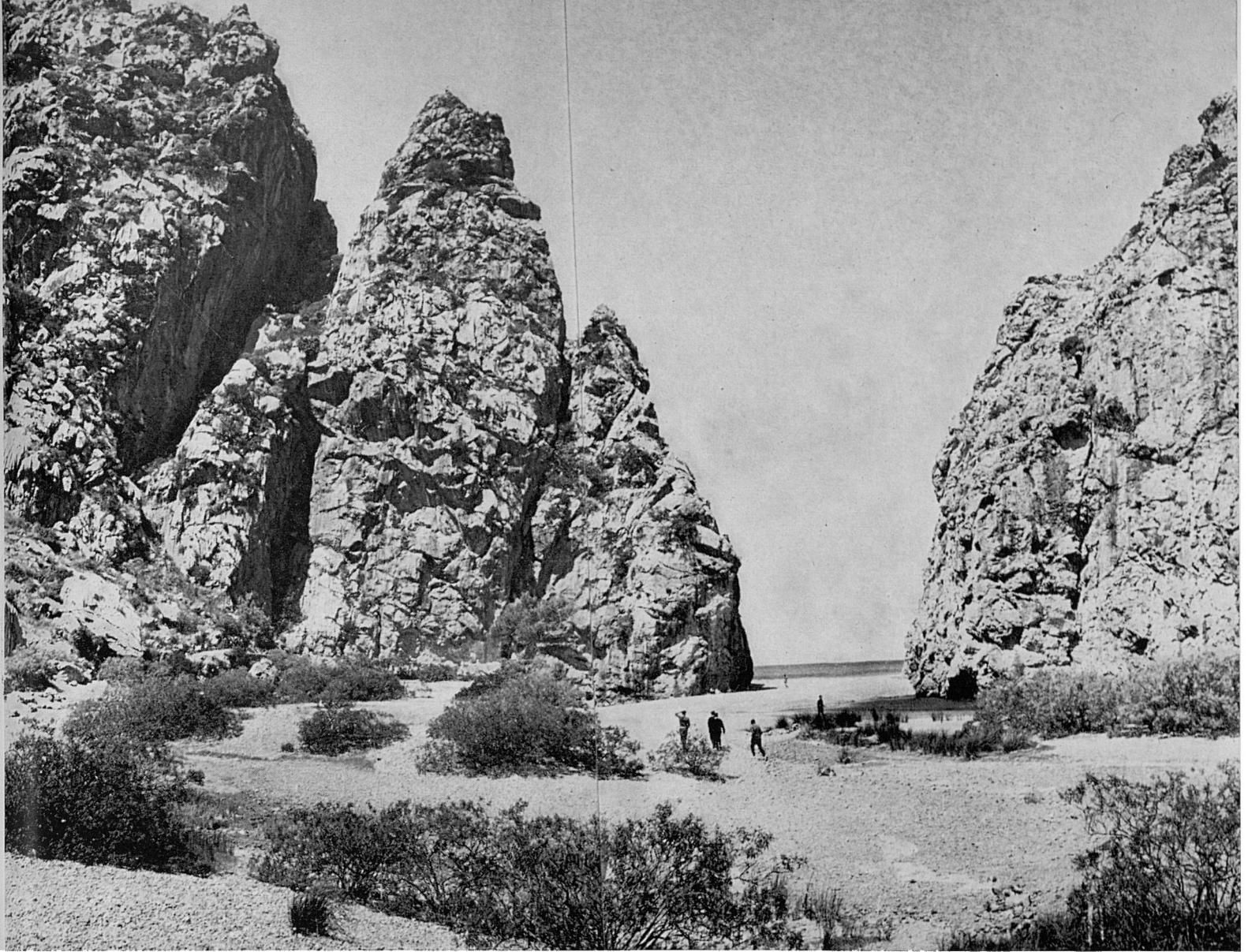

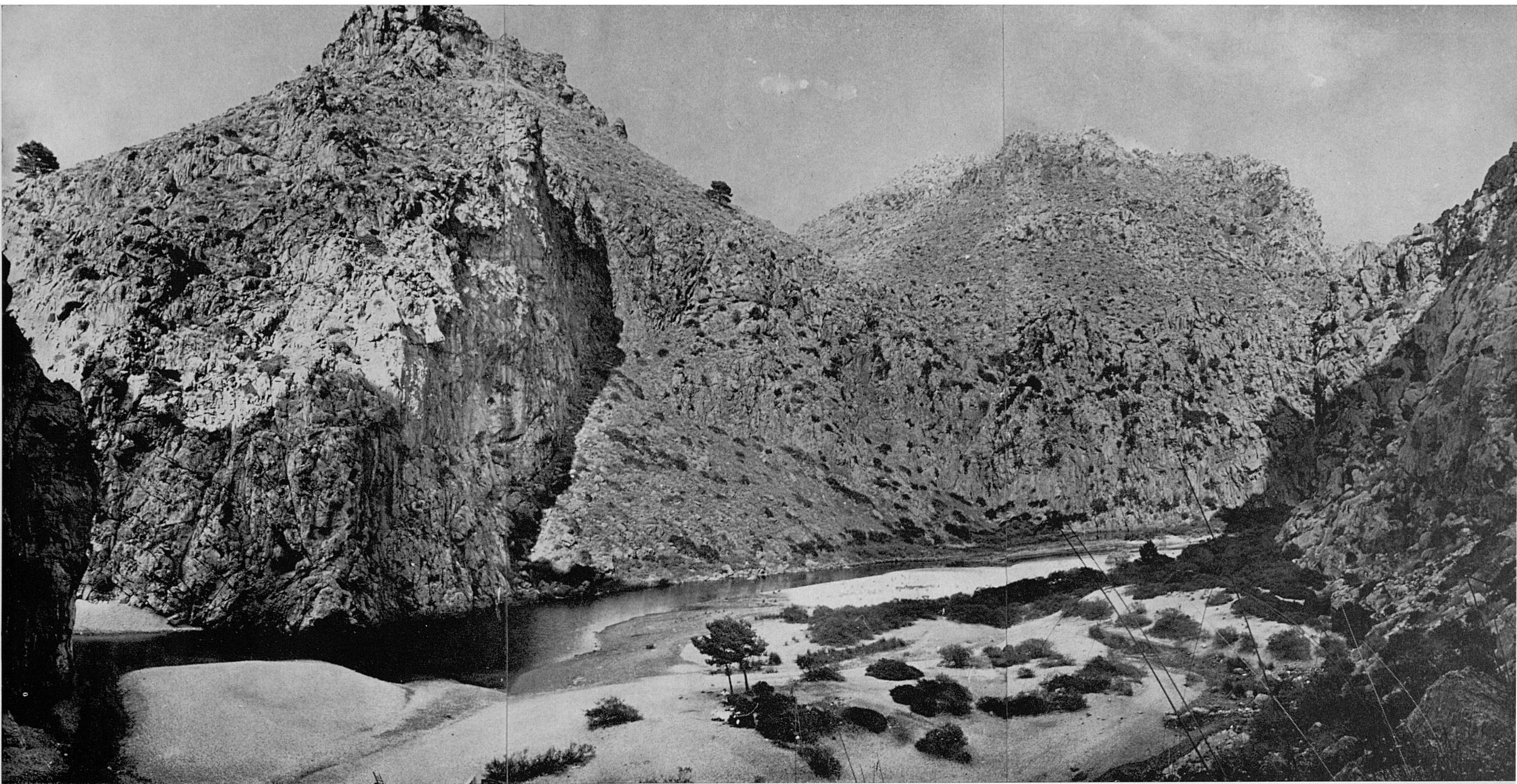
157-158. Aquestes vistes retrospectives ens mostren un altre aspecte del Gorg de sa Ximeneia i més enllà les estretors i les abruptes calisses intran-sitables, en les quals l'erosió de les aigües pluvials han anat tallant mileni darrera mileni amb incansable treball i perseverància capritxoses estries i formes.

159-160. Estam davant la pròpia bocana de la desembocadura en el mar del Torrent de Pareis, quasi sempre bastant concorreguda. Per arribar aquí des de Sa Calobra es fa ara amb tota comoditat, per fàcils accessos oberts en la roca. Abans d'existir aquests accessos, l'entrada des de Sa Calobra o la sortida des d'aquí cap allà, s'havia de fer escalant la part de l'esquerre per la gran escletxa que es veu en ombra, es-cletxa produïda pel corriment dels dos contraforts punxaguts que formen la part esquerra de la bretxa.

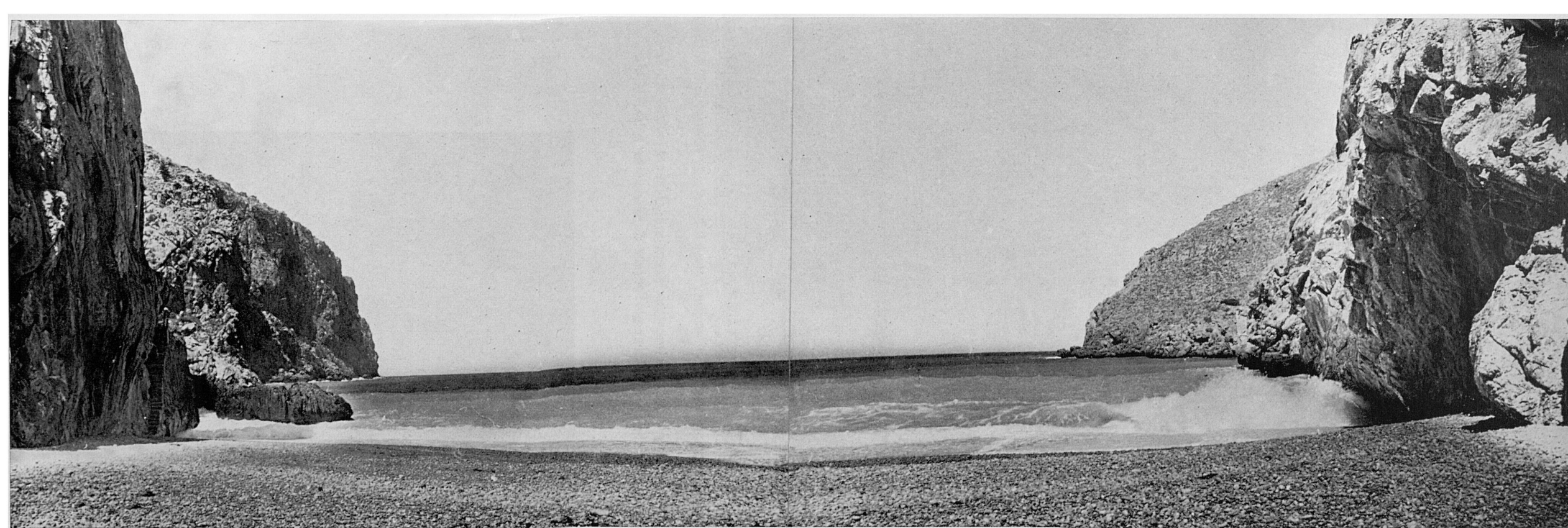

161. Per donar una idea de com veiem la rambla final del Torrent de Pareis des de l'escletxa de l'antic i avui abandonat accés, hem escalat una vegada més aquella altura i presa des de dalt aquesta panoràmica de l'ample anfiteatre. El torrent arriba per darrera del mur de la dreta, que amaga el «Gorg de sa Ximeneia», i la seva boca de sortida al mar es veu a l'esquerre. En-

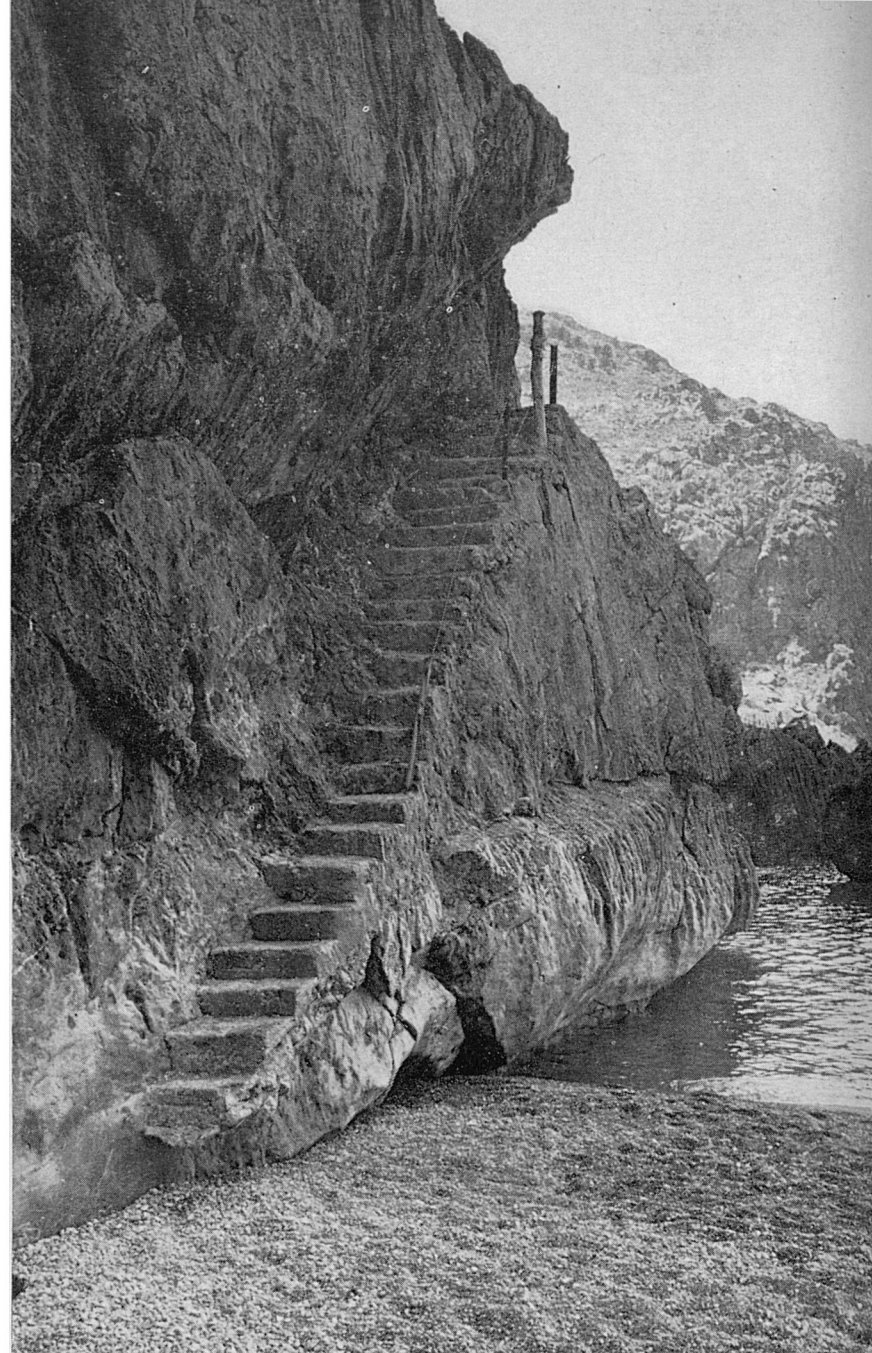
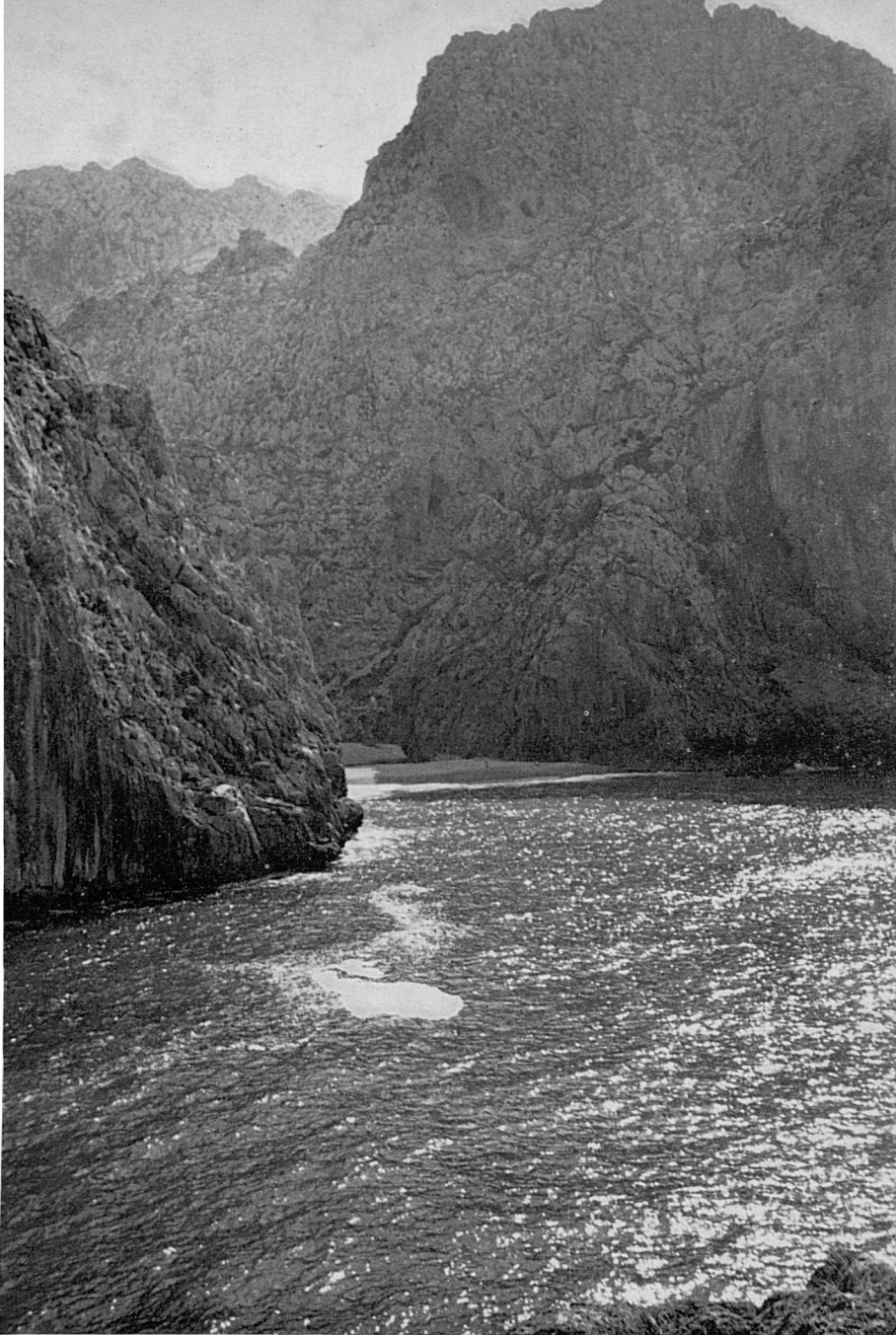
front esquerre Es Turmàs eleva desafiador i difícil les seves esqueixades calisses a 260 m.; enfront igualment i a la dreta, una altra mola pètria també abrupta i de difícil accés, amb el cim a 380 m., en la falda de la qual, vora el torrent, s'obri el «Pas de s'Argamassa», únic punt accessible de la paret dreta del Torrent de Pareis.

162. Ens trobam enmig de la boca-na on s'escolen les aigües. Al arribar aquí, les del Torrent de Pareis, que han travessat misterioses gorges i om-brívoles estretors des de Lluc o el Gorg Blau, passant per la Fosca, l'Entreforc i els foscs i silenciosos avencs del seu fantàstic recorregut, es troben amb la blava lluminositat del Mediterrani, en una cala que tanquen, per la dreta, l'avançada punta del «Morro de sa Va-ca» i, a mà esquerra, els penya-segats de la «Mola de ses Estepes», que arredossen la platja de Sa Calobra.

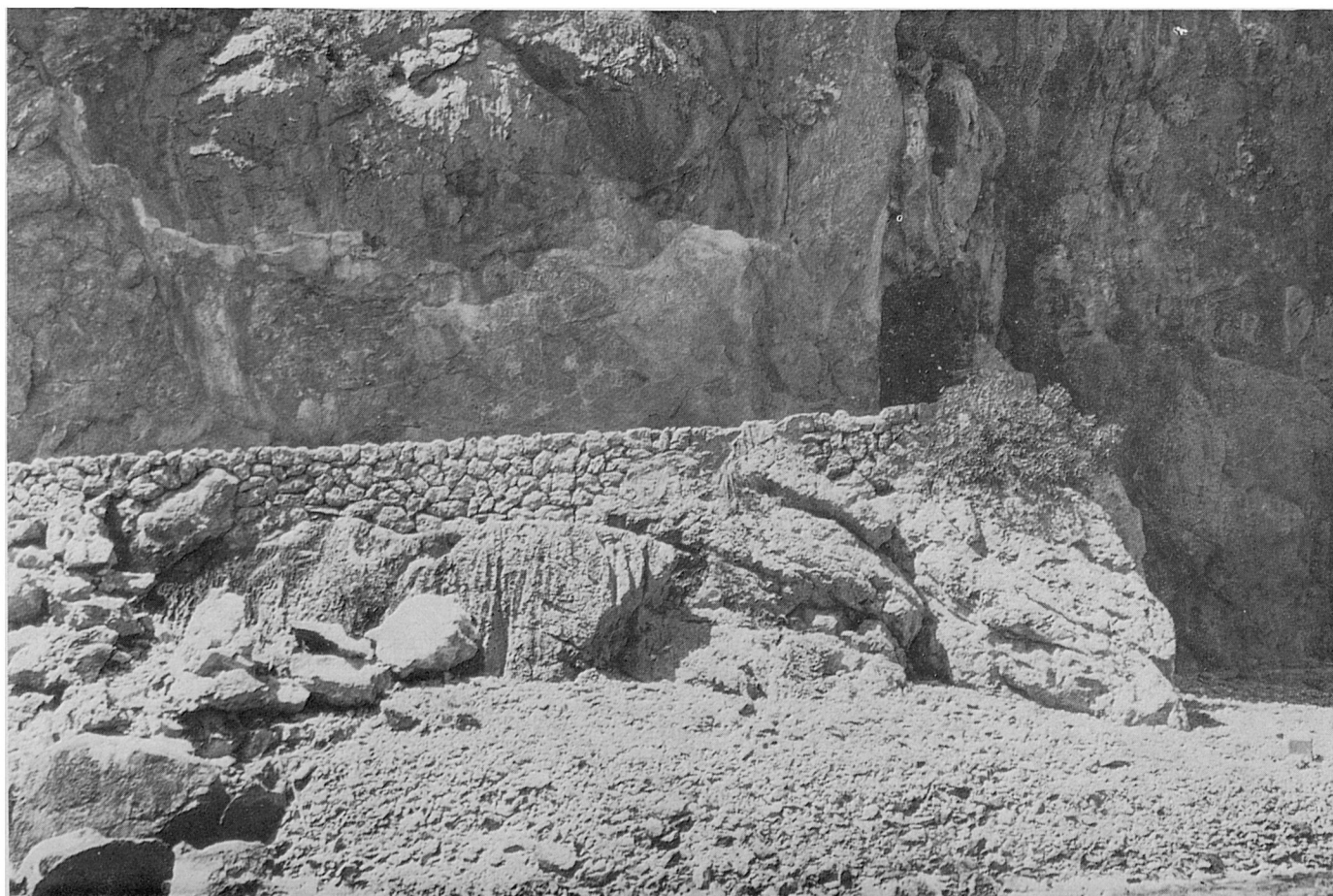
A mà esquerra, tallada en la paret rocosa, es veu l'escala d'accés a la platja del Torrent de Pareis.

163. Aquesta platja, no sabem per què té fama de perillosa. Tanmateix, quan la mar està quieta, els banyistes s'endinzen sense por en les profundes aigües, o bé disfruten del sol, extesos en la sorra, a la vista grandiosa, agrest i brava del meravellós paisatge.

164-166. La primera fotografia ofereix la vista de la desembocadura del Torrent de Pareis presa des del «Morro de sa

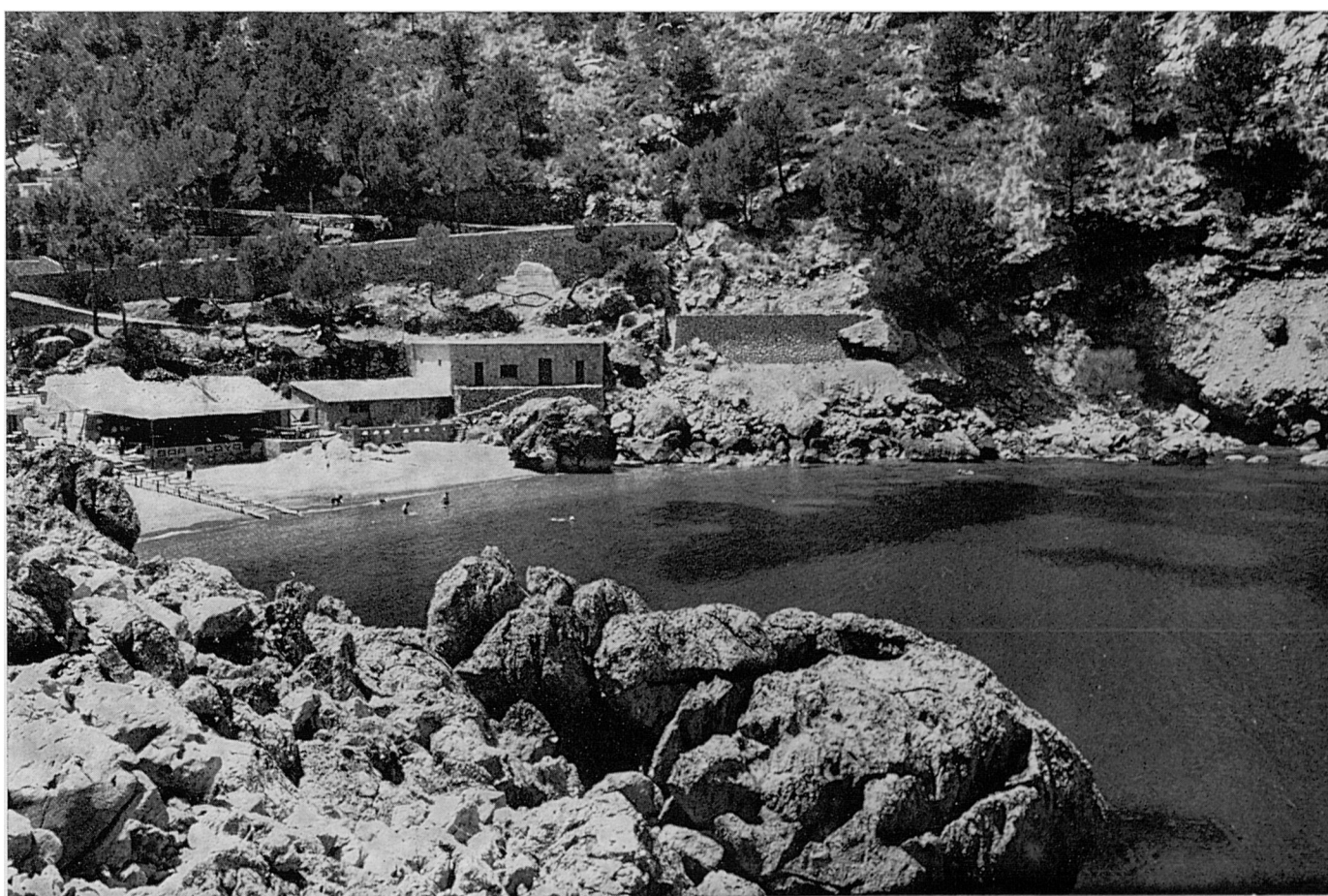
Vaca». Les altres dues mostren l'escala i el túnel obert en l'espadat per tal de comunicar el Torrent de Pareis amb Sa Calobra.

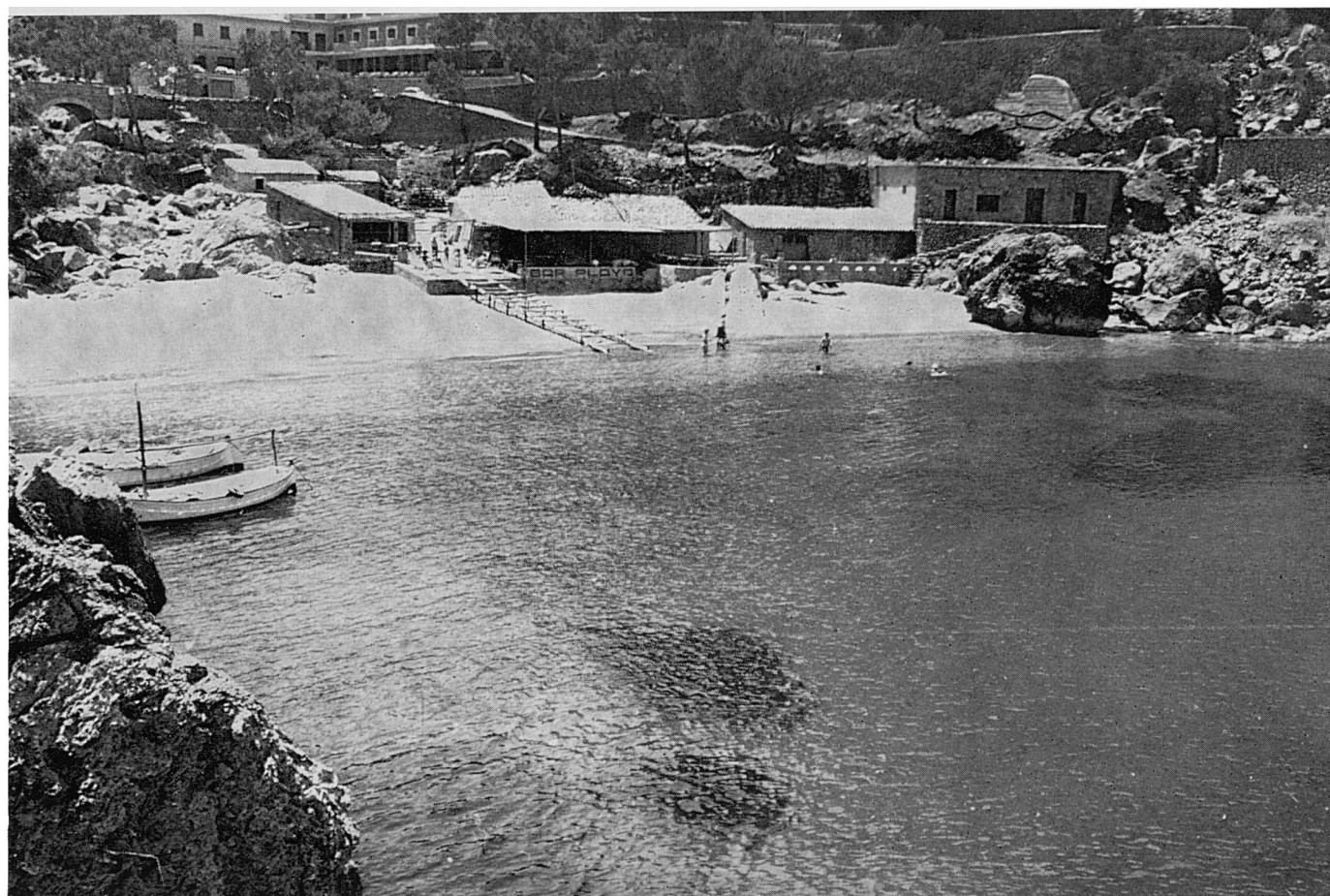
167-168. El túnel compren dues seccions separades per un tros de camí a cel obert, i s'obri pas a través d'altres i massisses

parets de roca sobre el mar. Un curt bocí de carretera ens deixa tot seguit a la vista de la platja de Sa Calobra.

169. Vista completa de l'entrament de la platja de Sa Calobra, en la base oriental de la «Mola de ses Estepes», que es llença sobre el mar amb esfereïdors precipicis i esqueixades vore-res.

170. L'aventura del nostre fantàstic recorregut té el seu final tranquil davant les quietes aigües de la recollida platja. Hi arribam, pel dinar, una mica tard i cansats; però amb l'emocionada sorpresa d'una inoblidable experiència, que ens ha permès de contemplar una Naturalesa solitària, colossal i primigènia, verge i quasi eterna.

les se'es aigües quedaren submergides les conques lacustres abans dites, acabant-se totalment l'exuberant vida vegetal i animal que per espai d'incomptables milenis havia rebullit al seu entorn. Els lignits que en el principi de l'Oligocèn es formaren en els fons dels llacs i pantans de la futura Mallorca són els que ara s'extreuen de les mines d'Alaró, Lloseta. Sineu i altres indrets de l'illa.

El fòssil típic d'aquesta nova invasió marina és el *nummulites*, que proliferà durant incomptables milenis en les aigües d'aquest renovat mar de Thetis, pare i antecessor immediat de l'actual Mediterrani. Es tractava d'un mar molt més extens que no el familiar Mare Nostrum, i aleshores sembla que tapava les terres que serien després Espanya, França, Itàlia i altra gran part d'Europa, amén de les illes. Cap al Sud cobria igualment el Nord de l'Àfrica actual.

Gairebé en la forma originària, si bé tal volta més delimitat que no el primitiu mar equatorial de l'Era Primària, aquest mar s'extenia entre grans àrees continentals, formant una gran conca marina o geosinclinal, en el fons de la qual s'anaren dipositant fangs i detritus terrestres de tota mena, materials blans, fàcils de premsar i elevar per l'empenta de les rígides masses continentals més antigues que el rodejaven i oprimien a Nord i a Sud.

Durant l'Oligocèn i principis del Miocèn —segon i tercer període dels quatre en què s'ha dividida l'Era terciària— la poderosa empenta pel Sud del continent africà contra el del Nord —ambdós d'origen primari, ingents i ja afermats— comprimi i plegà els fons d'aquest mar, els aixecà en enormes cavallons a gran altura en un lent i titànic esforç còsmic, i deixà exposat a l'aire i al sol damunt carenes i cims el fang sedimentat en els estrats i capes dels abismes marins.

Així emergiren de les aigües els anomenats *plegaments alpins*, donant origen a d'altres importantíssimes cadenes de muntanyes com l'Himalaya, els Alps, els Pirineus, els Massissos catalans i les Serres Bètiques del Sud de la península Ibèrica la perllongació de les quals determinà l'emersió definitiva de les Balears. El iça i Mallorca emersió que encara perdura.

Pel que atany a Mallorca, no tingué en aquesta època l'aspecte que té avui. El que d'ella emergí fou sols la part corresponent a les anomenades Serra Nord i Serra Sud. L'actual pla de l'illa quedà submergit enmig de les dues serres i cobert per les aigües d'un mar —nova manifestació del vell Thetis—, que els geòlegs anomenen Mar del Vindoboniense.

Així, doncs, aquella «Mallorca» estava constituïda per dues illes, una molt estreta i allargassada, orientades de Sudoest a Nord-est, simples muntanyes de menor altura relativa que no la que tenen ara.

Les aigües del Mar del Vindoboniense a l'entorn de les recent nades illes balears eren càlides i de no molta de fons. Entre les dues barreres muntanyenques i damunt lo que avui és el pla de Mallorca hi estaven, a més, resguardades i tranquil·les. En els seus fons cresqueren extenses prades d'algues i s'hi congregà una rica fauna marina de pacífics herbívors. Això atregué els terribles carnissers de l'Oceà principalment a taurons de gran corpulència, les dents dels quals, fossilitzades, (els pedrers mallorquins ne diuen «llengües»), es troben ara incrustades en les blanques calisses de Muro, Manacor, etc. que procedeixen dels estrats sedimentaris del Mar del Vindoboniense.

Una minva de nivell —¿dessecació? ¿augment d'emersió del fons?— d'aquest mar en l'etapa final de l'Era terciària deixà al descobert tota la plataforma que sosté les illes, quedant les seves terres unides al Continent i formant com un enorme braç, continuació de les terres hispano-bètiques. Es a dir, que totes les illes quedaren soldades entre elles i unides a la Península mitjançant una ampla faixa de terra. Per aquesta via les Balears reberen l'aportació d'espècies vegetals i animals del Continent hispànic, que pogueren avançar de mileni en mileni pels seus propis mitjans a través d'aquest fantàstic pont damunt el mar.

Poc a poc l'erosió marina, lenta però implacable, anà enrunant extenses parts d'aquest braç i separant les illes una de l'altra i a totes elles de la Península. Això no s'efectuà sinó al llarg de molts de milenis, coincidint la seva consumació quasi amb el mateix final de l'Era Terciària.

El mar, al cap d'avall, exigí allò que havia donat. No era la primera vegada que havia fet sortir del seu fons aquestes terres per engolir-les després, com s'ha vist. El mar segueix la seva fatídica acció erosiva i desllavissament, i segueix reclamant implacable la seva presa. ¿Quantes vegades l'engullirà d'aquí endavant i la farà sorgir de bell nou, per altra volta tornar-la engullir i fer-la reaparèixer, en les futures i enigmàtiques edats geològiques? Cap ésser humà no va presenciar aquesta darrera emersió de les Balears, ni conegué ningú les illes unides al Continent; amb tota seguretat, tampoc no presencià la seva total ruïna quan es duguí a terme per aquest procediment.

ERA QUATERNÀRIA. (o neozòica).

Començà fa aproximadament dos milions d'anys i segueix en marxa; en realitat no ha fet mes que començar.

L'erosió marina seguí i segueix ensorrant les costes, més activament les de la part Nord, al batre-les amb l'implacable martelleig de les seves onades. Aquest esllavissament va reduint poc a poc —insensiblement però sense descans— l'estensió de Mallorca. Un no s'arrisca gens de profititzar que el mar aconseguirà amb la seva infrangible perseverència eliminar les parts emergides de l'illa, deixant sols mar allà a on avui es dresen les terres. Això, tanmateix, no ho aconseguirà sinó a través de molts de milions d'anys.

¿Com serà en el futur l'Era geològica que, tot just encetada, vivim ara? Durant l'anterior Era Terciària, per no citar-ne d'altra, hem vist créixer i decreixer aquest mar; li hem vist deixar unes terres al descobert i després invadir-les repetidament; aixecar els seus fons abisals i més tard submergir-los de bell nou; hem vist canviar unes espècies d'éssers vivents per altres de totalment noves, desapareguent les primeres fins quedar totalment extingides, i les noves a la vegada per altres i altres... ¿Què li espera en el futur a Mallorca? Ningú no pot predir-ho amb certesa; però no serà segurament res que no s'hagi ja realitzat anteriorment i al llarg de temps que són per nosaltres eter-

nitats: ¿viurà la humanitat abastament per apreciar un canvi ample i positiu a nivell «geològic»?

El Quaternari, amb un refredament progressiu de l'ambient dugué sobre Europa successives glaciacions. Cap d'elles no afectà directament a Mallorca, per més que el seu clima no fou —i segueix no essent— tan càlid com fou en eres anteriors.

En una d'aquestes interglaciacions —en època bastant recent aproximadament un milió d'anys enrera— sorgeix d'entre els mamífers ja ben afermats i aclimatats en la Terra des de moltíssims de milions d'anys abans, un bipèd conscient: l'home. A Mallorca hi arribà —tot just ahir!— fa uns 5.000 anys. Encara que darrerament sembla dur molta de pressa en invadir-la, ocupant-la pam a pam sense deixar resquí.

Les calisses —solemnes, abruptes, imponents i en moltes parts intransitables— que rodeen i determinen l'Entreforc i els torrents d'Aubarca, Gorg Blau i Pareis perteneixen a l'anomenat Lias Mitjà; és a dir, que es sedimentaren durant el període liàsic mitjà en l'antiquíssim mar de Thetis, formant amb l'acumulació dels seus fangs en les abisals fondàries d'aquell mar allò que qualche dia, a l'emergir del fons, seria l'illa de Mallorca.

El període liàsic és una subdivisió de l'època juràsica perteneixent a l'Era Secundària. Hem dit abans que el moviment de la crosta terrestre que produí en l'Era Terciària els *plegaments alpins*, plegà igualment aquests fons i els elevà fins a formar les serres mallorquines, en una de les quals, en la Nord, es troben l'Entreforc i el Torrent de Pareis. Això vol dir que les calisses d'aquests paratges, que ara ens consternen amb la seva aclaparadora presència, es sedimentaren en els fons marins fa uns doscents milions d'anys, en espera pacient que arribàs l'hora d'emergir per tal de formar la Mallorca actual; i que aquesta emersió va tenir lloc fa uns 40 milions d'anys, que són la «eternitat» durant la qual aquells roquedals contemplen des d'allà quiets i muts, el monòton devenir dels segles.

El Torrent de Pareis està format per la unió d'altres dos torrents: el d'Aubarca (o de Lluc) i el del Gorg Blau. El punt de confluència d'aquests dos torrents forma l'Entreforc, per que allà s'entreforquen, emprguent després plegats el descens fins al mar, en el tros que constitueix pròpiament el Torrent de Pareis.

El Torrent d'Aubarca s'inicia en la conca de Lluc (del que també pren nom), recollint l'aluví de les vessants de la orografia veïna; s'estimba sobre la fondalada o Clot d'Aubarca, internant-se després per abruptes paratges solitaris, llepant el peu de la vessant Sud del Puig Roig i les terres de les velles possessions de Son Colom i Son Colomé, fins arribar en forma impressionant a l'Entreforc. El Torrent del Gorg Blau s'inicia un poc més amunt de la gorja d'aquest nom, recollint aluvions de les vessants sudorientals del Puig Major i les nordoccidentals de la Mola de Son Macip; s'enfonza tot seguit en les terres de Turixant de Baix; s'amaga després en els horrorosos avencs de la Fosca sempre dins la tenebra (indret que sembla ningú no ha pogut travessar encara, malgrat d'algunes intentones atrevides) i surt a confluïr en l'Entreforc, per una apocalíptica esclatxa entre elevades i verticals parets de roca, que aclaparen per la seva espantosa grandiositat.

Creim que aquesta part és sens dubte la millor i la més espectacular de la ruta. Amb tot, la pròpia baixada del Torrent de Pareis que, com queda dit, comença a partir de l'Entreforc, guarda impressions indescriptibles, i constitueix també una inapreciable joia de la geologia universal; el seu recorregut és una emocionant aventura, sempre nova, que no renunciarem a disfrutar, ni que sia un pic cada any, mentre ens ho permetin les forces i l'agilitat física.

La contemplació d'aquests paratges inspirà a Costa i Llobera la seva poesia

TORRENT DE PAREIS

Enmig de nues serres encrespades,
ones petrificades
del vell món remogut en temporal,
sembla que els genis del terror s'uniren
i fins al mar s'obriren
aquest passatge per carrer triomfal.

Va per trist roquissar el torrent d'Aubarca;
l'horrenda Fosca abarca
les aigües pures davallant del Gorg;
i dels dos torrentals per confluència
la greu magnificència
desplega formidable l'Entreforc.

Com a murades de massissa roca,
que fins als núvols toca,
una i altra ribera van creixent.
Si alguna penya mes gegant s'empina
la testa més inclina
commoguda d'esglai sobre el torrent.

Com a boques d'oracle, obertes coves
apar que donin noves
de vells misteris ignorats pel món.
Tal roca per les aigües llavorada,
amb l'obra escultrada
d'antiquíssimes gestes se confon.

Alçant la vista que l'esglai abaixa,
només blavenca faixa
de cel se descobreix tal com un riu
que va torcent el pas allà a l'altura,
enclòs dins l'estretura,
per entre el doble penyalar aspriu.

Així s'estén avall la torrentera,
semblant una rodera
que amb majestat genèsica deixà,
oberta de Mallorca en les entranyes,
passant per les muntanyes,
la carrossa vivent de Jehovà.

Arreu festonen aquest gran abisme,
amb màgic simbolisme,
semprevives silvestres i llorer,
com si diguessen: «La immortal victòria
la brosta de la glòria,
per aspres vies i amb treball s'obté.»

Sols jugant la fatiga i el coratge
ateny aquest paratge
l'home de terra, caminant mesquí;
mes per l'esforç i la fatiga immensa
és alta recompensa
mirar lo que es pot veure sols aquí!

L'excursió del Torrent de Pareis, sense esser difícil, és pesada i requereix unes bones condicions físiques. Per supo-

sat que ha de fer-se d'estiu, quan el torrent no du aigua; si n'hi ha en els gorgs, i molt més si corre, és empresa de molta gosadia i fins i tot perillosa.

Com que és una excursió clàssica i molt avesada pels aficionats, aquests han anat senyalant els seus mals passos, que en total no són més d'una mitja dotzena i no ofereixen dificultats insuperables. Això sí, fins i tot feta en les millors condicions, les punxades del cansament duren després un parell de dies, i s'acusen sobretot al baixar escales. No perquè el trajecte sia massa llarc, sinó perquè sempre treballen els mateixos músculs a l'haver de saltar seguit seguit d'una roca a l'altra.

Convé dur-se'n aigua. Un gran inconvenient d'aquesta excursió és el transport, que haurà de resoldre i combinar cascú segons les seves possibilitats, ja que l'excursió comença a Escorca i acaba a la Calobra. D'allà surt d'estiu una barca cap a Sóller, però no sempre és segura. Alguns fan l'excursió en dos dies: surten de Lluc, a on es pot arribar amb l'autocar de línia des d'Inca, i des de la Calobra se'n van a Sóller per la Costera i els Bàltx, si ni es compta amb la barca.

El llit del Torrent de Pareis és molt accidentat i pot resultar llenegadís si està humit. De totes maneres no és necessari amb absolut l'ús de cordes: bastarà un bon calçat aferradís i de sola gruixada de goma, i és molt convenient un bastó reforçat de guaspa en punta per afermar els passos.

El Torrent de Pareis exigeix un cert esforç, però val la pena de fer-lo perquè queda generosament compensat.

RUTES PUBLICADES

- 1.—Pollença - Castell del Rei. (Edició en mallorquí exhaurida).
- 2.—Port de Sóller - Bàltx d'Amunt - Sóller (Pel Pas de S'Heura).
- 3.—Lluc pel camí vell de Selva.
- 4.—Valldemossa - Sa Gubia. (Per Pastoritx i Muntanya).
- 5.—Lluc - Torrent dels Boverons - Lluc. (Pel Pas de Sa Mata).
- 6.—Mortitx - Cova de Ses Bruixes - Mortitx.
- 7.—La Carretera a la Calobra. (Per Selva i Caimari).
- 8.—Sant Jordi - Puig de Galdent - Sant Jordi. (Per la Vall de Punxuat).
- 9.—Solleric - Puig d'Amós - Solleric. (Per Comasema).
- 10.—Establiments - Pouet de Sobremunt - Establiments. (Per Sarrià i Bunyolí).
- 11.—Pollença - Puig de Ca - Pollença. (Per Es pujol i Fartàritx des Racó).
- 12.—Santa Maria del Camí - Avenc de Coanegra. (Pel Torrent del Freu).
- 13.—Mortitx - La Malé. (Per Pedruixella i Ariant).
- 14.—Castell d'Alaró.
- 15.—Torrent de Pareis. I) Escorca - L'Entreforc i La Fosca.
- 16.—Torrent de Pareis. II) L'Entreforc - La Calobra.

EN PREPARACIO: algunes altres.

Depòsit Legal P. M. 9 - 1967.
Es propietat de l'autor.
Prohibida la reproducció.
© Jesús García Pastor.

Fotografies i text; revelat, ampliació, unió de les fotografies i direcció de la edició: Jesús García Pastor.
Gràfic de l'itinerari: Melcior Rosselló Simonet.
Traducció del castellà: Joan Pons i Marqués.
Imprès per Miquel Ferrer Sureda.
Grabats: Grabograf, S. A. (Madrid).
Cuché extra fabricat per Sarrió C.A.P.

Preu de venda:

110 pts.